

‘Belangrijke informatie voor lokaal economisch beleid’

Een onderzoek naar de databehoeftte van lokale
beleidsmakers, knelpunten bij de invulling van deze
behoefte en manieren waarop deze opgelost kunnen
worden.

Groningen, augustus 2008

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit **Ruimtelijke Wetenschappen**

Master **Economische Geografie**

Auteur **Wim Bakker**

Studentnummer **1293893**

Begeleider **dr. W.J. Meester**

Voorwoord

Met deze scriptie komt er een eind aan mijn studie Economische Geografie aan de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Een studie die ik met plezier gevolgd heb en die ik altijd met gemak kon combineren met allerlei andere activiteiten. Kon combineren, want toen kwam deze scriptie en bleek dat de laatste loodjes zeker het zwaarst wegen. Het was de planning om de studie in de zomer van 2007 af te ronden. Op het moment dat ik dit schrijf is het de zomer van 2008.

Volgend op een stage waarin ik het onderzoek voor deze scriptie heb uitgevoerd kreeg ik per september 2007 een baan aangeboden bij Van Werven. Ik had al mijn onderzoeksresultaten en hoefde “alleen nog maar” het verhaal uit te schrijven. Wat volgde was een jaar waarin de scriptie steeds “bijna af” was, deadlines keer op keer verschoven werden, het steeds nog meer werk was dan ik gedacht had, een opbouwende weerzin om aan het schrijven te gaan en dan toch weer de motivatie opbrengen, maar bovenal een jaar waarin ik twee dingen heb geleerd:

- Aan het werk gaan en een scriptie afschrijven is geen goede combinatie
- Als je een planning maakt: verdubbel de tijd die je inschat, dan klopt het wel.

Voor het feit dat het verhaal nu toch tot een eind is gekomen wil ik iedereen die mij het afgelopen jaar heeft gestimuleerd om door te zetten bedanken, met in het bijzonder:

Leander, omdat ik van zijn gastvrijheid in Valencia mocht genieten en daar op de universiteit een grote schrijfslag heb gemaakt.

Rick, omdat hij mij als collega bleef stimuleren en van bruikbare adviezen heeft voorzien.

Mijn ouders en boven alles Carolien, omdat zij me bleef motiveren, ik bij haar altijd mijn frustraties kwijt kon en ze er ook niet meer over begon toen ik helemaal klaar was met telkens weer diezelfde vraag van iedereen.

Daarnaast wil ik uiteraard ook mijn begeleider Wim Meester bedanken voor de snelheid, maar ook zeker grote nauwkeurigheid waarmee hij mijn stukken heeft bekeken en van leerzaam commentaar heeft voorzien.

De vraag die rest is dan of deze scriptie nog meer oplevert, dan de benodigde punten om af te studeren. Ik leef geenszins in de veronderstelling dat ik met deze scriptie een significante bijdrage heb geleverd aan de economisch geografische wetenschap. Wel denk ik dat het onderzoek bruikbare resultaten heeft opgeleverd om er voor te zorgen dat in de toekomst economische geografische data beter ingezet kunnen worden ten behoeve van lokaal economisch beleid. Daarmee vormt het een schakel tussen kennis en beleid. Een schakel die ik zelf in mijn werk bij Van Werven blijf maken door lokale beleidsmakers van deze “belangrijke informatie voor lokaal economisch beleid” te voorzien.

Veel leesplezier!

Samenvatting

Aanleiding en onderzoeksvraag

We hebben in ons land op lokaal niveau te maken met een groeiende vraag naar kwantitatieve data ten behoeve van lokaal economische beleid. Deze vraag is gevoed vanuit het feit dat lokale overheden meer verantwoordelijkheden hebben gekregen en dat daarbij van ze verwacht wordt dat ze bedrijfsmatiger gaan werken en meer verantwoording afleggen over het gevoerde beleid. De aanbieders van ruimtelijk-economische data spelen op deze vraag in en er zijn de laatste jaren dan ook steeds meer data op lokaal schaalniveau beschikbaar gekomen. Desondanks sluiten vraag en aanbod van data niet altijd goed aan, waardoor probleemsituaties kunnen ontstaan. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag:

Welke kwantitatieve data zijn nodig voor lokaal economisch beleid en kan het huidige aanbod in deze behoefte voorzien?

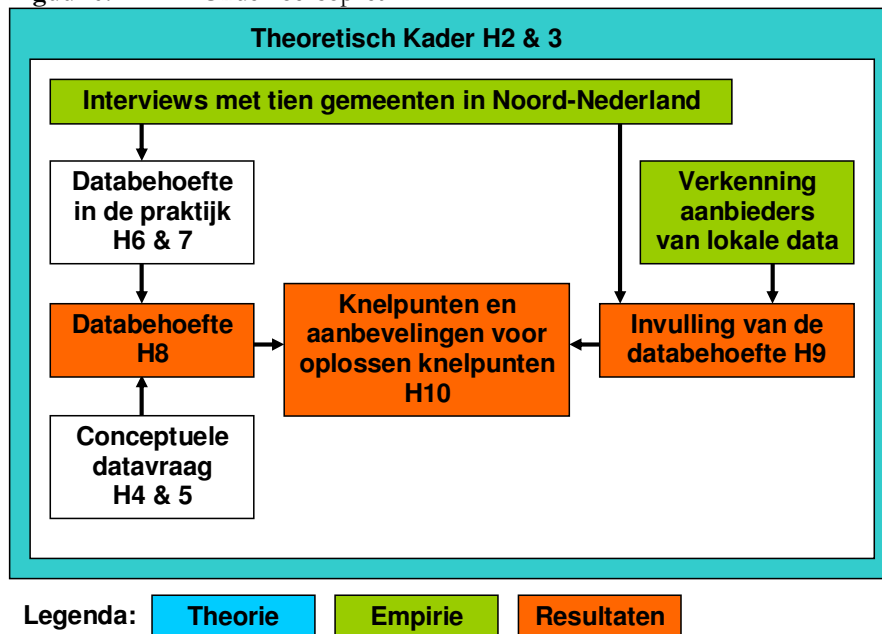
Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het antwoord gezocht op de volgende vier deelvragen:

- 1) *Wat is de rol van kwantitatieve data bij lokaal beleid?*
- 2) *Wat is het object van de data benodigd voor het ruimtelijk-economisch beleid?*
- 3) *Hoe ziet het aanbod van kwantitatieve data voor lokaal beleid eruit?*
- 4) *Op welke manier kan met het huidige aanbod van data in de behoeften van lokale bestuurders en beleidsmakers worden voorzien?*

Onderzoeksopzet

Om de hoofd- en deelvragen te beantwoorden is de in figuur 0.1 afgebeelde onderzoeksopzet gebruikt.

Figuur 0.1 Onderzoeksopzet

Allereerst is het theoretisch kader beschreven. Dit dient als achtergrond voor het hele onderzoek en geeft antwoord op de vraag op welke wijze data effectief ingezet kunnen worden ten behoeve van beleid.

Vervolgens is de databehoeftte vastgesteld. Hierbij is de databehoeftte gesplitst in twee componenten:

- 1) De rol van de data (waar gebruikt men het voor?)
- 2) Het object van de data (wat voor data wil men?)

Deze twee componenten van de databehoeftte zijn vastgesteld door eerst een conceptuele datavraag te construeren en deze vervolgens te toetsten aan de praktijk. De praktijktoets heeft plaatsgevonden op basis van interviews met beleidsmedewerkers van tien gemeenten in Noord-Nederland.

Na de vaststelling van de databehoeftte is gekeken op welke wijze deze behoefte ingevuld kan worden. Hiervoor is een verkenning gemaakt van de aanbieders van lokaal economische data in Nederland en is in de interviews de medewerkers ook gevraagd waar zij hun data vandaan halen.

Op het moment dat zowel de databehoeftte als de mogelijkheden om deze behoefte in te vullen duidelijk waren konden de knelpunten tussen aanbod en vraag geconstateerd worden.

Voor het oplossen van deze knelpunten zijn tenslotte aanbevelingen gedaan op basis van het theoretisch kader en de onderzoeksresultaten.

Theoretisch kader

Binnen het gemeentelijk beleid ligt de nadruk steeds meer op het realiseren van gestelde doelen. Een effectief hulpmiddel hierbij is een systeem van prestatiemeting waarin zowel de middelen, activiteiten, prestaties als effecten van het beleid inzichtelijk worden gemaakt. Daarmee kunnen zowel de efficiëntie als effectiviteit van het beleid bepaald worden.

Om geen onoverzichtelijk geheel aan meetgegevens te krijgen is het verstandig om te werken met een meetsysteem dat gebruik maakt van een zogenaamd performance dashboard. Een bruikbaar voorbeeld van een dergelijk systeem is de Cockpit van de organisatie van Kerklaan. In zijn methodiek wordt het systeem geleidelijk opgebouwd door de volgende stappen te nemen:

- 1) Opstellen van het informatieplan: Er dient bepaald te worden hoe men gaat meten en waarop.
- 2) Opstellen van het meetplan: Het vaststellen van maatstaven, normen en de frequentie van meten en rapporteren bepalen.
- 3) Actieplan: Het volgend van de Plan-Do-Check-Act-cyclus te beginnen bij de Check-stap

Om het opgebouwde meetsysteem goed te kunnen gebruiken dient het verankerd te worden in de beleidscyclus. Deze bestaat grofweg uit vier fasen: agendavorming, beleidsontwerp, beleidsuitvoering en evaluatie. In elke fase kunnen data een bijdrage leveren. Om er voor te zorgen dat het meetsysteem verankerd raakt binnen de beleidscyclus en de organisatie kan

gewerkt worden volgen het inter-actie model waarbij veel samenwerking is tussen onderzoeker en beleidsmaker.

De rol van data voor lokaal economisch beleid

Data kunnen gedurende de hele beleidscyclus een duidelijk ondersteunende rol vervullen. De data kunnen gebruikt worden om ontwikkelingen te signaleren, te leren en (bij) te sturen en om het eigen handelen te verantwoorden. Afhankelijk van de positie in de beleidscyclus zijn deze rollen in meer of mindere mate van toepassing. De gebruikswaarde van data kan het grootst zijn als deze via een meetsysteem in de beleidscyclus verankerd worden. De methode van de Cockpit van de organisatie lijkt hier geschikt voor.

In de praktijk blijken kwantitatieve data ook veelvuldig gebruikt te worden ten behoeve van lokaal economisch beleid. De data worden het meest gebruikt als basis voor beleid. Verder worden de data ook veelvuldig gebruikt voor monitoring –en evaluatie doeleinden en om het beleid mee te verantwoorden. Kwantitatieve doelstellingen en een duidelijke rol van kwantitatieve data binnen de beleidscyclus zijn hierbij echter nog veel minder gebruikelijk. De data worden hoofdzakelijk gebruikt om ontwikkelingen te signaleren en er wordt (nog) niet aantoonbaar van geleerd.

De rol van data blijkt in de praktijk dus die van signaleren en verantwoorden te zijn. Hiermee blijft een belangrijke potentie van het gebruik van kwantitatieve data onbenut; namelijk de mogelijkheid om te leren en (bij) te sturen. Door een toenemende vraag naar bedrijfsmatig werken binnen de overheid is het wel goed mogelijk dat deze rol van kwantitatieve data in de toekomst toe zal gaan nemen.

Het object van data voor lokaal economisch beleid

Het object van data bestaat uit drie onderdelen: het onderwerp van de data, het gebied waar de data betrekking op moet hebben en de periode waarover de data beschikbaar moeten zijn. Voor deze drie elementen is de databehoeftte als volgt vastgesteld:

Onderwerp

Uit de theorie kwam een brede set indicatoren naar voren waarmee economische ontwikkelingen op lokale schaal beschreven kunnen worden. De behoefte aan deze indicatoren werd tijdens het veldonderzoek bevestigd. Er is wel een onderscheid te maken tussen indicatoren waar elke lokale beleidsmaker behoefte aan heeft en indicatoren die niet iedereen wil. Dit onderscheid blijkt niet zo zeer veroorzaakt te worden door het nut van de indicator an sich, maar hoofdzakelijk door de inhoud van de portefeuille van de beleidsmaker. Vanuit de praktijk werden ook nog wat aanvullingen gegeven op de theorie. Tabel 0.1 vormt het resultaat van de koppeling tussen de theorie en praktijk. Aan de grijze indicatoren in de tabel heeft elke gemeente behoefte en aan de oranje indicatoren heeft een deel van de gemeenten behoefte.

Tabel 0.1 Onderwerpen waarover lokale beleidsmedewerkers data beschikbaar willen hebben

Productiestructuur	Arbeidsmarkt
Bedrijvigheid	Arbeidsmarkt - pendel
Toegevoegde waarde per sector	Omvang van de pendel (totaal en stromen)
Totaal aantal vestigingen	Werkgebieden van de inwoners van de gemeente
Aantal vestigingen per branche	Woongebieden van de werknemers in de gemeente
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters/TEA)	Arbeidsmarkt opbouw
Oorsprong en levensverwachting starters	Omvang van de potentiële beroepsbevolking
Data uit Erbo-enquete	Leeftijdsopbouw van de werkzame beroepsbevolking
Werkgelegenheid	Omvang van de werkzame beroepsbevolking
Totale werkgelegenheid in banen en fte's	Omvang van de netto participatiegraad
Aantal banen en fte's per branche	Omvang van het aantal NWW'ers
Detailhandel	Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden
Aantal verkooppunten detailhandel	Omvang van het aantal arbeidsongeschikten
Totaal winkelvloeroppervlak	Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen
Opbouw winkelbestand	Omvang van de groep langdurig werklozen
Leegstand in winkelcentra	Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen
Ruimtelijke spreiding van de detailhandel	Onderwijsniveau van de beroepsbevolking
Inkomen	Aantal geslaagden per opleiding
Gemiddeld besteedbaar inkomen	Aantal vacatures naar branche
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	Bevolking
Toerisme	Bevolkingsomvang
Aantal dag en verblijfstoeristen	Bevolkingsopbouw naar leeftijd
Uitgaven van toeristen	Groene en grijze druk
Productiemilieu	Migratiesaldo
Bedrijfsruimten	Verhuisbewegingen
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	
Locatie van bedrijventerreinen	
Netto oppervlak bedrijventerrein	behoefte van iedereen
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	beperkte behoefte
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Uitgifte van kavels naar grootte, prijs en totaal	
Woningmarkt	
Samenstelling woningvoorraad	
Woningbehoefte	
Kantoren	
Opbouw voorraad (totaal panden, vvo, leegstand)	
Ruimtelijke spreiding voorraad	
Aanbod van kantoorruimte	
Opname van kantoorruimte	

Gebied

In het theoretisch deel kwam naar voren dat gemeenten data over andere gebieden zouden moeten hebben om de eigen gegevens in een context te kunnen plaatsen en omdat omliggende gebieden van invloed zijn op de lokale economie. In de praktijk blijkt dat bijna alle gemeenten data over omliggende gemeenten gebruiken. Het merendeel van de beleidsmakers gebruikt ook data over andere gemeenten voor benchmarkdoeleinden. Het is uit het veldonderzoek niet heel duidelijk naar voren gekomen of de beleidsmakers de data over omliggende gemeenten ook gebruiken, omdat deze gemeenten van invloed zijn op hun lokale economie. Hier is de beleidsmakers in het veldonderzoek ook niet expliciet naar gevraagd. Het is dus ook niet duidelijk geworden of gemeenten kiezen voor het verzamelen van data over omliggende gemeenten op basis van het in de theorie naar voren gebrachte werkgelegenheidsgebied en bedrijfslocatiemarktgebied.

Het is dus niet duidelijk waarom men kiest voor data over omliggende gemeenten die de lokale economie beïnvloeden. Het is wel duidelijk dat men deze data kiest. De beleidsmakers gaven namelijk aan samen te werken met de andere gemeenten waar zij data over beschikbaar hebben. Bijna alle gemeenten maken ook deel uit van een regionaal samenwerkingsverband en de beleidsmakers gaven aan data te gebruiken over andere gemeenten binnen het verband.

De algemene conclusie over de behoefte aan data blijft, dat lokale beleidsmakers naast gegevens over hun eigen gemeente ook behoefte hebben aan gegevens over andere gemeenten. Om deze behoefte te kunnen bevredigen zouden er over alle gemeenten in Nederland dus voldoende data op lokaal niveau beschikbaar moeten zijn. Bij de vraag of dit aanbod aanwezig is, wordt in het volgende deel stilgestaan.

Periode

Uit de theorie kwam naar voren dat er data beschikbaar zouden moeten zijn over een periode van tien jaar terug en prognoses voor de komende tien jaar. Er is tijdens het veldonderzoek niet gevraagd over welke periode men data gebruikt, maar onderzoek van een vijftal statistische rapportage wijst uit dat in de praktijk de periode waarover men data gebruikt nogal wisselt. Dit doet vermoeden dat in de praktijk de lengte van de periode bepaald wordt door het aanbod van gegevens en niet zo zeer door de vraag.

Invulling van de databehoeft

Voor de invulling van de databehoeft is bekeken voor welke indicatoren data beschikbaar zijn, welke aanbieder het best gekozen kan worden en op welke manier ze aangeboden worden. De resultaten van deze verkenning zijn af te lezen in tabel 0.2.

Er is ook gekeken op welke manier beleidsmakers in de praktijk aan hun data komen. Hier blijken zij uiteenlopende bronnen voor te gebruiken en ze gebruiken vaak meerder personen of instanties om de data aan te leveren.

Tabel 0.2 Mogelijkheden om de databehoeftte in te vullen

Indicatoren	Aanwezigheid van data				Aanbieders van data		
	Onderwerp?	Lokaal niveau?	-10 jaar?	+10 jaar?	Bron(nen)	Gratis?	Online?
Productiestructuur							
Bedrijvigheid							
Toegevoegde waarde per sector	Ja	Nee	Nee	Nee	CBS	Ja	Ja
Totaal aantal vestigingen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Aantal vestigingen per branche	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters)	Ja	Ja	Ja	Nee	CAB/Fokus/ KvK	Ja	Ja
Oorsprong en levensverwachting starters	Nee	Nee	Nee	Nee	x	x	x
Data uit Erbo-enquete	Ja	Ja	Nee	Nee	KvK	Ja	Ja
Werkgelegenheid							
Totale werkgelegenheid in banen en fte's	Ja	Ja	Ja	Nee	LISA	Ja	Nee
Aantal banen en fte's per branche	Ja	Ja	Ja	Nee	LISA	Ja	Nee
Inkomen							
Gemiddeld besteedbaar inkomen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Toerisme							
Aantal dag en verblijfstoeristen	Ja	Ja	Ja	Nee	Toerdata Noord	Nee	Nee
Uitgaven van toeristen	Ja	Ja	Ja	Nee	Toerdata Noord	Nee	Nee
Detailhandel							
Aantal verkooppunten detailhandel	Ja	Ja	Nee/ 2001	Nee	Locatus	Nee	Nee
Totaal winkelvloeroppervlak	Ja	Ja	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Opbouw winkelbestand	Ja	Ja	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Leegstand in winkelcentra	Ja	Ja	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Ruimtelijke spreiding van de detailhandel	Ja	Nee	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Arbeidsmarkt							
Arbeidsmarkt - pendel							
Omvang van de pendel (totaal en stromen)	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS/Prov. Fr.	Ja	Ja
Werkgebieden van de inwoners van de gemeente	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Woongebieden van de werknemers in de gemeente	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Arbeidsmarkt opbouw							
Omvang van de potentiële beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Leeftijdopbouw van de werkzame beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van de werkzame beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van de netto participatiegraad	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal NWW'ers	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal arbeidsongeschikten	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van de groep langdurig werklozen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Onderwijsniveau van de beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Aantal geslaagden per opleiding	Ja	Ja	Nee	Nee	CBS	Ja	Ja
Aantal vacatures naar branche	Ja	Ja	Nee	Nee	CWI	Ja	Ja
Bevolking							
Bevolkingsomvang	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Bevolkingsopbouw naar leeftijd	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Groene en grijze druk	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Migratiesaldo	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Verhuisbewegingen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Productiemilieu							
Bedrijfsruimten							
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	Nee	Nee	Nee	Nee	x	x	x
Locatie van bedrijventerreinen	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.	IBIS	Ja	Ja
Netto oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Uitgifte van kavels naar grootte, prijs en totaal	Nee	Nee	Nee	Nee	x	x	x
Woningmarkt							
Omvang van de woningvoorraad	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS/Primos	Ja	Ja
Samenstelling woningvoorraad	Ja	Ja	Nee	Nee	CBS	Ja	Ja
Kantoren							
Opbouw voorraad (totaal panden, vvo, leegstand)	Ja	Ja	Nee	Nee	CBRE	Ja	Ja
Ruimtelijke spreiding voorraad	Ja	Ja	Nee	Nee	IBIS	Ja	Ja
Aanbod van kantoorruimte	Ja	Ja	Nee	Nee	Dynamis	Ja	Ja
Opname van kantoorruimte	Ja	Ja	Nee	Nee	Dynamis	Ja	Ja

Legenda: Ja, beschikbaar Nee, niet beschikbaar Ja, beschikbaar met beperkingen

Knelpunten en aanbevelingen om deze op te lossen

Uit het onderzoek zijn een aantal knelpunten in de aansluiting tussen datavraag en aanbod naar voren gekomen. Deze knelpunten kunnen grofweg in twee categorieën worden ingedeeld: knelpunten die ontstaan door een gebrekkig aanbod van data en knelpunten die ontstaan door een gebrekkige organisatie van het dataverkeer tussen aanbieder en beleidsmedewerker.

Er blijkt dat de databehoeft met het huidige aanbod van data voor een groot deel ingevuld kan worden. Op de volgende vier punten is het aanbod echter niet toereikend:

- Data over macro-economische indicatoren
- Data over de ruimtelijke spreiding van verschijnselen
- Data over drie specifieke segmenten van de lokale economie: de kantorenmarkt, de detailhandel en het toerisme
- Prognoses op lokaal niveau

Er zijn ook lang niet voor elke indicator historische data tot tien jaar terug beschikbaar. Voor veel indicatoren is dit echter wel voor vijf jaar of meer beschikbaar. Wanneer deze statistieken elk jaar opgesteld blijven worden kan dit probleem met een paar jaar opgelost zijn.

De andere beperkingen in het aanbod kunnen opgelost worden door:

- data te construeren met behulp van bestaande registratiesystemen
- onderzoeken uit te breiden, zodat uitspraken op lokaal niveau gedaan kunnen worden
- door samenwerking tussen instanties die gegevens registreren (als bijvoorbeeld KvK, Kadaster en gemeentelijke afdelingen) en aanbieders van data.

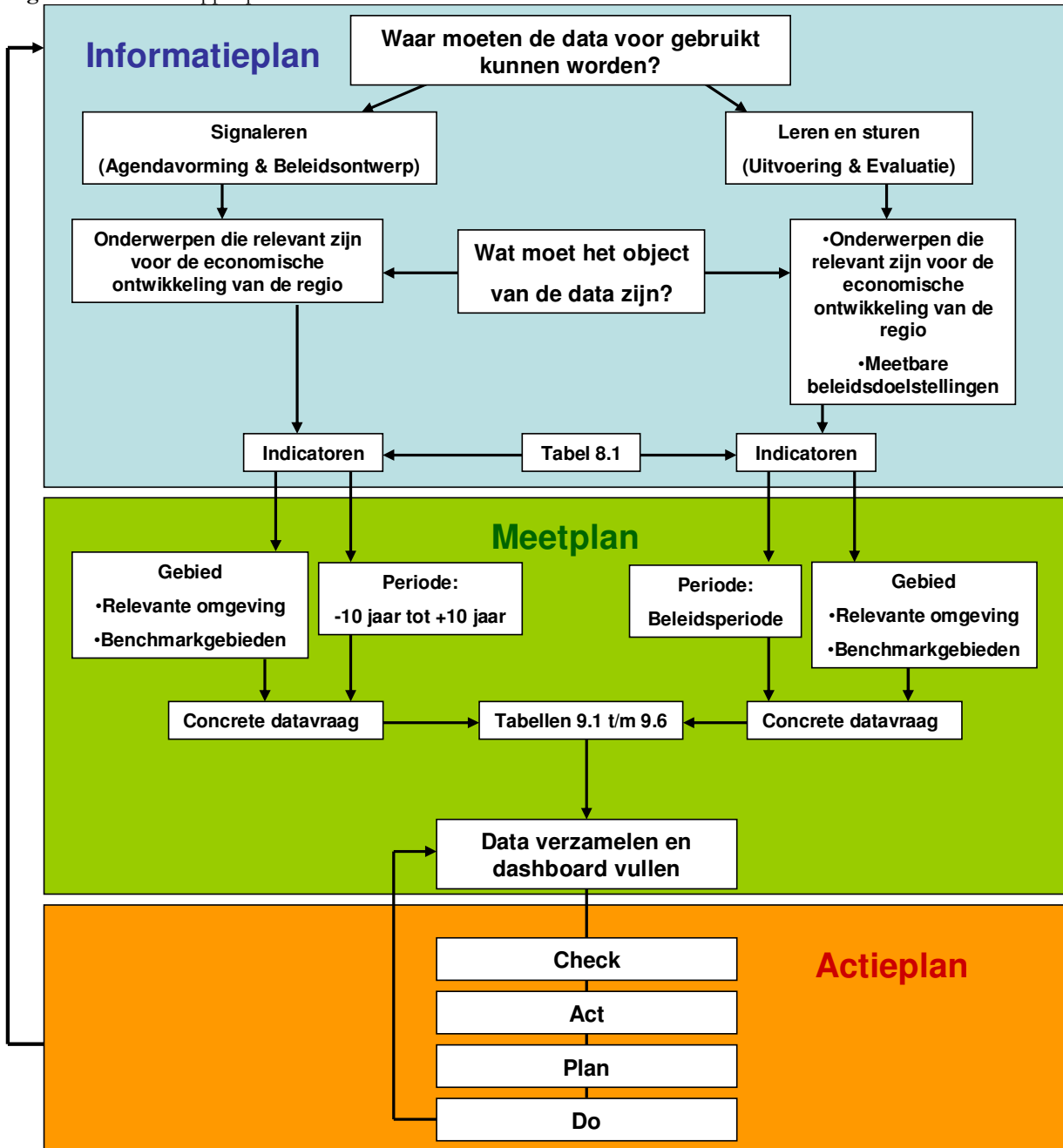
Het aanbod van data kan dus in veel gevallen aan de behoefte voldoen. Het grootste knelpunt wordt dan ook gevormd door het feit dat de benodigde data niet bij de beleidsmedewerker terecht komen. Het “dataverkeer” tussen aanbieder en beleidsmedewerker verloopt lang niet altijd optimaal. Er is dan geen heldere relatie tussen de beleidsmedewerker en de persoon of instantie die de data aanlevert. Hierdoor kunnen situaties van onder- over en misinformatie ontstaan.

Deze probleemsituaties zouden opgelost kunnen worden door:

- Het stellen van een heldere datavraag
- Het verankeren van het gebruik van data in de beleidscyclus door middel van een meetsysteem

Dit kan bereikt worden door het volgen van het stappenplan dat is afgebeeld in figuur 0.2 Bij het doorlopen van dit stappenplan wordt gekeken waarvoor men de data wil gebruiken, welke data men wil gebruiken, waar men ze vandaan wil halen, op welke wijze en hoe vaak de data gerapporteerd moeten worden en ten slotte kan men de data gebruiken. Bij het doorlopen van de stappen kunnen de resultaten van dit onderzoek als nuttige input dienen. Het is van groot belang dat de stappen gezamenlijk doorlopen worden door de beleidsmedewerker en diegene die hem of haar de data aan moet leveren. Dit waarborgt dat de beleidsmedewerker ook daadwerkelijk de data krijgt die hij of zij nodig heeft.

Figuur 0.2 Stappenplan om data effectief in te zetten ten behoeve van beleid

Conclusie

Tot slot kan gesteld worden dat huidige knelpunten bij het gebruik van economische data op lokaal niveau en mogelijke knelpunten in de toekomst opgelost en voorkomen kunnen worden doordat:

- beleidsmedewerkers zich bewuster worden van de mogelijkheden van kwantitatieve data en hun eigen databehoeft.
- er goed gecommuniceerd wordt tussen de gebruikers en aanbieders van data

De resultaten van dit onderzoek kunnen daarvoor een goede aanzet vormen.

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
Samenvatting	3
Inhoudsopgave	11
Onderzoeksbeschrijving	13
1 Inleiding	13
1.1 Achtergrond.....	13
1.2 Probleem	14
1.3 Doelstelling	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.4 Vraagstelling	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
1.5 Onderzoeksopzet en methodiek	16
Theoretisch kader	18
2 Prestatiemeting ten behoeve van beleid	18
2.1 Prestatiemeting bij gemeenten.....	18
2.2 Het opzetten van een meetsysteem: de cockpit van de organisatie	20
2.3 De beleidscyclus	23
2.4 De plaats van prestatiemeting binnen de beleidscyclus	26
3 De vraag naar prestatie-informatie ten behoeve van lokaal economisch beleid ..	28
3.1 De rol van prestatie-informatie bij lokaal economisch beleid	28
3.2 Het object van prestatie-informatie voor lokaal economisch beleid	29
De “conceptuele datavraag”	32
4 De conceptuele rol van data bij lokaal economisch beleid	32
5 Het conceptuele object van data voor lokaal economisch beleid	34
5.1 Onderwerp.....	34
5.2 Gebied.....	39
5.3 Periode	41
5.4 Conclusie	42
Databehoefte in de Praktijk.....	44
6 De rol van kwantitatieve data bij lokaal beleid	45
7 Het object van kwantitatieve data bij lokaal beleid.....	48
7.1 Onderwerp	48
7.2 Gebied.....	52
7.3 Periode	54
8 De Databehoefte, koppeling tussen theorie en praktijk.....	55
8.1 De rol van kwantitatieve data	55
8.2 Het object van kwantitatieve data.....	56

Beantwoording van de databehoefte	59
9 Het aanbod van data	59
9.1 Mogelijkheden om in de databehoefte te voorzien.....	59
9.2 Wijze waarop men in de praktijk aan data komt	67
Koppeling van bevindingen.....	70
10 Optimalisatie van de aansluiting tussen vraag en aanbod.....	70
10.1 Knelpunten door gebreken in het aanbod en aanbevelingen om deze op te lossen.....	70
10.2 Knelpunten in het dataverkeer en aanbevelingen om deze op te lossen.....	72
11 Conclusie.....	76
Literatuurlijst.....	79
Bijlage.....	82

Onderzoeksbeschrijving

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

“De behoefte van zowel beleidsmakers als beleidsvoorbereiders aan adequate informatie en statistische data met betrekking tot ontwikkelingen op regionaal en lokaal niveau lijkt de laatste jaren stormachtig toe te nemen.” Met deze woorden begonnen De Graaff en Boekema een in 1997 door hen uitgebracht boek over vraag, aanbod en toepassing van regionale data. Zij verklaarden deze ontwikkeling destijds door een groeiend besef dat veel ontwikkelingen zich op het regionale en lokale niveau afspelen.

In 1992 wezen Boekema et al. ook al op dit groeiende besef. Volgens hem was dit besef ontstaan door onderzoeken waaruit bleek dat de groei van de werkgelegenheid voornamelijk plaats vindt in bedrijven met minder dan honderd werknemers. Het merendeel van de ondernemingen is klein en functioneert primair lokaal. Dit hield in dat het voor lokale overheden zaak was om zich bezig te gaan houden met de creatie van werkgelegenheid door het stimuleren van (nieuwe) ondernemingen. De gemeenten moesten zich dus actief met economisch beleid bezig gaan houden. Voorheen was de gedachte dat dit in eerste instantie een taak van de nationale overheid was.

Het gegroeide besef dat lokale overheden een belangrijke taak hebben binnen het ruimtelijk-economische beleid is ook terug te zien in de Rijksnota's. In de Vierde Nota Ruimtelijke Ordening (Ministerie van VROM, 1988) werd het adagium van “Regio's op eigen kracht” geïntroduceerd en kregen regionale en lokale overheden meer eigen verantwoordelijkheden. Wel werden er vanuit de Rijksoverheid nog de nodige restricties opgelegd.

Na de constatering van De Graaff en Boekema in 1997 hebben de geschetste ontwikkelingen zich verder doorgezet. Daarnaast zijn er ook nieuwe ontwikkelingen bijgekomen die de databehoeftes verder hebben vergroot.

In de Nota Ruimte (SER, 2004) is het idee van regio's op eigen kracht verder vorm gegeven. Dit is gedaan door meer de nadruk te leggen op ontwikkelingsplanologie en minder op toelatingsplanologie. Lagere overheden worden in deze Nota aangespoord actief na te denken om te komen tot breed gedragen gebiedsgerichte lokale visievorming en beleidsuitvoering. Parallel hiermee loopt een ontwikkeling van verdergaande decentralisatie van overheidstaken. In de Nota Pijken in de Delta (Ministerie van EZ, 2006) wordt in dit kader ook gesteld dat lokale overheden economische kansen in hun regio in eerste instantie zelf moeten benutten. Het hierbij geïntroduceerde motto is: “Decentraal wat kan, centraal wat moet”.

Samen met de toenemende decentralisatie van overheidstaken zijn ook nog een tweetal andere ontwikkelingen zichtbaar. Zo wordt van lokale overheden steeds meer verwacht dat zij verantwoording afleggen over het gevoerde beleid. Een voorbeeld hiervan is de in 2002 ingevoerde Wet Dualisering Gemeentebestuur. Het wethouderschap en raadslidmaatschap

zijn door deze wet gescheiden waardoor de controlerende functie van de gemeenteraad is versterkt. Daarbij moeten gemeenten sinds 2006 verplicht een lokale rekenkamer hebben.

Naast de ontwikkelingen bij de overheid is er ook nog een ontwikkeling buiten de overheid waar te nemen. Het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking ligt hoger dan vroeger en door de ontwikkeling van het internet zijn kennis en informatie over allerlei zaken makkelijker te verkrijgen. Partijen waar de overheid mee te maken krijgt, beschikken daardoor over meer kennis dan voorheen. Dit heeft tot gevolg dat de overheid zelf ook over meer gedegen gegevens moet beschikken.

Samengevat hebben lokale overheden dus meer verantwoordelijkheden gekregen, moeten ze meer verantwoording afleggen over hun beleid en worden ze geconfronteerd met een beter geïnformeerde samenleving. Deze ontwikkelingen hebben er voor gezorgd dat er anno 2007 een grote behoefte is aan ruimtelijk-economische data met betrekking tot ontwikkelingen op lokaal niveau.

De zojuist geschetste ontwikkelingen zijn de aanbieders van data niet ontgaan. Er is namelijk ook een sterke toename van het aanbod van data op lokaal schaalniveau te zien. Het aanbod van de landelijk grootste aanbieder, het CBS, is flink toegenomen. Daarnaast zijn er de afgelopen tien jaar door de ontwikkeling van internet veel websites met databanken bijgekomen en zijn er adviesbureaus die eigen databanken en prognosemethoden hebben ontwikkeld.

1.2 Probleem

Uit de vorige paragraaf is duidelijk geworden dat er een duidelijke behoefte is aan ruimtelijk-economische data op lokaal niveau. Het probleem is echter dat lokale bestuurders en beleidsambtenaren, ondanks het sterk gegroeide aanbod van data, niet altijd de juiste data beschikbaar hebben of deze niet optimaal gebruiken. Hierdoor zijn zij beperkt geïnformeerd over de ruimtelijk-economische ontwikkelingen in hun gemeente.

Boekema et. al. (1992) zagen de volgende probleemsituaties bij de informatievoorziening op lokaal niveau:

- Situaties waarin de beschikbare informatie onvoldoende is om tot verantwoorde en afgewogen beleidskeuzes te komen. Kortom, situaties van onderinformatie.
- Situaties waarin er te veel informatie is om bij dagelijkse en meer routinematige beslissingen tot de juiste keuze te komen. Kortom, situaties van overinformatie.
- Situaties waarbij het aanbod van informatie niet goed aansluit op de vraag naar informatie ten behoeve van beleid. Kortom, situaties van misinformatie.
- Situaties waarin er weinig tot geen samenhang is in de beschikbare informatie. Kortom, een gefragmenteerde informatievoorziening
- Situaties waarin de informatie verouderd is, waardoor er geen actueel beeld tot stand kan komen. Kortom, situatie van verouderde informatie
- Situaties waarin de informatie niet is afgestemd op het juiste schaalniveau c.q. de juiste geografische gebiedsindeling. Kortom, situaties van verkeerd geaggregeerde informatie.

Deze probleemsituaties lijken heden ten dage nog steeds te bestaan. Zo omschreef Burgemeester van Den Haag, Wim Deetman in 2003 een situatie van overinformatie: “U zult begrijpen dat het aanbod van statistische gegevens de bestuurders soms horendol kan maken. En dat terwijl de aangeboden gegevens per onderwerp wel degelijk van belang zijn om de toestand in de stad mede te kunnen duiden.” (CBS, 2003) De bestuurder ziet soms dus door de bomen het bos niet meer. Een ieder, die wel eens een statistisch jaarboek van een willekeurige grote stad in Nederland in handen heeft gehad zal niet verrast zijn door deze uitspraak. Deze boekwerken staan vol met gegevens over haast alles wat men maar kan verzinnen. Erg boeiend, maar het is de vraag welke gegevens in de beleidspraktijk daadwerkelijk gebruikt worden.

Waar bestuurders en beleidsmakers in grote gemeenten te kampen hebben met een overdaad aan gegevens is in plattelandsgemeenten vaak het tegenovergestelde het geval. Door een gebrek aan mankracht, deskundigheid of financiële middelen verkeert men daar vaker in situaties van onderinformatie.

1.3 Doelstelling

Om de probleemsituaties met betrekking tot de datavoorziening op lokaal niveau op te kunnen lossen is het zaak om een goed inzicht te hebben in de databehoefte op lokaal niveau en het aanbod van deze data. Doel van dit onderzoek is om dat inzicht te vergroten en hiermee tot een betere aansluiting van vraag en aanbod van ruimtelijk-economische data op lokaal niveau te komen. Uiteindelijk zal dit de mogelijkheden van lokale overheden om tot een effectief en te verantwoorden ruimtelijk-economisch beleid te komen moeten vergroten.

1.4 Vraagstelling

Gegeven de geschetste problemen en doelstelling is de hoofdvraag van dit onderzoek als volgt:

Welke kwantitatieve data zijn nodig voor lokaal economisch beleid en kan het huidige aanbod in deze behoefte voorzien?

Deze vraag zal beantwoord worden door achtereenvolgens een aantal deelvragen te beantwoorden:

1) *Wat is de rol van kwantitatieve data bij lokaal beleid?*

Data vormen een hulpmiddel voor beleidsmakers. Hoe het beleidsproces eruit ziet en waar in dit proces data van belang kunnen zijn, is van invloed op de databehoefte. Daarom is het van belang om helder te hebben welke doelen de data moeten dienen.

Als de rol bekend is, dan is de volgende vraag welke data nodig zijn om deze rol te kunnen vervullen. Waar moeten deze data betrekking op hebben? Met andere woorden:

2) *Wat is het object van de data benodigd voor het ruimtelijk-economisch beleid?*

Over welke gegevens dienen lokale bestuurders en beleidsmakers te beschikken? Over welke thema's zijn data gewenst? En over welke gebieden en perioden moeten deze data dan beschikbaar zijn? Antwoord op deze vragen is nodig om inzicht te krijgen in de inhoudelijke kant van de databehoefte.

3) *Hoe ziet het aanbod van kwantitatieve data voor lokaal beleid eruit?*

Om te bepalen hoe zo effectief mogelijk in de behoefte aan data voorzien kan worden is het van belang om kennis te hebben over het beschikbare aanbod van data. Wat is er momenteel te verkrijgen aan data op lokaal niveau en waar halen gemeenten in de praktijk hun data vandaan?

4) *Op welke manier kan met het huidige aanbod van data in de behoeften van lokale bestuurders en beleidsmakers worden voorzien?*

Als de behoefte en het aanbod helder zijn kan gekeken worden of de behoefte beantwoord kan worden. Hierbij zal moeten worden bekeken waar knelpunten liggen bij de aansluiting tussen vraag en aanbod en hoe deze zouden kunnen worden opgelost.

1.5 Onderzoeksopzet en methodiek

Het onderzoek bestaat grofweg uit vier hoofdstappen die genomen worden op basis van de vier deelvragen. In de eerste twee stappen wordt de databehoeftte vastgesteld. Er wordt bekeken wat de rol van kwantitatieve data bij lokaal economische beleid is en wat het object van deze data moet zijn. In de derde stap wordt bekeken of de behoefte met het huidige aanbod ingevuld kan worden en op welke wijze de behoefte ingevuld wordt. Hiervoor dient Daaruit zullen vervolgens knelpunten naar voren komen. In de vierde en laatste stap zullen deze knelpunten geïdentificeerd worden en zullen aanbevelingen worden gedaan om deze knelpunten op te lossen. Voordat deze stappen gezet worden zal er echter eerst een theoretisch kader geschetst worden. Dit kader zal gebruikt worden om het onderzoek richting te geven en de resultaten in een context te plaatsen.

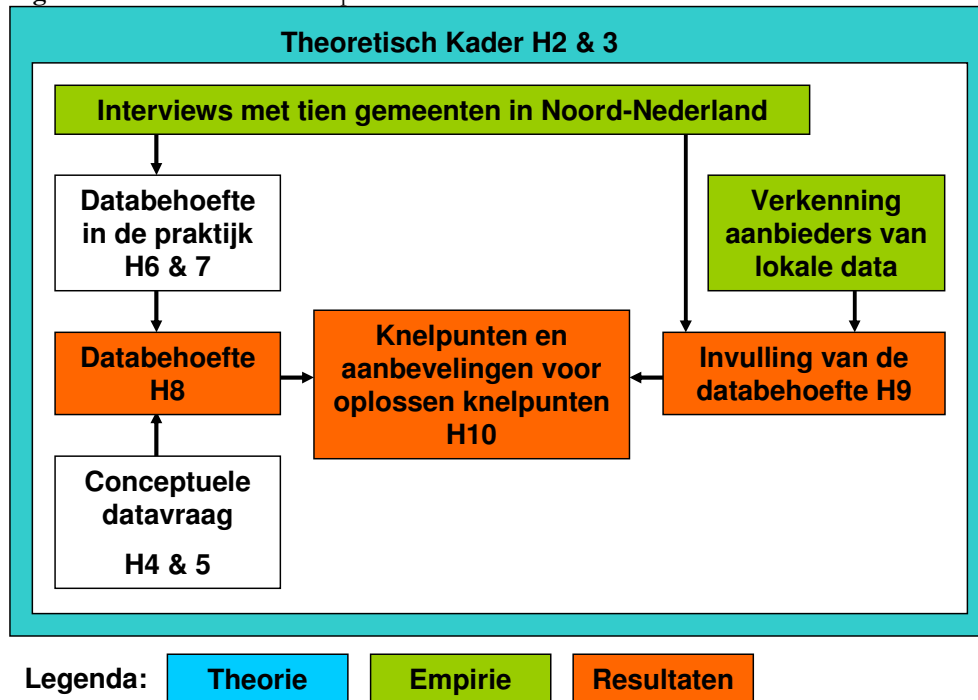
De onderzoeksopzet is schematisch weergegeven in figuur 1.1. De resultaten van de drie hoofdstappen (de databehoeftte, invulling van de databehoeftte en knelpunten en aanbevelingen voor het oplossen van de knelpunten) zijn in het schema oranje weergegeven. Er zal gebruik worden gemaakt van een veldonderzoek (empirie) en bestaande theorievorming om tot deze resultaten te komen.

Voor het in kaart brengen van de databehoeftte worden twee methodieken gebuikt. Er wordt een conceptuele datavraag geconstrueerd en er zullen interviews gehouden worden met beleidsambtenaren uit tien verschillende gemeenten. Er is weinig theorie beschikbaar over dit onderwerp. Daarom zal de conceptuele datavraag geconstrueerd worden op basis van aanwezige theorievorming en eigen redenering. De beredeneerde vraag wordt vervolgens getoetst aan de praktijk met behulp van de uitkomsten van de interviews. Er is voor deze twee onderzoeksmethoden gekozen om een zo compleet mogelijk beeld te kunnen schetsen.

Dit onderzoek dient een praktijkprobleem op te lossen, dus zal de praktijk onderzocht moeten worden. Door alleen interviews te houden kan er echter veel onzekerheid ontstaan. Als twee personen iets noemen en de rest niet; is er dan een behoefte? Misschien is het wel iets heel specifiek voor deze twee personen. Of hebben de andere beleidsmedewerkers deze behoefte ook, maar is het een latente behoefte die tijdens het interview niet naar voren komt? Op het moment dat de behoefte van de twee ook uit de theorievorming naar voren komt, dan is er waarschijnlijk wel sprake van een meer algemeen geldende behoefte.

Andersom geldt dat een theoretisch beredeneerde behoefte in de praktijk nog niet hoeft te bestaan. Daarom dient het aan de praktijk getoetst te worden.

Figuur 1.1 Onderzoeksopzet

Als de databehoefte in kaart is gebracht zal het data-aanbod in kaart gebracht worden. Hierbij wordt onderzocht welke instanties op dit moment economische data op lokaal schaalniveau aanbieden. Dit zal gebeuren door te onderzoeken welke data online aangeboden worden, welke cijfers in publicaties beschikbaar zijn en welke data bij instanties te bestellen zijn. Daarnaast zal in de interviews met de gemeenten de respondenten ook gevraagd worden waar zij op dit moment hun data vandaan halen. Dit verschaft inzicht in de mate waarin gemeenten de mogelijkheden benutten. Op basis van de verkenning van aanbieders en interviews wordt vervolgens bekeken hoe de databehoefte vervuld kan worden.

In de volgende stap van het onderzoek worden de geconstateerde databehoefte en de mogelijkheden voor invulling hiervan met het aanwezige aanbod met elkaar geconfronteerd. Op deze wijze kan inzichtelijk worden gemaakt in welke mate het huidige aanbod in de lokale databehoefte kan voorzien en waar knelpunten ontstaan. Voor het oplossen van de knelpunten worden vervolgens aanbevelingen gedaan. Deze aanbevelingen zullen gedaan worden op basis van het theoretisch kader en de uit het onderzoek naar voren gekomen resultaten.

In figuur 1.1 zijn per onderdeel ook de hoofdstukken weergegeven waarin dit onderdeel behandeld wordt. De figuur fungeert daarmee ook als leeswijzer.

Theoretisch kader

In dit deel zal het benodigde theoretisch kader voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag beschreven worden. Als eerste zal in hoofdstuk 2 ingegaan worden op de bredere context van het onderwerp van deze thesis; prestatiemeting ten behoeve van beleid. In hoofdstuk 3 zal vervolgens ingezoomd worden op de vraag naar prestatie-informatie voor lokaal economisch beleid.

2 Prestatiemeting ten behoeve van beleid

2.1 Prestatiemeting bij gemeenten

In het vorige hoofdstuk is de ontwikkeling van de toenemende databehoeftte op lokaal niveau geschetst. Een ontwikkeling die voortkomt uit de decentralisatie van overheidstaken en de wens tot een meer bedrijfsmatige aanpak bij de overheid. Met een bedrijfsmatige aanpak wordt bedoeld dat overheden doelgericht gaan werken en meer verantwoording gaan afleggen over het gevoerde beleid. Deze aanpak dient er voor te zorgen dat het overheidshandelen efficiënter en effectiever wordt. In het kader hiervan dienen alle gemeenten sinds 2004 bijvoorbeeld met een programmabegroting te werken. Het simpel voeren van een sluitende boekhouding is sindsdien dus niet meer voldoende (Van der Tak & Wijnen, 2007). De bedrijfsmatige aanpak beperkt zich echter niet tot de boekhouding. Ook in collegeprogramma's, voortgangsrapportages en andere belangrijke documenten van gemeenten ligt de nadruk steeds meer op het realiseren van gestelde doelen (Van Elsacker, 2007).

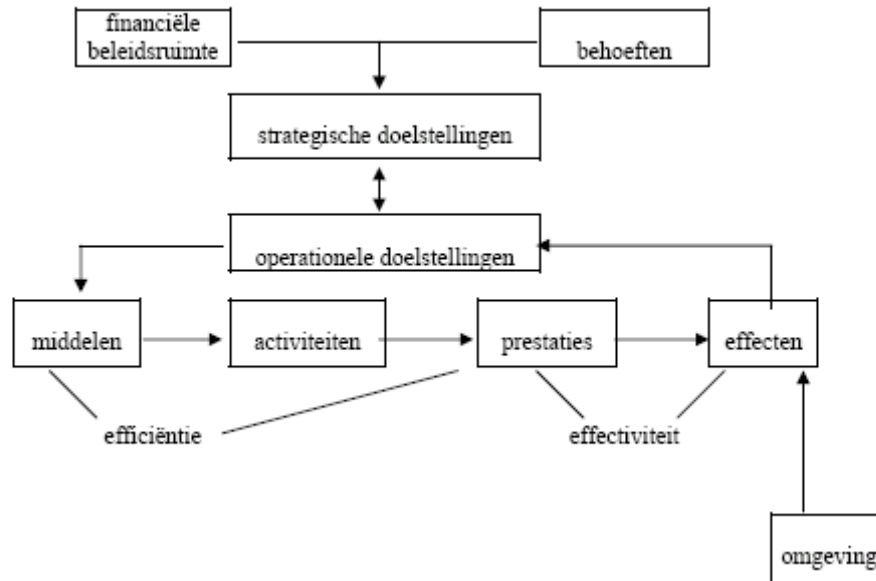
Volgens Van Helden en Jansen (1996) dienen gemeenten die doelgericht en effectief willen werken over een goed ingericht planning- en beheersingsproces te beschikken. Hierbij definiëren zij planning als “de wijze waarop het management de toekomst wenst te beïnvloeden: welke doelstellingen van belang zijn, met welke omgevingsfactoren rekening gehouden moet worden en welke instrumenten ingezet moeten worden om de doelstellingen te realiseren”. Beheersing heeft volgens hen betrekking op “de middelen die het management gebruikt om het plan uit te voeren; het gaat hier om het vergelijken van de werkelijke en geplande uitkomsten en het op basis daarvan ondernemen van actie”. Een cruciaal element in het planning- en beheersingsproces is volgens hen een systeem van prestatiemeting.

Een systeem van prestatiemeting dient volgens Sintobin en Bouckaert (2002) in te gaan op een viertal zaken: de ingezette middelen, de uitgevoerde activiteiten, de geleverde prestaties en de bereikte effecten. Zij vatten dit samen met de term MAPE. Door middel van een doelmatigheidsanalyse waarbij de MAPE-elementen in een beleidscontext geplaatst worden kunnen de efficiëntie en effectiviteit van het beleid bepaald worden. Dit is schematisch weergegeven in figuur 2.1.

In figuur 2.1 is te zien dat op basis van de behoeften en financiële beleidsruimte strategische doelen worden opgesteld. Deze strategische doelen worden vertaald naar operationele doelen. Bij de uitvoering van het beleid worden vervolgens met bepaalde middelen activiteiten uitgevoerd die leiden tot prestaties. Deze prestaties dienen dan maatschappelijke

effecten teweeg te brengen. De maatschappelijke effecten zijn echter niet alleen het resultaat van de beleidsprestaties, maar ook van omgevingsinvloeden.

Figuur 2.1 Model doelmatigheidsanalyse

Bron: Sintobin en Bouckaert (2002)

Door een relatie te leggen tussen de ingezette middelen en de geleverde prestaties is de efficiëntie van het beleid te bepalen. De relatie tussen prestaties en effecten in de omgevingscontext bepaalt de doeltreffendheid of de effectiviteit van het beleid (Sintobin en Bouckaert, 2002). Deze informatie kan vervolgens weer teruggekoppeld worden naar de operationele en strategische doelstellingen. Dit is ook door middel van de pijlen omhoog weergegeven in het schema van figuur 2.1. Bij prestatiemeting via deze methodiek is het dus mogelijk om te bekijken in welke mate ingezette middelen juist worden benut en uitgevoerde activiteiten bijdragen aan het bereiken van beoogde effecten.

Hoewel er methodieken bestaan, gebeurt de prestatiemeting ten behoeve van gemeentelijke programma's nu vaak nog niet systematisch. Er wordt teveel gewerkt vanuit de gedachte dat men een goed beeld krijgt als alle beschikbare achtergrondinformatie verzameld wordt. Dit blijkt meestal niet zo te zijn, doordat er een complex en onoverzichtelijk geheel aan gegevens ontstaat (Van der Tak & Wijnen, 2007). Er ontstaat dan een situatie van overinformatie, waardoor er niet goed op de informatie "gestuurd" kan worden. Dit probleem kan opgelost worden door te werken met een meetsysteem waarbij een performance dashboard wordt gebruikt. Een performance dashboard is een helder overzicht waarop met één oogopslag kan worden gezien hoe de zaken er voor staan. Dit is vergelijkbaar met het dashboard van een auto (Van der Tak & Wijnen, 2007, Kerklaan, 2004).

2.2 Het opzetten van een meetsysteem: de cockpit van de organisatie

Er bestaan allerlei prestatie-meetsystemen die werken met een performance dashboard. Eén van de meest bekende is de Balanced Scorecard van Kaplan en Norton. De Balanced Scorecard is ontwikkeld voor het bedrijfsleven, maar kan ook voor overheidsinstanties gebruikt worden. Bij de Balanced Scorecard worden voor vier invalshoeken kritische succesfactoren geformuleerd. Dit zijn de financiële invalshoek, innovatie, interne organisatie en de invalshoek van de klant. Er is dus oog voor zowel middelen en doelen als interne en externe factoren. Voor de kritische succesfactoren worden vervolgens indicatoren benoemd om mee te meten en de waarden hiervan worden op het performance dashboard (de Scorecard) in beeld gebracht (Kaplan & Norton, 1996).

In navolging van het succes van de Balanced Scorecard zijn er veel verschillende publicaties over prestatie-meetsystemen uitgebracht. Eén van deze systemen is de Cockpit van de organisatie van Kerklaan (2004). De Cockpit van de organisatie lijkt in veel opzichten op de Balanced Scorecard, maar het verschil zit hem in de invulling van de invalshoeken. Waar bij de Balanced Scorecard de vier invalshoeken al vastliggen worden in de methodiek van Kerklaan de invalshoeken door de organisatie zelf bepaald (Kerklaan, 2004). Deze methodiek lijkt hiermee flexibeler toepasbaar voor het meten van lokaal economisch beleid dan de Balanced Scorecard. Daarom zal de Cockpit van de organisatie nu verder toegelicht worden.

De Cockpit van de organisatie is een performance dashboard waarmee het management de organisatie kan besturen. Net als een piloot in een vliegtuig met behulp van het dashboard in zijn cockpit het vluchtplan kan uitvoeren. Zoals eerder genoemd ligt niet van tevoren al vast welke “meters” zich in de cockpit bevinden. De cockpit zal in een ontwerpproces gebaseerd op het “vluchtplan” van de eigen organisatie moeten worden ingericht.

Bij het ontwerpen van de cockpit van de organisatie dienen de volgende drie stappen gevolgd te worden:

- 1) Opstellen van het informatieplan: Er dient bepaald te worden hoe men gaat meten en waarop.
- 2) Opstellen van het meetplan: Het vaststellen van maatstaven, normen en de frequentie van meten en rapporteren.
- 3) Actieplan: Het volgen van de Plan-Do-Check-Act-cyclus te beginnen bij de Check-stap

Deze drie stappen, die volgens Kerklaan (2004) dienen te worden genomen, zullen nu nader toegelicht worden.

Informatieplan

Het informatieplan moet inzichtelijk maken wat voor soort informatie nodig is om de organisatie te besturen en over welke onderwerpen informatie gewenst is. Hiertoe dient men zich als eerste te bezinnen op de besturingsopgave van het management. Ligt de focus meer op de planning en het realiseren van de doelen of op het functioneren van de organisatie en de inzet van middelen? In het eerste geval is er informatie gewenst over de omgeving van de organisatie en over de mate van doelbereik. In het tweede geval is er informatie gewenst over de prestaties van de organisatie en de inzet van middelen.

Zodra bepaald is welke soort informatie men wil gebruiken moet bepaald worden over welke onderwerpen het cruciaal is om informatie te hebben. Kerklaan (2004) noemt dit het bepalen van de zoekvelden.

Er zijn verschillende methoden van prestatie meting die elk tot een beperkt aantal zoekvelden leiden. Met behulp van een prediagnose kan men de geschikte methode voor de eigen organisatie kiezen. Om deze keuze te vergemakkelijken heeft Kerklaan (2004) een selectiematrix opgesteld. Deze matrix is afgebeeld in figuur 2.2. Op basis van de tactiek die nodig is gezien de heersende problematiek en de dominante aansturingstijl van het management kan in de matrix een aanpak gekozen worden.

Figuur 2.2 Selectiematrix met vier basistypen van methoden

<p>Heersende problematiek</p> <p>Stijl van aansturen</p>	<p>Consolideren</p>	<p>Innoveren</p>
<p>Stimuleren</p>	<p>Regelkring-aanpak</p>	<p>Horizontale aanpak</p>
<p>Beheersen</p>	<p>Verticale aanpak</p>	<p>Strategische aanpak</p>

Bron: Kerklaan (2004)

De regelkringaanpak gaat uit van bestaande systemen en processen. Met behulp van modellen worden deze in beeld gebracht. Zo kan men kleinschalig en bottom-up aan het werk gaan om de processen te verbeteren. Dit past bij een sterke focus op het functioneren van de eigen organisatie.

De horizontale aanpak stelt de klant centraal. Er wordt informatie verzameld over de wensen van de klant en diens tevredenheid met het product. Op basis hiervan wordt de werkwijze waar nodig aangepast.

De verticale aanpak gaat uit van de doelstellingen van de top en vertaalt deze in doelstellingen en actieplannen voor de onderliggende niveaus. Hiervoor worden voor elke niveau in de organisatie meetbare doelen geformuleerd. Zo ontstaat een set van indicatoren die verticale feedback mogelijk maken en het hoogste niveau in staat stellen om de organisatie op koers te houden.

De strategische aanpak is geschikt voor organisaties die hun strategie regelmatig moeten herijken en daarna beheerst willen aanpassen. Het uitgangspunt is de visie van de top op de toekomst van de organisatie. Hierbij focust het management zowel op de positie van de organisatie als op het functioneren ervan. Er is daarbij behoefte aan zowel informatie over de omgeving, de mate van doelbereik, ingezette middelen en uitgevoerde activiteiten. De Organisatiecockpit is een meetmethode die werkt volgens de strategische aanpak.

Elke methode past dus bij een bepaalde focus van het management. Op basis van deze focus kunnen vervolgens per soort informatie de onderwerpen waarover men informatie wenst vastgelegd worden. Hier is weer goed de parallel met de piloot van een vliegtuig te trekken. Deze wil informatie over zijn positie en het functioneren van het toestel hebben. Als onderwerpen daar binnen wil hij bijvoorbeeld informatie over de hoogte en het brandstofverbruik hebben.

Aan het eind van deze stap resulteert een set met indicatoren (de lijst met onderwerpen waar men informatie over wenst). Deze indicatoren moeten vervolgens meetbaar worden gemaakt. Dit gebeurt in de volgende stap: het meetplan.

Meetplan

Zodra met het informatieplan bekend is waar men informatie over wenst te hebben wordt in het meetplan bepaald hoe men aan deze informatie gaat komen. In het meetplan staat over welke eigenschappen de indicatoren moeten beschikken en hoe de indicatoren gemeten gaan worden. Het opstellen van een meetplan gebeurt door achtereenvolgens voor elke indicator de volgende vier stappen te nemen:

1) bepalen van de maatstaven:

Er dient bepaald te worden welke eigenschappen van de indicator gemeten moeten worden: de omvang, tijdsduur etc.

2) Vaststellen van de normen:

Vervolgens dient bepaald te worden welke waarde de indicator zou moeten hebben. Met behulp van deze norm kan een oordeel geveld worden over de stand van de indicator.

3) Ontwikkelen van een meetsysteem:

Bij deze stap wordt bepaald op welke wijze de data verzameld en weergegeven worden.

4) Afspraken maken over de rapportage:

Bij deze stap wordt bepaald hoe vaak, aan wie en op welke manier er gerapporteerd wordt.

Naast de stappen die genomen moeten worden per indicator geeft Kerklaan (2004) ook nog zes criteria waar een goede indicator aan zou moeten voldoen:

1) De indicator moet simpel te verkrijgen zijn

2) De indicator moet zichtbaar en informatief zijn (moet in één oogopslag behaalde resultaten en trends weergeven)

3) De indicator moet motiverend en beïnvloedbaar zijn (hiervoor moet de indicator binnen het eigen verantwoordelijkheidsgebied liggen)

4) De indicator moet onderdeel van beleid zijn (moet aansluiten bij een organisatiedoelstelling of urgent probleem)

5) De indicator moet de klantgerichtheid bevorderen

6) De indicator moet opgesteld worden met betrokkenen (hierdoor wordt de indicator door iedereen geaccepteerd)

Actieplan

Het actieplan heeft betrekking op de wijze waarop de in het meetplan vastgestelde indicatoren gehanteerd gaan worden. Dit kan gebeuren door de Plan-Do-Check-Act-cyclus te doorlopen te beginnen bij de Check-stap.

Tijdens de Check-stap wordt de indicatorwaarde afgelezen en wordt bekeken of deze al dan niet voldoet aan de gestelde norm. Dit kan door te werken met ‘verkeerslichten’. Afhankelijk van de kleur van het verkeerslicht kan dan tijdens de Act-stap actie ondernomen worden. Staat het licht op rood, dan verlopen de zaken niet zoals verwacht en dient men uit te zoeken wat hier de oorzaak van is. Staat het licht op groen, dan ligt men op koers, maar blijft verdere beheersing zinvol. In de Plan-stap wordt vervolgens bepaald welke acties ondernomen moeten worden om verbetering aan te brengen of om op koers te blijven. Deze acties worden tenslotte tijdens de Do-stap uitgevoerd.

Naast het feit dat men tijdens het doorlopen van de Check-Act-Do-Plan-cyclus bekijkt of de ingezette middelen en activiteiten aangepast dienen te worden kan ook bekeken worden of de indicator aangepast dient te worden. Men moet zich afvragen of de indicator (nog) de gewenste informatie levert, nog uitdagend genoeg werkt en nog nodig is. Op deze wijze ontwikkelt het meetsysteem mee met de organisatie.

Verankeren van de cockpit in de organisatie

Om het actieplan goed uit te kunnen voeren is een goed ontwerp van de cockpit niet voldoende. Het is cruciaal dat de cockpit in de organisatie verankerd wordt. Hierbij is het van belang dat er een breed draagvlak onder de medewerkers bestaat voor het werken met de cockpit en dat de cockpit opgenomen wordt in de planning- en controlcyclus.

Bij het invoeren van de organisatiecockpit kan dit op weerstand van de medewerkers stuiten, doordat zij de noodzaak van de prestatiemeting niet zien of zich bedreigd voelen door het idee dat hun prestaties gemeten gaan worden. Een breed draagvlak kan gecreëerd worden door de indicatoren samen met de medewerkers te ontwikkelen en te bespreken. Daarbij moeten de medewerkers zich verantwoordelijk gaan voelen voor de indicatorstanden. Dit wordt ook wel het ownershipprincipe genoemd (Kerklaan, 2004).

2.3 De beleidscyclus

In de vorige paragraaf is behandeld dat een meetsysteem in de planning- en controlcyclus verankerd moet worden, dus is het goed om te weten hoe deze cyclus er voor overheidsbeleid uitziet. Dit zal nu nader toegelicht worden.

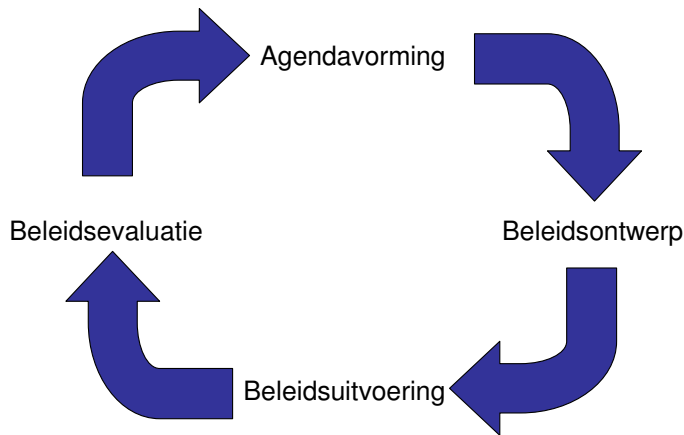
Binnen de bestuurskunde bestaan verschillende visies op het verloop van beleidsprocessen. Twee sterk contrasterende visies zijn de analytische en de politieke visie. De analytische visie gaat er van uit, dat beleid het resultaat is van doelgericht, weloverwogen handelen, dat zich in logisch opeenvolgende fasen voltrekt. De politieke visie ziet beleid juist als het resultaat van een permanente strijd tussen belangengroepen binnen een chaotisch verlopend proces (Rosenthal et.al.,1996).

Om het beleidsproces helder theoretisch neer te kunnen zetten zal in deze paragraaf van de analytische visie uitgegaan worden. De politieke visie dient echter niet veronachtzaamd te

worden. Om de rol van kwantitatieve data binnen het beleidsproces goed te kunnen bepalen, dient men zich ook bewust te zijn van de dynamiek die veroorzaakt wordt door de strijd tussen verschillende actoren die bij het proces betrokken zijn.

De beleidscyclus kan analytisch gezien ingedeeld worden in vier fasen: de fase van de agendavorming, het beleidsontwerp, de beleidsuitvoering en de beleidsevaluatie. Dit is schematisch weergegeven in figuur 2.3. Er zal nu nader ingegaan worden op de vier fasen afzonderlijk.

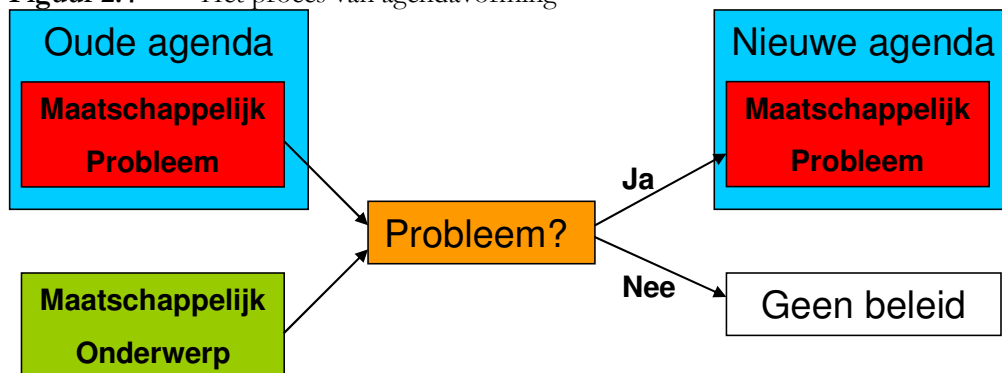
Figuur 2.3 De beleidscyclus

Agendavorming

De fase van de agendavorming wordt door Rosenthal et. al. (1996) beschreven als het proces waardoor bepaalde maatschappelijke problemen de aandacht van het publiek en/of beleidsbepalers krijgen. Omdat het beleidsproces een cyclisch verloop kent zijn er eigenlijk twee wegen via welke maatschappelijke onderwerpen de aandacht kunnen krijgen. De problemen kunnen nieuw op de agenda komen of ze kunnen op de agenda blijven. Dit is schematisch weergegeven in figuur 2.4.

Figuur 2.4 Het proces van agendavorming

Of een onderwerp op de agenda blijft hangt voor een groot deel af van het oordeel dat lokale bestuurders hebben over de effectiviteit van het gevoerde beleid. Uit onderzoek van

Baas en De Vries (1998) blijkt dat de beoordeling van de effectiviteit in grote mate wordt bepaald door het oordeel dat men heeft over de ernst van het beleidsprobleem. Dit oordeel wordt gevormd door de perceptie die de beleidsvoerders hebben van de problematiek en het hoeft dus nog niets te zeggen over de feitelijk meetbare verandering van de problematiek.

Nieuwe onderwerpen kunnen op de agenda komen als ze als maatschappelijk probleem geïdentificeerd worden. Een probleem wordt een maatschappelijk probleem als er voldoende consensus bestaat over het feit dat er een probleem is. Dit is een sociaal proces waarbij diverse politieke en maatschappelijke actoren betrokken zijn. Hierdoor is er ook sprake van verschillende inzichten en interpretaties, die de complexiteit van de probleemdefinitie verhogen (Janssen en Hellendoorn, 1999).

Onderwerpen komen dus niet via een strikt rationeel proces op de politieke agenda, maar hierbij speelt de interpretatie van de problematiek door betrokken actoren een belangrijke rol. Er zou wel naar gestreefd kunnen worden om de probleemperceptie van de diverse actoren dichter bij elkaar te brengen.

Beleidsontwerp

Als een probleem eenmaal geïdentificeerd is en op de beleidsagenda staat, moet bepaald worden hoe het probleem aangepakt gaat worden. Er moet een beleidsplan opgesteld worden. De totstandkoming van een beleidsplan wordt ook wel beleidsvorming genoemd. Rosenthal et. al. (1996) onderscheiden vanuit de analytische visie drie stappen binnen dit proces:

- 1) het analyseren van de oorzaken van het probleem
- 2) het ontwikkelen van oplossingen voor het probleem
- 3) het kiezen van een oplossing

Bij de eerste stap kan bij de analyse voortgeborduurd worden op informatie die men zichzelf tijdens de agendavorming heeft verschaft om vast te stellen dat er sprake is van een probleem. Het ontwikkelen van oplossingen voor het probleem kan gepaard gaan met het opstellen van een aantal toekomstscenario's. Hiervoor wordt dan een scenarioanalyse uitgevoerd. De essentie van een dergelijke analyse is om door het maken van plausibele combinaties tussen waargenomen maatschappelijke trends tot een aantal toekomstbeelden te komen die gebruikt kunnen worden als strategisch hulpmiddel bij het bepalen van het beleid (Centrum voor Beleidsevaluatie, 2007). Op basis van de toekomstbeelden kunnen strategische beleidsdoelstellingen geformuleerd worden.

Nadat de strategische doelstellingen geformuleerd zijn dienen er operationele doelstellingen geformuleerd te worden om het beleid goed uitvoerbaar te maken. Strategische doelstellingen worden vaak vastgelegd in toekomstvisies en operationele doelstellingen in beleidsprogramma's die meestal parallel lopen aan de vierjarige termijn van het politiek bestuur. Bij het opstellen van operationele doelstellingen kan men er voor kiezen om deze doelstellingen te kwantificeren. Dit maakt het makkelijker om de doelstellingen verderop in de beleidscyclus te monitoren en om uiteindelijk het effect van het gevoerde beleid te meten (Janssen en Hellendoorn, 1999).

Beleidsuitvoering

Rosenthal et. al. (1996) definiëren beleidsuitvoering als volgt: “De beleidsuitvoering betreft de omzetting van beleidsvoornemens en politieke beslissingen in daadwerkelijk bestuurlijk optreden.” Janssen en Hellendoorn (1999) wijzen erop dat de uitvoering van beleid vaak een geheel eigen karakter kent. De uitvoerders van het beleid kunnen een andere perceptie hebben op het beleid dan de beleidsontwerpers en daardoor anders handelen dan door de beleidsontwerper werd beoogd.

Eind jaren '80 werd door Depré en Bouckaert (1987) ook al vastgesteld, dat beleidsvoering niet alleen te maken heeft met het vastleggen van de koers die gevaren moet worden, maar dat men er ook over dient te waken dat deze koers daadwerkelijk gevaren wordt. Het is dus van belang om tijdens de uitvoering van het beleid al in de gaten te houden of het beleid het beoogde maatschappelijke effect teweeg brengt. Dit wordt vanuit de hoek van de overheid ook onderstreept door de OECD, die in een publicatie over local governance uit 2005 de volgende uitspraak deden: “Good governance of local development presupposes a sound information system that can provide relevant data and simulate the impact of policy options.”

Beleidsvaluatie

De beleidsvaluatie is feitelijk niks anders dan een monitor van het beleid aan het eind van de beleidsperiode. Er kan gekeken worden hoe de ontwikkelingen zijn geweest in de totale beleidsperiode en of de vooraf gestelde doelstellingen bereikt zijn. De informatie die beschikbaar komt in de eindevaluatie kan gebruikt worden om de effectiviteit van het gevoerde beleid te bepalen, om het beleid te verantwoorden en bij de agendavorming voor het opvolgende beleidsplan (Rosenthal, 1996).

2.4 De plaats van prestatiemeting binnen de beleidscyclus

Nu duidelijk is hoe de beleidscyclus er bij overheidsorganisaties uitziet, is de volgende vraag hoe prestatiemeting in deze cyclus verankerd kan worden. Als we het hebben over de rol van prestatiemeting in de beleidscyclus, dan hebben we het feitelijk over de relatie tussen onderzoek (de prestatiemeting) en beleid (de stappen in de beleidscyclus). Van Hoessel et. al. (2005) stellen dat deze relatie samen is te vatten in vier conceptuele modellen, die verschillen in de afstand tussen onderzoek en beleid (de mate waarin de meting verankerd is in de beleidscyclus). Deze modellen zullen nu behandeld worden.

Het eerste model is het enlightenment-model. In dit model is er nauwelijks sprake van een relatie tussen onderzoek en beleid. Het onderzoek heeft hier slechts een cognitieve functie. Het resultaat van het onderzoek bestaat uit wetenschappelijke kennis, die niet direct bruikbaar is ten behoeve van beleid. Er is geen raakpunt tussen onderzoek en de beleidscyclus.

Het tweede model is het engineering-model. In dit model is er een duidelijke afstand tussen onderzoek en beleid, maar er is wel een relatie gelegd tussen de onderzoeker en de beleidsmaker. De beleidsmaker geeft de onderzoeker opdracht tot het uitvoeren van een onderzoek. De onderzoeker doet het onderzoek en levert de resultaten aan. De resultaten uit het onderzoek vertaalt de beleidsmaker vervolgens zelf weer naar beleidsconclusies. Er is dus slechts een beperkt raakvlak tussen het onderzoek en de beleidscyclus.

Het derde model is het interactiemodel. Hier is de afstand tussen onderzoek en beleid klein, want in alle fasen van de beleidscyclus is er interactie tussen de onderzoeker en de beleidsmaker. Het onderzoek vervult in dit model niet alleen een cognitieve functie, maar is ook beslissingsgericht. Het gebruik van de onderzoekresultaten is vooraf gepland. Onderdeel van de onderzoeksresultaten zijn nu ook beleidsconclusies waarmee de beleidsmaker een stap verder kan in de beleidscyclus.

Het vierde model is het empowerment-model. Hierbij is er geen afstand meer tussen onderzoek en beleid. De resultaten van het onderzoek zijn in dit model hoofdzakelijk actiegericht. Het gebruik van het onderzoek is al gepland in relatie met een uit te voeren actie. Actiegroepen en lobbyorganisaties werken veel volgens dit model.

Volgens Van Hoessel et. al. (2005) kan het beste volgens het interactiemodel gewerkt worden, omdat hierbij de hier de meeste kans op meerwaarde van het onderzoek voor het beleid is. Dit doordat de interactie tussen onderzoeker en beleidsmaker onderdeel van het beleidsproces is. Het onderzoek is in dit model dus volledig verankerd in de beleidscyclus. Hierbij is het onderzoek ook in elke fase van de beleidscyclus ondersteunend.

3 De vraag naar prestatie-informatie ten behoeve van lokaal economisch beleid

In het vorige hoofdstuk is de rol van prestatiemeting ten behoeve van beleid in het algemeen besproken. In dit hoofdstuk zal meer ingegaan worden op de invulling van deze rol voor het lokaal economische beleidsterrein: de vraag naar prestatie-informatie ten behoeve van lokaal economisch beleid. Hierbij dienen zich twee hoofdvragen aan:

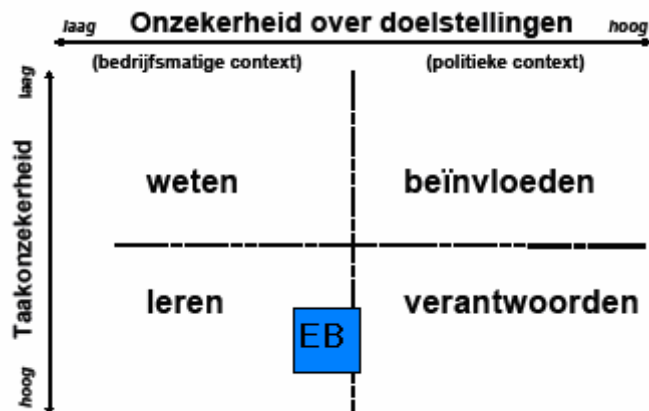
- 1) Wat is de rol van prestatie-informatie bij lokaal economisch beleid?
- 2) Over welke onderwerpen/zoekvelden dient prestatie-informatie verzameld te worden?

3.1 De rol van prestatie-informatie bij lokaal economisch beleid

Van Elsacker (2007) deed onderzoek naar de rol van prestatiemetingen bij lokale overheden. Als startpunt voor zijn onderzoek gebruikte Van Elsacker een basisraamwerk van Earl en Hopwood (1979) waarin verschillende rollen van prestatie-informatie onderscheiden worden. Het basisraamwerk is afgebeeld in figuur 3.1. In het raamwerk worden de verschillende rollen van prestatie-informatie ingedeeld aan de hand van twee variabelen: de onzekerheid over doelstellingen en de onzekerheid over de uit te voeren taken. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende vier verschillende rollen:

- De weten-rol: doelstellingen en taken zijn helder en de informatie wordt gebruikt om informatie te krijgen over de stand van zaken en daarop mogelijk bij te sturen.
- De leren-rol: de doelstellingen zijn helder, maar de uit te voeren taken niet. De informatie wordt gebruikt om te kijken of de uitgevoerde taken leiden tot het behalen van de doelstellingen.
- De beïnvloeden-rol: de taken zijn duidelijk, maar er is onzekerheid over de doelstellingen. De informatie wordt hier gebruikt om invloed uit te oefenen op toekomstige financiële doelstellingen.
- De verantwoord-rol: Zowel de taken als doelstellingen zijn onduidelijk. De informatie wordt dan gebruikt om aan de omgeving uit te leggen dat de uitgevoerde activiteiten zinvol zijn geweest (Van Elsacker, 2007).

Figuur 3.1 Basisraamwerk van Earl en Hopwood (1979)

Bron: Van Elsacker (2007) (bewerking)

Bij economisch beleid zijn de doelen vaak helder, maar hoe men die doelen kan bereiken niet. Economisch beleid valt in de matrix dus linksonder te plaatsen en de informatie zou dan gebruikt worden om te leren. Theoretisch zou het economische beleidsveld helemaal linksonder in de matrix te plaatsen moeten zijn, maar na onderzoek van Van Elsacker (2007) bleek dat de werkelijke positie meer naar rechts ligt in de matrix. Deze positie is door middel van het blokje afgebeeld in figuur 3.1. In de studie van Van Elsacker bleek bij economisch beleid de doelstelling inderdaad helder en de taakstelling niet. Er werd echter geen gebruik gemaakt van prestatie-informatie om te leren over de processen en deze daarop aan te passen. Informatie werd hoofdzakelijk gebruikt bij de communicatie tussen politici en het operationeel management. Van Elsacker concludeert in zijn onderzoek dan ook dat de rol van prestatie-informatie niet die van leren is, maar van signaleren. Er wordt namelijk wel gesignaleerd, maar er wordt niet aantoonbaar van geleerd.

3.2 Het object van prestatie-informatie voor lokaal economisch beleid

Boekema et. al. brachten in 1992 een publicatie uit over het object van prestatie-informatie voor lokaal economisch beleid. Hierin beschrijven zij voor welke zoekvelden informatie beschikbaar zou moeten zijn. Buiten deze publicatie is er weinig gepubliceerd over de vraag welke prestatie-informatie nodig is bij lokaal economisch beleid. Dit hoeft echter geen beperking te vormen voor het construeren van de “conceptuele datavraag”. Er is binnen de economische geografie namelijk wel veel meer bekend over het object van het lokaal economische beleid: lokaal economische ontwikkeling. Deze theorievorming zal in het volgende deel ook gebruikt worden om de “conceptuele datavraag” te construeren. In deze paragraaf zal nu eerst de publicatie van Boekema et. al. besproken worden.

Zoekvelden voor lokaal economisch beleid volgens Boekema et. al. (1992)

Boekema et al. stelden in 1992 al, nog voor de grote opkomst van prestatie-meetsystemen, dat gemeenten voor hun strategiebepaling moeten beschikken over een goed informatiesysteem betreffende de relevante beleidsvelden. Het was volgens hen van belang om voor het economische beleid informatie beschikbaar te hebben over de volgende beleidsterreinen:

Wonen:

Wonen is een beleidsveld dat niet direct tot het economische beleid behoort, maar wel veel invloed heeft op de lokale economie. Woningbouwbeleid is namelijk van invloed op de bevolkingsamenstelling en daarmee op de mogelijkheden voor de lokale bedrijvigheid.

Werkgelegenheid:

Werkgelegenheid is een belangrijke bron van inkomen en voor gemeenten is het scheppen van werk dan ook een belangrijk beleidsveld.

Toerisme en recreatie:

Door gestegen welvaart en toenemende vrije tijd zijn veel mensen betrokken geraakt bij het aanbod van toeristische en recreatieve zaken. Aanbod van en vraag naar toerisme en recreatie speelt zich veelal lokaal en regionaal af en is daar dan ook belangrijke bron van werkgelegenheid en inkomen.

Detailhandel:

Dit is één van de belangrijkste onderwerpen voor lokaal economisch beleid. De detailhandel voorziet namelijk in de basisvoorziening voor alle inwoners en bezoekers. Tevens werken er veel mensen in de detailhandel.

Verkeersbeleid:

Bedrijven en woningen dienen goed bereikbaar te zijn. In het kader van het woon-werkverkeer en de locatiemogelijkheden voor bedrijven is het verkeersbeleid dan ook sterk verweven met het economisch beleid.

Bedrijfsterreinen:

Dit zijn de gebieden waar bedrijven zich kunnen vestigen en waar werkgelegenheid gelokaliseerd wordt. Het is dan ook in eerste instantie onderdeel van het economisch beleid, maar ook weer sterk verweven met het ruimtelijk beleid en verkeersbeleid.

Het is voor het economisch beleid noodzakelijk om inzicht te hebben in de ontwikkelingen op deze terreinen. Hiertoe dient men over een ruime set van economische kerngegevens te beschikken. Het is gebruikelijk om deze gegevens te onderscheiden naar drie thema's, namelijk de productiestructuur, het productiemilieu en de arbeidsmarkt. Aan veranderingen in de productiestructuur kan afgelezen worden waar groei heeft plaatsgevonden. Alleen data over de productiestructuur zijn echter niet genoeg. Om de oorzaken voor deze groei te kunnen verklaren en kansen voor nieuwe groei te kunnen ontdekken zijn ook data benodigd over het lokale productiemilieu en de lokale arbeidsmarkt. Deze beide elementen scheppen namelijk de voorwaarden voor de lokale productiestructuur en vormen een voedingsbodem voor de veranderingen hierin.

Boekema et. al. (1992) gaven ook per thema een set indicatoren die gewenst zouden kunnen zijn. Deze indicatoren zijn weergegeven in tabel 3.1.

Tabel 3.1 Benodigde set met indicatoren voor lokaal-economisch beleid

Onderwerpen	
Productiestructuur	Bedrijfstaksamenstelling (werkzame personen)
	Bedrijfstaksamenstelling (aantallen bedrijven)
	Verkooppunten detailhandel
	Bedrijfsvestigingen
	Productiewaarde
	Bruto investeringen
	Overige inkomens
	Lonen en salarissen
	Export
	Verwachte ontwikkelingen op korte termijn
Productiemilieu	Woningvoorraad, woningbouwplannen
	Beschikbaarheid en kwaliteit van bedrijfsterreinen
	Beschikbaarheid en kwaliteit van bedrijfsruimten en kantoren
	Beschikbaarheid van land- en tuinbouwgronden
	Hulpbronnen (energie, water)
	Milieufactoren
	Infrastructuur
	Onderwijs/onderzoek
	Welzijnsvoorzieningen, recreatie
Arbeidsmarkt	Bevolking, aantal, leeftijdsopbouw
	Geslacht, burgerlijke staat
	Aantal buitenlanders
	Beroepsbevolking
	Afhankelijke beroepsbevolking
	Beroepsbevolking naar beroepsgroep
	Werkzame personen naar bedrijfstak
	Arbeidskrachten in de agrarische sector
	Forensisme, migratie
	Werkloosheid (inschrijvingsduur, beroepsgroep)
	Openstaande vraag
	Leerlingen per opleidingstype
	Geregistreeerde arbeidsongeschikten

Bron: Boekema et. al. (1992)

De “conceptuele datavraag”

In dit deel zal op basis van de in het voorgaande deel besproken theorie een conceptuele datavraag worden geconstrueerd. In hoofdstuk 4 zal ingegaan worden op de rol van data bij lokaal economisch beleid en in hoofdstuk 5 op het object van data. De conceptuele vraag zal in het volgende deel van deze thesis aan de praktijk getoetst worden.

4 De conceptuele rol van data bij lokaal economisch beleid

Uit de hiervoor besproken theorie blijkt dat voor gemeenten die doelgerichter en effectiever willen gaan werken prestatiemeting noodzakelijk is. Hierbij dienen de MAPE-elementen in beeld gebracht te worden om zowel efficiëntie als effectiviteit te meten. Dit kan goed in beeld gebracht worden met behulp van een performance dashboard. Het dashboard kan verschillend vormgegeven worden naargelang de methode van meten die het best past bij de organisatie. Voor gemeenten lijkt een strategische aanpak als bij de methode van de cockpit van de organisatie het meest geschikt, omdat deze ruimte biedt om informatie over alle MAPE-elementen op te nemen. Om de cockpit goed te kunnen gebruiken moet het systeem verankerd worden in de beleidscyclus. Dit kan door te werken via het interactiemodel. Daarbij dient er in alle beleidsfasen contact te zijn tussen onderzoeker en beleidsmaker/uitvoerder.

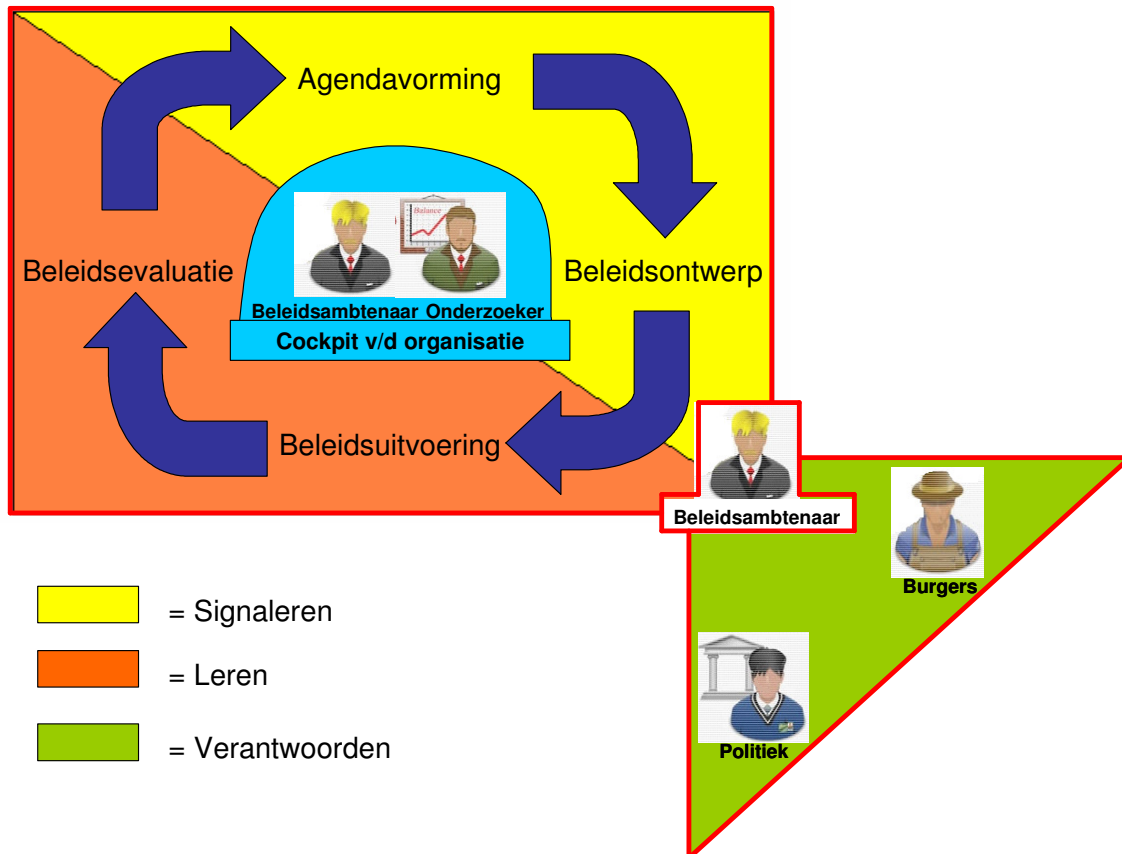
Zodra de methodiek van de cockpit van de organisatie goed toegepast wordt, is men in staat om ontwikkelingen te signaleren, waar nodig bij te sturen en het handelen te verantwoorden. Daarmee lijkt deze methode ook zeer geschikt voor lokaal economisch beleid. Uit het onderzoek van Van Elsacker (2007) blijkt namelijk dat theoretisch voor economisch beleid de leren rol en de verantwoorden rol verwacht mogen worden. Uit zijn onderzoek komt echter ook naar voren dat in de praktijk de rol hoofdzakelijk die van signaleren is. Er wordt weinig geleerd. Met andere woorden er wordt niet gestuurd op beleid. De data worden dan dus ook niet geïntegreerd in de beleidscyclus. Hoewel dit volgens Van Elsacker (2007) in de praktijk dus niet gebeurt, is het doel van dit hoofdstuk om te construeren wat de rol zou zijn als dit wel zou gebeuren.

De datarollen zijn goed te koppelen aan de fasen van de beleidscyclus. Dit is schematisch weergegeven in figuur 4.1. Tijdens de fasen van de agendavorming en het beleidsontwerp zal de rol voornamelijk die van signaleren zijn. Dan wil men namelijk problemen en ontwikkelingen signaleren om daar het beleid op te baseren. In de opvolgende fasen van de beleidsuitvoering en evaluatie, zal de rol meer die van leren zijn. In deze fasen kan men de data goed gebruiken voor monitoring en evaluatie van beleid. De data verschaffen informatie over ontwikkelingen en de stand van zaken en op basis hiervan kan waar nodig bijgestuurd worden. Op het moment dat men de data ook daadwerkelijk zo gebruikt is men aan het leren.

Voor het geheel geldt dat toepassing van de methodiek van de cockpit van de organisatie er ook voor zorgt dat de beleidsambtenaar zijn handelen beter kan verantwoorden tegenover de politiek en de burgers. Hij of zij heeft dan namelijk altijd data paraat om te laten zien waar

het beleid op gebaseerd is, wat de stand van zaken is en waarom men ergens wel of niet op moet bijsturen.

Figuur 4.1 De conceptuele rol van data voor lokaal economisch beleid

De actoren die bij het beleidsproces betrokken zijn zijn ook weergegeven in figuur 4.1. De onderzoeker staat samen met de beleidsambtenaar centraal in de beleidscyclus. Zij zitten in de cockpit en verzamelen data om hiermee te signaleren, leren en sturen. Vanuit zijn “cockpit” kan de beleidsambtenaar vervolgens de informatie op zijn/haar “dashboard” gebruiken om zijn/haar handelen te verantwoorden.

5 Het conceptuele object van data voor lokaal economisch beleid

In het vorige hoofdstuk is besproken op welke plaatsen en manier kwantitatieve data een ondersteunende rol kunnen spelen in het beleidsproces. In dit hoofdstuk zal ingegaan worden op de vraag wat het object van deze data dient te zijn. Zoals in hoofdstuk 3 genoemd, is er weinig gepubliceerd over het onderwerp van prestatie-informatie voor lokaal economisch beleid. Dit hoeft echter geen beperking te vormen voor het construeren van de conceptuele vraag. Die vraag zal in dit hoofdstuk op basis van de door Boekema et. al. (1992) aangeduide zoekvelden en aanvullende theorie over lokaal economische ontwikkeling geconstrueerd worden.

Tot nu toe is vanuit de theorie alleen nog maar de vraag gesteld over welke onderwerpen/zoekvelden data beschikbaar zouden moeten zijn. Als we het hebben over lokaal economisch beleid lijkt het relevant om nog twee vragen te stellen: Over welke gebieden moeten data beschikbaar zijn? En over welke periode moeten de data beschikbaar zijn? Hier zal in dit hoofdstuk dus ook op ingegaan worden.

Voor het beantwoorden van de vragen over het gebied en de periode is de theoretische basis ook smal. Beantwoording van de vragen zal dan ook grotendeels gebeuren op basis van eigen redenering. De conceptuele vraag is daarmee dus niet hard theoretisch onderbouwd. De geconstrueerde vraag zal echter getoetst worden aan de praktijk en daarmee kan dit onderzoek dan vervolgens een bijdrage leveren aan de schaarse theorievorming over dit onderwerp.

5.1 Onderwerp

Uit de in de voorgaande hoofdstukken besproken theorie kwam naar voren dat de benodigde data altijd een afgeleide vormen van de doelstellingen van het beleid. Om te bepalen welke onderwerpen van belang zijn bij het opstellen van het economisch beleid is het dus goed om eerst te kijken wat het doel van het te voeren beleid is. Gemeenten kunnen veel uiteenlopende economische doelstellingen hebben, maar in de kern komen ze vaak op hetzelfde neer. De OECD (2005, pag. 178) formuleert deze kern treffend:

“The overarching goal of economic development policy is arguably to enhance the capacity to create wealth for local residents. For many local economic developers and elected officials, this translates first and foremost into creating jobs, preferably well-paid jobs for local residents.”

Het is dus van belang om gegevens te hebben waaruit opgemaakt kan worden hoe groot de capaciteit is om de welvaart te vergroten en waar en hoe men banen kan creëren. Extra werkgelegenheid en daarmee gepaard gaand vermindering van de werkloosheid komen voort uit economische groei. De OECD (2005) ziet als primaire taak van het lokale economische beleid dan ook het identificeren van de factoren die economische groei hebben veroorzaakt en manieren om het proces van groei te stimuleren.

Om de factoren die economische groei hebben veroorzaakt te identificeren zijn data benodigd. Boekema et. al. (1992) stelden dat hiervoor data nodig zijn over alle drie de hoofdelementen van de lokale economie, te weten de lokale productiestructuur, het lokale

productiemilieu en de lokale arbeidsmarkt. Deze drie elementen zullen nu afzonderlijk besproken worden om te kijken welke onderwerpen binnen deze elementen relevant zijn om data over te verzamelen.

De lokale productiestructuur

Het doel van de data over de productiestructuur is primair om te ontdekken waar zich binnen de lokale economie groei voordoet. De economische groei kan afgemeten worden aan de ontwikkeling van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Het BBP kan op twee verschillende manieren bepaald worden: als de som van alle toegevoegde waarde in het lokale bedrijfsleven en als som van alle primaire inkomens van de lokale bevolking. Om te ontdekken waar de groei zich voordoet is het verstandig om voor de eerste variant te kiezen, omdat dit uitgesplitst kan worden naar de gecreëerde toegevoegde waarde in verschillende bedrijfstakken. Daarmee kan dan bepaald worden welke sectoren een belangrijke bijdrage leveren aan de economische groei en welke juist niet.

Naast het meten van de toegevoegde waarde kunnen economische groeiprestaties ook gemeten worden in het aantal arbeidsplaatsen (Louter, 1999). Er kan dan gekeken worden welke sectoren de grootste bijdrage hebben geleverd aan de totale groei van het aantal arbeidsplaatsen. Het is verstandig om beide maten voor economische groei te hanteren. Het meten van de toegevoegde waarde heeft namelijk als nadeel dat het een focus kan leggen op bedrijvigheid waarin wel veel toegevoegde waarde gecreëerd wordt, maar weinig banen en dus weinig inkomen voor de lokale bevolking. Een beoordeling van de economische groei op basis van werkgelegenheidscijfers heeft als nadeel dat de focus kan komen te liggen op arbeidsintensieve bedrijvigheid en dat zijn niet per definitie de bedrijven waar het meeste geld verdiend wordt.

Naast te weten waar de groei plaats heeft is het ook belangrijk, zo niet nog belangrijker, om te weten waar in de toekomst economische groei te verwachten valt. Op basis daarvan kunnen vervolgens ook manieren gezocht worden om economische groei te stimuleren. Om te kunnen bepalen waar de groei te verwachten is zal men kennis moeten hebben over welke zaken bijdragen aan economische groei. Er zijn in de economische geografie en de algemene economie vele theorieën ontwikkeld over hoe economische groei zich voordoet en hoe dit proces gestimuleerd kan worden.

Een bekende theorie die volgens Pellenbarg (1996) door veel beleidsmakers wordt aangehangen is de clustertheorie van Porter (1990). Porter stelt dat gebieden een zogenaamde competitieve advantage moeten creëren en dat daarmee economische groei bereikt kan worden. Deze competitieve advantage kan volgens Porter onder andere bereikt worden door in te zetten op sterke clusters van samenhangende bedrijfsactiviteiten. (Pellenbarg, 1996) Hoewel de theorie van Porter door velen omarmd wordt is er veel wetenschappelijke discussie over. De criticasters vragen zich af of er inderdaad op clusters gefocust moet worden of dat er juist naar variëteit gezocht moet worden. Raspe en Van Oort (2007) van het Ruimtelijk Planbureau adviseren op zowel sectorale clustering als variëteit te focussen. Volgens hen draagt clustering (vooral in kennisdiensten, ICT en logistiek) op lokaal niveau bij aan de economische groei als dit gecombineerd wordt met sectorale variëteit op een hoger schaalniveau.

Aan welke kant van de discussie over clustering of variëteit men zich bevindt maakt voor de databehoefte in feite niet zo veel uit. Voor beide standpunten is het vereist inzicht te hebben

in de sectorstructuur van de bedrijvigheid in de gemeenten. Dit vormt een argument om naast werkgelegenheidscijfers ook naar sector uitgesplitste data over de bedrijvigheid in de gemeente te hebben.

Naast het feit dat de sectorstructuur van belang is voor lokale economisch ontwikkeling wordt er ook veel waarde gehecht aan het stimuleren van innovatie. Innovaties worden veelal gezien als een drijvende kracht achter de economie en volgens Van der Werff en Kloosterman (2006) zullen Nederlandse steden en buurten hier dan ook voorwaarden voor moeten bieden. Zo kunnen de steden actief bijdragen aan de concurrentiekracht van het eigen gebied en kan getracht worden banen, inkomsten en vooral economische ontwikkeling op de langere termijn te waarborgen. Hoe de innovatie goed gemeten kan worden is tot op heden nog niet duidelijk. Hiervoor worden vaak indicatoren als het aantal kenniswerkers, aantal octrooien en uitgaven aan R&D gebruikt. Deze indicatoren blijken echter maar matig geschikt om betrouwbaar iets over innovatie te kunnen zeggen (Boekema en Hospers, 2002).

De innovatie zelf kan dus lastig gemeten worden, maar er kan wel weer gekeken worden of de juiste productiestructuur aanwezig is om innovaties te bevorderen. Gemeenten zouden volgens Van der Werff en Kloosterman (2006) om innovatie te bevorderen moeten inzetten op het creëren van sterke clusters van bedrijvigheid. Dat is dus weer een argument om data beschikbaar te hebben over de samenstelling van de bedrijvigheid.

Als laatste wordt ondernemerschap ook algemeen beschouwd als een aanjager van economische groei (CBS, 2007). Ondernemerschap leidt tot de oprichting en groei van nieuwe bedrijven en kan daarom ook afgelezen worden uit indicatoren met betrekking tot de bedrijvendynamiek. Hierbij kan dan gedacht worden aan cijfers over oprichtingen en opheffingen van bedrijven, aantal starters en de TEA-index.

Als we deze genoemde zaken vergelijken met de door Boekema et. al. (1992) genoemde zoekvelden en indicatoren is er deels overlap te constateren. Boekema et. al. noemen ook de productiewaarde en uitsplitsing van de werkgelegenheid en bedrijvigheid naar sectoren. Boekema et. al. gaan niet zo zeer in op ondernemerschap en innovatie.

Boekema et. al. (1992) noemden verder ook nog inkomens, salarissen, investeringen en export als indicatoren. Dit lijken ook zinnige indicatoren om mee te nemen. De hoogte van het gemiddelde inkomen zegt namelijk iets over de algemene welvaart en koopkracht van je bevolking. Data over investeringen en export zeggen iets over de groei en oriëntatie van het bedrijfsleven. Het lijkt hierbij ook zinnig om cijfers over omzet en winstgevendheid van het bedrijfsleven te hebben. Dan kan er namelijk een totaalplaatje geschetst worden van de economische prestaties van het bedrijfsleven.

Boekema et. al. (1992) noemen ook nog de detailhandel als zoekveld. De detailhandel is een aparte sector binnen de lokale economie. Deze sector kent zijn eigen specifieke bedrijf- en werklocaties in de vorm van winkels. Vanwege het vaak grote belang van deze sector in de lokale economie zou het verstandig zijn om ook hier data over beschikbaar te hebben. Er kan dan gedacht worden aan data over het totale winkelvloeroppervlak en het aantal verkooppunten. Daarnaast kunnen data over de opbouw van het winkelbestand ook nuttig zijn. Hieruit kan geconcludeerd worden voor welke categorieën van detailhandel ruimte nodig is en kan er op gelet worden dat er een goede mix van het winkelbestand blijft bestaan.

Een ander zoekveld dat Boekema et. al. (1992) noemen, maar wat zij niet duidelijk terug laten komen in hun set met indicatoren is het toerisme. Het lijkt zeker zinnig om hier data over beschikbaar te hebben. Voor veel lokale economieën is het toerisme namelijk een belangrijke inkomstenbron. Deze sector is niet alleen goed voor een deel van de werkgelegenheid, maar trekt ook mensen van buiten aan die hun geld in de gemeenten uit komen geven. Het draagt daarmee ook bij aan andere sectoren waar de bezoekers hun geld uitgeven, zoals de detailhandel. Voor deze sector zijn het aantal banen, het aantal bezoekers en de uitgaven van de bezoekers van belang. Het zou goed zijn om bij de cijfers over de sectorverdeling van de werkgelegenheid en het aantal bedrijfsvestigingen ook de toerimesector apart uit te splitsen. Het aantal bezoekers zou als aparte indicator gehanteerd kunnen worden. Dit zou dan uitgesplitst kunnen worden naar dagtoeristen en verblijfstoeristen. De uitgaven van de toeristen kunnen ook als aparte indicator gehanteerd worden. Met behulp van die data kan inzicht verkregen worden in de omvang en de opbrengsten van het toerisme.

Het lokale productiemilieu

Als helder is welke factoren economische groei veroorzaken of zouden kunnen veroorzaken is het zaak om te bepalen hoe dit gestimuleerd kan worden. De rol die de gemeente met haar lokale beleid hierin kan vervullen is een niet heel actieve en is voornamelijk voorwaarden scheppend (Pellenbarg, 1996). De gemeente moet zorgen dat het productiemilieu waarin de bedrijven en werknemers zich bewegen optimaal verzorgd is. Om dit te kunnen doen zijn, zoals Boekema et. al. (1992) al stelden, data over het productiemilieu vereist.

Het primaire productiemilieu zijn natuurlijk de bedrijfslocaties. Boekema et. al. geven dit ook aan als belangrijk zoekveld. Bedrijfsruimte is een dominerende migratiefactor voor bedrijven. Daarnaast is in de loop der jaren het belang van de representativiteit van de bedrijfsruimte ook sterk toegenomen (Pellenbarg, Van Steen, Van Wissen, 2005). Het is dus zaak om bedrijven voldoende ruimte te kunnen bieden die representatief is. Representativiteit is kwantitatief moeilijk weer te geven, maar ruimte niet. Daarom is het voor gemeenten dus nodig om goed zicht te hebben op de vraag en het aanbod van bedrijfsruimte. Dit kan verkregen worden uit data over de beschikbaarheid en uitgifte van bedrijfsruimtes op bedrijventerreinen en kantoorlocaties. Lang niet alle gemeenten beschikken echter over kantoorlocaties. De behoefte aan data over de kantorenmarkt is dus geen behoefte die bestaat onder alle gemeenten.

Veel werkgelegenheid en bedrijven zitten echter niet op bedrijventerreinen of kantoorlocaties. Daarom zou het handig zijn om data te hebben over de ruimtelijke spreiding van de bedrijvigheid en werkgelegenheid. Welk deel van beide bevindt zich op bedrijventerreinen en welk deel erbuiten? En is het ruimtelijk geconcentreerd of juist verspreid door de hele gemeente? Als het antwoord op deze vragen bekend is, dan kan beter bepaald worden waar de investeringen in het productiemilieu gepleegd moeten worden.

Een ander zoekveld dat Boekema et. al. (1992) noemen en ook onder het productiemilieu geschaard kan worden is wonen. De lokale woningvoorraad bepaalt voor een groot deel wie er in een gemeente komen wonen. Je kunt dus bepaalde koopkrachtige bevolkingsgroepen proberen aan te trekken door een goede woningvoorraad beschikbaar te hebben. Andersom kan een gemeente ook inwoners verliezen, doordat het woningaanbod niet meer aansluit bij

de lokale behoefte. Het is in dit verband dus zaak om gegevens te hebben over de samenstelling van de woningvoorraad en de woningbehoefte van de lokale bevolking.

Verder noemden Boekema et. al. (1992) nog hulpbronnen, infrastructuur en onderwijs. De hulpbronnen en infrastructuur zijn zaken om notie van te nemen en die goed gebruikt kunnen worden bij het onderling vergelijken van gemeenten. Het zijn echter geen zaken die aan veel verandering onderhevig zijn en daarom lijkt het niet meteen noodzakelijk om hier periodiek data over beschikbaar te hebben.

Het onderwijs is zeker van belang. Voor de aanwezigheid van onderwijsinstellingen geldt echter hetzelfde als voor de hulpbronnen en infrastructuur. Wat wel relevant is om periodiek te volgen is het onderwijsniveau van de beroepsbevolking. Dit zal dan ook bij de arbeidsmarktindicatoren aan bod moeten komen.

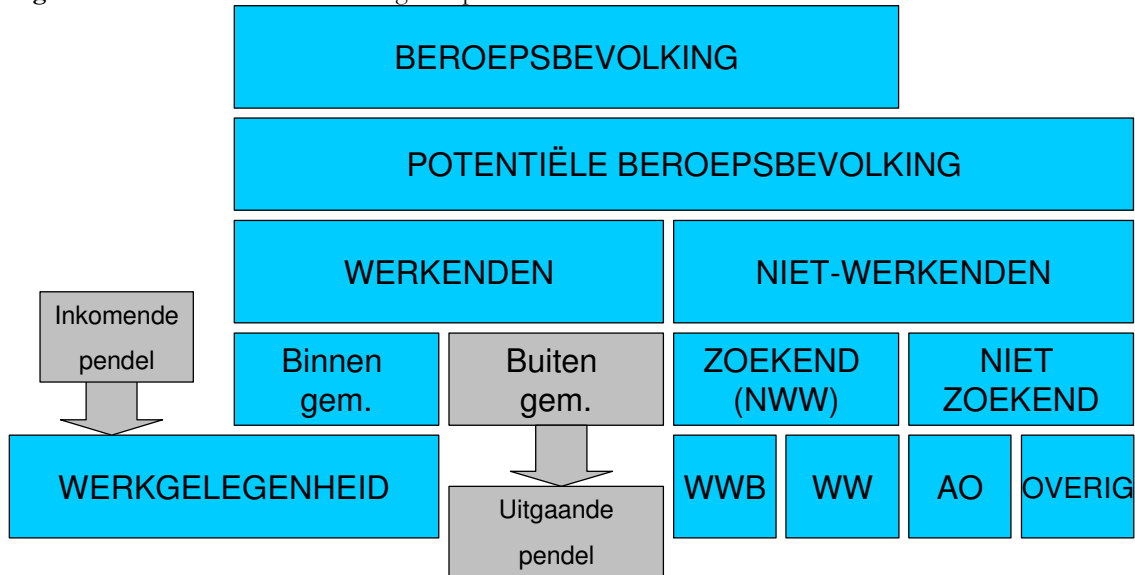
De lokale arbeidsmarkt

De lokale arbeidsmarkt vormt een belangrijke voedingsbodem voor de lokale economie, want hieruit komen de werknemers van de bedrijven. Het is dan ook van belang om te weten hoe deze arbeidsmarkt eruit ziet en welke ontwikkelingen er plaats hebben op de lokale arbeidsmarkt.

Zo kan het van belang zijn om te kijken hoe groot de potentiële beroepsbevolking is en hoe de verhouding tussen de werkzame en de werkloze beroepsbevolking hierbinnen is. Dat geeft namelijk een eerste inzicht in hoeverre het lokaal aanwezige arbeidspotentieel benut wordt. Alleen werkloosheidscijfers zijn hiervoor echter niet genoeg. Deze cijfers worden namelijk veelal geconstrueerd op basis van de werkzame beroepsbevolking en niet op basis van de potentiële beroepsbevolking. Hierdoor komt veel “verborgen werkloosheid” in de vorm van bijvoorbeeld het aantal arbeidsongeschikten niet in beeld. Het is daarom zaak een duidelijk overzicht te geven van de verdeling van de potentiële beroepsbevolking in diverse categorieën van werkzaamheid en werkloosheid. Dit zou kunnen volgens de onderverdeling als weergegeven in figuur 5.1. Over alle onderdelen van figuur 5.1 zouden data beschikbaar moeten zijn en hierbij zijn dan voornamelijk de onderlinge verhoudingen en ontwikkeling van de groepen van belang. Veel van deze indicatoren worden ook door Boekema et. al (1992) genoemd.

Naast de zaken genoemd in figuur 5.1 lijkt het handig ook nog data beschikbaar te hebben over enkele karakteristieken van de arbeidsmarkt. Hierbij kan gedacht worden aan het opleidingsniveau en de leeftijdsverdeling binnen de potentiële beroepsbevolking. Deze gegevens verschaffen inzicht in het arbeidsaanbod. Daarnaast is het nuttig om data te hebben over de ruimtelijke spreiding van de pendel. Dit verschaft namelijk een goed inzicht in de geografische reikwijdte van de arbeidsmarkt. Dit inzicht kan onder andere nuttig zijn bij samenwerkingsprojecten met andere gemeenten en het kan goed gebruikt worden in relatie met het verkeersbeleid.

Figuur 5.1 Schematische weergave opbouw van de lokale arbeidsmarkt

Een ander interessant thema is bevolking. Boekema et. al. (1992) geven dit ook aan als indicator. Cijfers over de bevolkingsopbouw zijn namelijk interessant om inzicht te krijgen in de verhoudingen tussen de potentiële beroepsbevolking en de totale bevolking en om vervolgens de groene en grijze druk in de gemeente te bepalen. Daarnaast houdt de leeftijd van mensen ook verband met hun bestedingspatroon en behoefte aan voorzieningen en woonruimte.

Een andere interessante factor met betrekking tot de lokale bevolking is het verloop van de migratie. Daaruit kan afgelezen worden naar welke gebieden mensen wegtrekken uit een gemeente of waar men vandaan komt. Als veel inwoners verhuizen naar buurgemeenten kan dit bijvoorbeeld een teken zijn dat het lokale woningaanbod niet geschikt is. Een trek van inwoners naar buiten de regio gelegen gebieden kan een teken zijn dat de lokale arbeidsvraag niet aansluit op het aanbod.

5.2 Gebied

Om een goed beeld te schetsen van de lokale economie is er naast data over de eigen gemeente ook data nodig over andere gebieden. De reden hiervoor is tweeledig. Ten eerste is het goed om de cijfers over ontwikkelingen op lokaal niveau in een context te plaatsen. Hiertoe kunnen lokale gegevens vergeleken worden met gegevens op hogere geografische schaalniveaus om te constateren in welke mate de ontwikkelingen normaal of afwijkend zijn. Zo kan bijvoorbeeld de lokale werkgelegenheids groei afgezet worden tegen de provinciale groei en/of landelijke groei. Lokale gegevens kunnen ook vergeleken worden met gegevens van vergelijkbare gemeenten. Op die manier kan naast een “normbepaling” ook de concurrentiepositie van de gemeente bepaald worden. Dit wordt ook wel benchmarking genoemd.

Ten tweede is een gemeente geen geïsoleerd eiland. De lokale economie ondervindt allerlei invloeden van buitenaf en is verweven in een groter geheel. Daarom is het verstandig om ten

behoefte van het economische beleid ook data te verzamelen over gebieden buiten de gemeente die verweven zijn met de lokale economie.

In deze paragraaf zal eerst worden ingegaan op de mogelijkheden om de lokale cijfers in een context te plaatsen. Vervolgens op de vraag hoe bepaald moet worden welke gebieden binnen de invloedssfeer van de lokale economie meegenomen dienen te worden in een kwantitatieve beschrijving van de lokale economie.

Het plaatsen van lokale cijfers in een bredere context

Het plaatsen van lokale cijfers in een bredere context kan op twee manieren. Door de cijfers af te zetten tegen cijfers op een hoger schaalniveau en door een benchmark uit te voeren. Theoretisch lijkt het verstandig te zijn om beide te doen. Gemeente X kan bijvoorbeeld ten opzichte van provinciale en landelijke cijfers relatief weinig hectare bedrijventerrein uitgegeven hebben. Als X echter een plattelandsgemeente is, dan zou uit een benchmark met andere plattelandsgemeenten Y en Z best kunnen blijken dat X het voor een plattelandsgemeente goed doet. Dit complete beeld kan verkregen worden door beide methoden toe te passen. Voor de datavraag houdt dit concreet in dat er data beschikbaar moeten zijn op lokaal, regionaal, provinciaal en nationaal niveau. Tevens dienen er data beschikbaar te zijn over een nader te bepalen aantal vergelijkbare gemeenten. Men zou zich kunnen afvragen op welke criteria gelet zou moeten worden om te bepalen wat een vergelijkbare gemeente is. Het strekt voor dit onderzoek te ver om hier heel uitvoerig op in te gaan, maar de volgende criteria zouden meegenomen kunnen worden: inwoneraantal, aantal arbeidsplaatsen en sectorstructuur. Deze zaken bepalen namelijk in grote mate de omvang en de karakteristiek van de lokale economie.

Gebieden waarmee de lokale economie verweven is

Zoals gezegd is de gemeente geen geïsoleerd eiland, maar heeft deze allerlei connecties met andere gebieden. Verschillende markten binnen de lokale economie zijn gemeentegrensoverstijgend. Om goed in te kunnen spelen op de ontwikkelingen in deze deelmarkten is een blik binnen de gemeentegrenzen dus te beperkt en zal het totale marktgebied in beeld gebracht moeten worden. Er kunnen vele deelmarkten onderscheiden worden binnen de lokale economie. Om de zaak overzichtelijk te houden is het verstandig om terug te grijpen op het doel achter het economische beleid: het genereren van werkgelegenheid en toegevoegde waarde. Vanuit deze doelstelling zijn er twee dominante deelmarkten te onderscheiden, namelijk de arbeidsmarkt en de bedrijfslocatiemarkt. Hoe het marktgebied van deze twee deelmarkten bepaald kan worden zal nu besproken worden.

Het arbeidsmarktgebied

De vraag is welk gebied tot de arbeidsmarkt gerekend kan worden. Men zou kunnen aansluiten bij de standaard regionale indelingen van arbeidsmarkten, zoals de indeling in RPA-gebieden. Deze indeling is echter niet geschikt om de arbeidsmarktregio voor afzonderlijke gemeenten te bepalen. Het probleem is namelijk dat gemeenten die aan de rand van het gebied liggen hoogstwaarschijnlijk ook arbeidsmarktrelaties hebben met gemeenten in het aangrenzende RPA-gebied. Er kan dus niet aangesloten worden bij standaardindelingen, omdat voor elke gemeente de omvang van het gebied verschilt. Het gebied dient dus geconstrueerd te worden. Het arbeidsmarktgebied van een individu wordt bepaald door zijn pendelbereik (Van Dijk, 2001). Het arbeidsmarktgebied van een gemeente is dus het pendelbereik van alle inwoners van de gemeente bij elkaar. Het pendelbereik kan

per individu sterk verschillen en het is dus lastig om het exacte gebied te bepalen. Wel kan bepaald worden met welke gebieden er daadwerkelijk pendelrelaties bestaan. Dat is dan niet de potentiële arbeidsmarktregio, maar zou men kunnen omschrijven als de “actieve arbeidsmarkt” of het “werkgelegenheidsgebied”.

Er kunnen met heel veel gemeenten pendelrelaties bestaan. Als er bijvoorbeeld twee personen in Groningen wonen en in Amsterdam werken bestaat er al een pendelrelatie. Om Amsterdam dan tot het werkgelegenheidsgebied van Groningen te rekenen gaat wel wat ver. Het zou handig zijn als er een methode gevonden wordt om het gebied niet te groot te laten worden. Voorlopig is hier nog geen methodiek voor, dus dient men het gebied op basis van de pendelrelaties en “gezond verstand” te bepalen. Over op deze manier te construeren werkgelegenheidsgebieden zouden lokale beleidsmakers dan de arbeidsmarktgegevens beschikbaar moeten hebben.

Het bedrijfslocatiemarktgebied

Het lijkt misschien vreemd om te spreken over een bedrijfslocatiemarkt die groter is dan de eigen gemeente, want wil men niet de bedrijven in de eigen gemeenten hebben en daar dus de locaties hebben? Toch is het voor gemeenten beter om bij het aantrekken van bedrijven samen te werken op regionaal niveau. Zo kan structurele samenwerking op het gebied van bedrijventerreinen voordelen opleveren, omdat er dan geen contraproductieve concurrentie meer bestaat en men juist van elkaars sterke punten kan profiteren. (Kraaijenga, 2000) Veel gemeenten zien dit tegenwoordig ook al in en zijn economische samenwerkingsverbanden aangegaan. Er zouden dus ook data beschikbaar moeten zijn over de bedrijvigheid en de bedrijventerreinen op regionaal niveau.

Tevens is in de vorige paragraaf al geconstateerd dat economische groei gestimuleerd wordt door een juiste sectorale mix op lokaal en regionaal niveau. Dit vormt een extra argument om ook data over de productiestructuur op regionaal niveau beschikbaar te hebben.

5.3 Periode

Naast het onderwerp en gebied moet men zich ook bedenken op welke perioden de data betrekking moet hebben. Over welke jaren is informatie vereist? Vanzelfsprekend is er informatie vereist over het huidige jaar, maar hoe ver moet er terug gekeken worden om een goed beeld van ontwikkelingen te schetsen? En hoe ver dient men vooruit te kijken bij een prognose?

De vraag hierbij is hoever het relevant is om terug te kijken en hoe ver men vooruit wil kijken. Twee of drie jaar terug kijken heeft niet zoveel zin, want dan kunnen ontwikkelingen nog sterk vertekend worden door afwijkende en incidentele gebeurtenissen. Dit is zeker op het lokale schaalniveau het geval. Er dient dus langer dan dat teruggekeken te worden.

Naast incidentele gebeurtenissen is de economische ontwikkeling onderhevig aan conjunctuurbewegingen. Deze kunnen een positieve of negatieve invloed hebben op de effecten van het beleid en dus een vertekend beeld geven van beleidsprestaties. Het is daarom interessant om te weten hoe de gemiddelde lijn die door deze conjunctuurbewegingen heen loopt er uit ziet. Dit wordt ook wel het economische groeipad

genoemd.(Theeuwes, 2003) Het zou verstandig zijn om zover terug te kijken dat er altijd iets van twee conjunctuurbewegingen meegenomen wordt.

Om toch een harder getal voor de periode te krijgen kan teruggegrepen worden op de primaire doelstelling van het economisch beleid: het creëren en behouden van werkgelegenheid. De gemiddelde duur van een baan in Nederland is negen jaar (Theeuwes, 2003). In tien jaar zal iedereen dus gemiddeld één keer van baan gewisseld zijn en een keus hebben gemaakt om binnen of buiten de gemeente te blijven werken. Dit argument pleit ervoor om over een periode van tien jaar terug te kijken. Wanneer er vanaf 2008 tien jaar teruggekeken zou worden, dan worden er ook meerdere conjunctuurgolven meegenomen, zoals de bedoeling moet zijn.

Bij toekomstbeelden is het verstandig om langer dan de beleidsperiode vooruit te kijken. Bij veel dingen die vandaag beleidsmatig geïnitieerd worden is pas jaren later het effect of resultaat zichtbaar. Aanleg van bedrijventerreinen en woonwijken gaat bijvoorbeeld niet van de ene op de andere dag, maar neemt veel tijd in beslag. De ruimtelijke ingrepen die vandaag gepland worden moeten dus inspelen op verwachtingen voor vele jaren later. Er moet wel voor gewaakt worden dat er niet te ver vooruit gekeken wordt, want hoe verder men vooruit kijkt hoe groter de onzekerheidsmarge van de voorspellingen wordt. Hier kan ook een periode van tien jaar aangehouden worden. Dit is niet heel strikt noodzakelijk, maar als het veel minder wordt dan kan er qua planning moeilijk meer op de voorspellingen ingespeeld worden en als het veel meer wordt, dan wordt de onzekerheidsmarge te groot om er nog echt iets concreets mee te kunnen.

5.4 Conclusie

Na de voorgaande analyse kan gesteld worden dat beleidsmakers vanuit theoretisch oogpunt over de volgende onderwerpen, gebieden en perioden data beschikbaar zouden moeten hebben:

Onderwerp

Over de onderwerpen in tabel 5.1 zouden voor elke gemeente data beschikbaar moeten zijn om een goed lokaal economisch beleid op te baseren. Al deze zaken kunnen niet los van elkaar gezien worden maar dienen in samenhang beschouwd te worden, zodat de lokale productiestructuur, het productiemilieu en de lokale arbeidsmarkt op elkaar afgestemd kunnen worden ten einde onderling in balans te zijn. Op die manier kan de lokale overheid een zo gunstig mogelijk klimaat scheppen om bedrijven en inwoners in de gemeente te houden en aan te trekken.

Tabel 5.1

Productiestructuur	Arbeidsmarkt
Bedrijvigheid	Arbeidsmarkt - pendel
Toegevoegde waarde per sector	Omvang van de pendel (totaal en stromen)
Totaal aantal vestigingen	Werkgebieden van de inwoners van de gemeente
Aantal vestigingen per branche	Woongebieden van de werknemers in de gemeente
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters/TEA)	Arbeidsmarkt opbouw
Bedrijfsresultaten (omzet, investeringen, export)	Omvang van de potentiële beroepsbevolking
Werkgelegenheid	Leeftijdsofbouw van de werkzame beroepsbevolking
Totale werkgelegenheid	Omvang van de werkzame beroepsbevolking
Aantal banen per branche	Omvang van de netto participatiegraad
Inkomen	Omvang van het aantal NWW'ers
Gemiddeld besteedbaar inkomen	Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	Omvang van het aantal arbeidsongeschikten
Toerisme	Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen
Aantal dag en verblijfstoeristen	Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen
Uitgaven van toeristen	Onderwijsniveau van de beroepsbevolking
Detailhandel	Bevolking
Aantal verkooppunten detailhandel	Bevolkingsomvang
Totaal winkelvloeroppervlak	Bevolkingsopbouw naar leeftijd
Opbouw winkelbestand	Groene en grijze druk
Productiemilieu	Migratiesaldo
Bedrijfsruimten	Verhuisbewegingen
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	
Locatie van bedrijventerreinen	
Netto oppervlak bedrijventerrein	
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Woningmarkt	
Samenstelling woningvoorraad	
Woningbehoefte	

Gebieden waar men data over zou kunnen gebruiken

Er dienen data beschikbaar te zijn over de volgende gebieden:

- De provincie, het landsdeel en Nederland om de context van de gegevens te bepalen.
- Een nader te bepalen aantal vergelijkbare gemeenten om de context van de gegevens te bepalen. Deze gemeenten kunnen gekozen worden op basis van een overeenkomstig inwoneraantal, aantal arbeidsplaatsen en sectorstructuur.
- Het werkgelegenheidsgebied. Dit gebied kan geconstrueerd worden vanuit de pendelstromen.
- Als een gemeente onderdeel uitmaakt van een samenwerkingsverband, dan is het verstandig over de gemeenten in het verband ook data beschikbaar te hebben.

Periode waarover men data zou kunnen gebruiken.

De periode waarover data beschikbaar zouden moeten zijn is moeilijk hard te onderbouwen. Het lijkt echter verstandig om een periode van tien jaar terug en vooruit te hanteren.

Databehoefte in de Praktijk

In dit deel zullen de uitkomsten van de interviews besproken worden. Er zijn interviews gehouden met beleidsmedewerkers en afdelingshoofden Economische Zaken van de volgende tien gemeenten:

- Groningen
- Zwolle
- Assen
- Delfzijl
- Hoogezand-Sappemeer
- Sneek
- Leek
- Opsterland
- Vlagtwedde
- De Wolden

Bij de keuze voor de gemeenten is er op gelet dat er een spreiding is over Noord-Nederland en in de grootte van de gemeenten, zodat niet een te eenzijdig beeld van de praktijk zou kunnen ontstaan.

De geïnterviewde personen zijn allen door middel van een brief benaderd met het verzoek mee te doen aan het onderzoek. In deze brief werd een korte toelichting gegeven over het onderzoek. Vervolgens zijn zij gebeld om een afspraak te plannen voor het interview. Alle personen hebben dezelfde brief ontvangen en hebben dus allen een gelijke prikkel gekregen, die hun kon stimuleren om alvast wat over het onderwerp na te denken en zich op het interview voor te bereiden. In de gesprekken is ook voor iedereen dezelfde vragenlijst gehanteerd. De vragenlijst staat in de bijlage.

De vragenlijst is zo opgebouwd dat eerst aan de respondenten is gevraagd hoe hun vraag naar data eruit ziet zonder hen daarbij duidelijk te sturen. Vervolgens is in vraag zes de respondent wel meer gestimuleerd tot nadenken om zo ook een mogelijk latente vraag naar data boven tafel te kunnen krijgen. De respondent is gestimuleerd door middel van een kwantitatieve analyse die bij Bureau Van Werven is gemaakt in opdracht van de gemeente Skarsterlân. In deze analyse staat een grote hoeveelheid aan kwantitatieve data. De keuze voor de data in de analyse is gebaseerd op de ervaring die in de loop der jaren door Van Werven is opgedaan met het maken van kwantitatieve analyses.

De resultaten van de interviews zullen in hoofdstuk 6 en 7 besproken worden. Aan het eind van dit deel zullen in hoofdstuk 8 de theoretische behoefte en de uit de praktijk naar voren gekomen behoefte gekoppeld worden om zo tot het definitieve beeld van de databehoefte te komen.

6 De rol van kwantitatieve data bij lokaal beleid

Als eerste is de geïnterviewden gevraagd of men ook gebruik maakt van kwantitatieve data bij het opstellen en uitvoeren van ruimtelijk economisch beleid. In alle tien gemeenten maakte men gebruik van ruimtelijk-economische data, maar verrassend genoeg was men in drie van de tien gemeenten naar eigen zeggen niet actief bezig met lokaal economisch beleid of ontbrak er een beleidsplan.

In de gemeente De Wolden is men niet heel actief met het economische beleid bezig, wat tot gevolg heeft dat men ook niet zoveel gegevens nodig heeft. “We zijn een plattelandsgemeente en er beweegt niet zo heel veel op dit moment. Met de werkgelegenheidscijfers die we hebben doen we niet veel. We hebben de laagste werkloosheid in Noord-Nederland en zitten klem met onze uitbreidingsmogelijkheden. Het is dus niet echt urgent om cijfers te hebben. We zijn vooral een agrarische forenzengemeente.” Aldus het afdelingshoofd van de gemeente De Wolden.

In de gemeente Vlagtwedde gebruikt men wel cijfers, maar er is momenteel geen economisch beleidsplan. Dit is het gevolg van een wisseling van het afdelingshoofd economische zaken. Op korte termijn wordt er wel een beleidsplan opgesteld en het is ook de bedoeling hier kwantitatieve gegevens voor te gebruiken, omdat de lokale politiek graag wil dat het beleid meetbaar is.

In de gemeente Delfzijl ligt het verhaal weer anders, want daar voert men al een aantal jaren geen eigen gemeentelijk beleid meer op het terrein van economische zaken. Sinds 2003 voert men een gezamenlijk beleid met een aantal buurgemeenten binnen het regionale samenwerkingsverband Eemsdelta.

Alle tien gemeenten maken dus in meer of mindere mate gebruik van kwantitatieve data. In de gesprekken met de gemeenten is vervolgens gevraagd waar men de data dan voor gebruikt. Er is de respondenten gevraagd: Waar gebruikt u kwantitatieve gegevens voor? Als basis voor beleid, voor monitoring en effectmeting en/of om het beleid te verantwoorden? De resultaten zijn weergegeven in tabel 6.1

Tabel 6.1 Gebruik van kwantitatieve data

	Groot			Middel			Klein			
	Gro	Zwo	Ass	Del	H-S	Sne	Lee	Ops	Vla	Wol
Basis voor beleid	+	+	+	+	+	+	+	+	0	0
Monitoring en effectmeting	+	+	+	0	0	0	0	+	0	-
Verantwoording beleid	+	+	+	0	0	0	0	0	0	-

+ = Kwantitatieve data spelen hierbij een belangrijke rol

0 = Kwantitatieve data worden hier bij gebruikt of er is de wil om ze te gebruiken

- = Geen gebruik van kwantitatieve data

Alle tien gemeenten gebruiken kwantitatieve data als basis bij het opstellen van het beleid. De beleidsmedewerker van de gemeente Groningen zei hierover: “Je kunt geen beleid ontwikkelen op natte vingerwerk. Je hebt misschien wel eens in een eerste stadium wat globale vertrekpunten, maar dat globale moet er natuurlijk zo snel mogelijk vanaf.” Kwantitatieve data zijn hier volgens hem zeer geschikt voor. De medewerker van de

gemeente Leek is het hier mee eens. Hij waarschuwt er echter wel voor dat harde cijfers niet alles zeggen: “Je kunt aan gegevens geen harde conclusies verbinden, maar je moet wel ergens beginnen. Ze vormen een mooi uitgangspunt en scheppen orde.”

In Vlagtwedde heeft men, zoals eerder genoemd nog geen economisch beleidsplan, maar men is wel van plan om bij het opstellen van dit plan ook kwantitatieve data te gaan gebruiken. In De Wolden gebruikt men ook wel wat kwantitatieve gegevens bij het opstellen van het beleid, maar over het algemeen wat minder dan in de overige gemeenten. Dit komt voort uit het feit dat men überhaupt weinig data gebruikt.

Ook bijna iedereen gebruikt kwantitatieve data om de effecten van het beleid te meten. Kwantificeerbare beleidsdoelstellingen en daarmee gepaard gaande monitoring van beleid zijn nog minder gebruikelijk. De medewerker van de gemeente Hoogezand-Sappemeer schrijft dit toe aan het politieke spel. Zelf is zij van mening dat beleid concreet en meetbaar moet zijn, waarbij zoveel mogelijk gemonitord en geëvalueerd zou moeten worden. Dit is volgens haar niet altijd haalbaar, omdat de politiek veel zaken niet te concreet wil maken, waardoor ze minder goed meetbaar zijn.

In de gemeenten Zwolle en Assen zijn kwantitatieve data wel sterk ingebakken in de beleidscyclus. In Zwolle stelt men kwantificeerbare beleidsdoelstellingen op voor een periode van vier jaar, die vervolgens elk jaar bij de begrotingsbehandelingen weer terugkomen. Dit doet men al vanaf 2000 toen het Grote Stedenbeleid ingevoerd werd. De medewerker uit Zwolle zei over het nut van deze jaarlijkse metingen: “Van jaar tot jaar kunnen er wat schommelingen zijn. Dit hoeft niet meteen aanleiding te zijn tot actie, maar als je een paar jaar achter elkaar iets ziet, dan kun je er toch eens nader naar gaan kijken. Cijfers kunnen vaak een eyeopener zijn en aanleiding tot discussie.”

In Assen heeft men ook kwantitatieve doelstellingen in het beleid. Deze worden bepaald vanuit de Regiovisie Groningen-Assen. Elke twee jaar voert men een kleine monitor uit en elke vier jaar een grote.

In Opsterland gebruikt men ook kwantitatieve doelstellingen. Men plaatst hier echter wel een kanttekening bij: “Cijfers zeggen niet alles over beleid. Soms is het beleid wel goed gevoerd, maar kan het economische tijtje tegen gezeten hebben. Wat dat betreft moet je wel zorgvuldig met cijfermateriaal omgaan.”

Met uitzondering van De Wolden gebruiken ook alle gemeenten kwantitatieve data ter verantwoording van het beleid. In de drie grote gemeenten worden de data binnen dit kader ook gebruikt bij de begrotingsbehandeling. Dit gebeurt in de andere gemeenten niet, maar daar gebruikt men de data wel in communicatie met de raad, het college of ander niet politieke partijen. Zo worden in de gemeente Sneek kwantitatieve data gebruikt in onderhandelingen met lokale supermarktondernemers.

Volgens de medewerker van de gemeente Hoogezand-Sappemeer moet er de laatste jaren ook steeds meer politiek verantwoord worden. De medewerker van de gemeente Groningen gaf ook aan dat data van belang zijn bij de verantwoording van het beleid tegenover de raad en het college: “Je moet over de juiste gegevens beschikken en compleet zijn, zodat men zich er van kan overtuigen dat datgene wat beleidsmatig wordt voorgesteld ook ergens op stoelt

en in alle eerlijkheid tot stand is gekomen. Politiek is het buitengewoon van belang dat er open en eerlijk gecommuniceerd wordt”. De medewerker van de gemeente Opsterland gaf in dit verband aan dat de raad vaak beter te overtuigen is met cijfers, dan met een verhaal. Volgens de medewerker van de gemeente Hoogezand-Sappermeer kunnen de cijfers ook gebruikt worden om de raad er van te overtuigen dat bepaalde denkbeelden van de raad zelf juist niet kloppen. Volgens haar kan met cijfers goed aangetoond worden wat effectief is en wat niet.

Concluderend kan gezegd worden dat gemeenten allemaal wel gebruik maken van kwantitatieve data, maar in de meeste gevallen de mogelijkheden niet volledig benutten. In de grote gemeenten wordt over het algemeen meer gedaan met de data dan in middelgrote en kleine gemeenten. De data worden nog het meest gebruikt als basis voor beleid. Daarnaast worden ze ook veel gebruikt voor monitoring en effectmeting. Kwantitatieve doelstellingen en een duidelijke rol van kwantitatieve data binnen de beleidscyclus zijn hierbij echter nog veel minder gebruikelijk. Er is wel een toenemende politieke belangstelling voor een gedegen verantwoording van het gevoerde beleid waar te nemen. Hier zou dus een kans kunnen liggen om kwantitatieve data meer in te zetten binnen de beleidscyclus.

7 Het object van kwantitatieve data bij lokaal beleid

7.1 Onderwerp

In de interviews is gevraagd over welke onderwerpen men kwantitatieve data gebruikt. De resultaten zijn weergegeven in tabel 7.1. Deze vraag is als open vraag gesteld en de geïnterviewden zijn hier nog niet geprikkeld met voorbeelden. Wel leek de ene respondent beter voorbereid op het gesprek, dan de ander. Allen hebben echter van te voren een gelijke prikkel gehad door het versturen van de brief en het maken van een afspraak.

Het is niet gezegd dat de onderwerpen die genoemd zijn ook daadwerkelijk alle onderwerpen zijn, waar men data over gebruikt. Het zijn de onderwerpen waarvan de geïnterviewde zonder al te lang nadenken weet dat hij of zij er data over gebruikt. Er kan verwacht worden dat de onderwerpen die bij deze vraag genoemd werden dan ook de onderwerpen zijn waar men (momenteel) het meest mee bezig is en/of waar men het grootste belang aan toekent. De genoemde onderwerpen zijn weergegeven in de tabel en ook hoe vaak en door wie ze genoemd zijn.

De onderwerpen die duidelijk het vaakst genoemd worden zijn werkgelegenheid en bedrijventerreinen. Allebei werden ze door zeven van de tien gemeenten genoemd. Naast bedrijventerreinen wordt het onderwerp kantorenmarkt ook door vier gemeenten genoemd. Dit zijn logischerwijs de grotere gemeenten. Veel gemeenten hechten dus belang aan data over de bedrijfsomgeving. Dit is ook wat uit de theorie verwacht mocht worden. Het bevorderen van de werkgelegenheid is immers de primaire doelstelling van het lokale beleid en dit kan hoofdzakelijk bereikt worden door het bieden van een goed verzorgd productiemilieu.

Tabel 7.1 Direct genoemde onderwerpen van kwantitatieve data

		Groot			Middel			Klein			Aantal keer genoemd
		Gro	Zwo	Ass	Del	H-S	Sne	Lee	Ops	Vla	
Productiestructuur	Bedrijfsgegevens										4
	Toegevoegde waarde										1
	Werkgelegenheid										7
	Inkomen										1
	Detailhandel										4
	Toerisme										4
Productiemilieu	Bedrijventerreinen										7
	Kantorenmarkt										4
Arbeidsmarkt	Sociale Zorg/Uitkeringen										2
	Mobiliteit/Pendel										2
	Bevolking										4

■ = genoemd

Het is opvallend dat de grotere gemeenten bijna alleen onderwerpen noemen die betrekking hebben op het productiemilieu en nauwelijks onderwerpen die betrekking hebben op de arbeidsmarkt en de productiestructuur.

Verder is het ook opmerkelijk dat de toegevoegde waarde en inkomens elk maar door één gemeente genoemd werden. Dit zijn immers harde indicatoren van de economische groei.

Nadat gevraagd is over welke onderwerpen men kwantitatieve data gebruikt is gevraagd of men nog meer gegevens zou willen hebben, dan men nu heeft. Deze vraag is ook gesteld zonder de gesprekspartners te stimuleren door bijvoorbeeld suggesties te doen. Het is dus wederom niet gezegd, dat dit alles is wat men nog zou willen hebben, maar wat men zo kan verzinnen.

Drie gemeenten gaven aan momenteel geen extra gegevens nodig te hebben. In de gemeente Delfzijl heeft men alles wat men nodig denkt te hebben. In Sneek en Leek is momenteel ook geen behoefte aan extra gegevens, maar dat zou in de toekomst wel zo kunnen zijn als zich (specifieke) datavragen voordoen.

Voor de overige gemeenten is het beeld vrij divers, maar er werden ook op deze vraag weer zaken genoemd die uit de theorie naar voren kwamen. Zo heeft men in Zwolle behoefte aan meer macro-economische cijfers en in Opsterland en Hoogezand-Sappemeer wil men graag actuele data over inkomens en pendel.

Nieuw is de vraag naar specifieke informatie over de sectoren landbouw, energie en zorg die door de gemeente Assen en De Wolden naar voren werd gebracht. De in het theoretische deel als belangrijk geïdentificeerde sectoren toerisme en detailhandel werden ook weer door de gemeenten genoemd. Wat betreft de detailhandel was men in Assen met name geïnteresseerd in data over perifere detailhandel.

Nieuw ten opzichte van de theorie was ook de in Vlagtwedde bestaande behoefte aan inzicht in grondprijzen in de regio.

De medewerker van de gemeente Hoogezand-Sappemeer gaf ten slotte aan toch voornamelijk een behoefte te hebben aan een goed kloppend en te hanteren bedrijvenregister. Volgens haar is het register van de Kamer van Koophandel niet goed toegankelijk en kloppen de cijfers ook vaak niet helemaal. Hier zal in het hoofdstuk over het data-aanbod nog verder op ingegaan worden.

Na de vraag over de behoefte aan data zijn de geïnterviewden vervolgens met de kwantitatieve analyse die voor de gemeente Skarsterlân gemaakt is geconfronteerd. Er is gevraagd naar het oordeel over deze analyse. Welke gegevens men zeker zou willen hebben, wat men eventueel zou willen hebben en wat men overbodig vindt. Bij deze vraag zijn de respondenten, dus wel bewust gestimuleerd. Hierdoor kwam vervolgens naar voren dat men meer data gebruikt, dan men in eerste instantie zei. Verder wilde men ook nog wel meer data hebben, dan men in eerste instantie kon verzinnen. Het is dan natuurlijk altijd nog onduidelijk of men deze vraag ook daadwerkelijk gaat realiseren. In een folder aanwijzen wat je wel zou willen hebben is immers iets anders dan het daadwerkelijk kopen van de zaken. Er kan wel gezegd worden dat er een kans bestaat dat men de data in de toekomst gaat gebruiken

In tabel 7.2 is het oordeel van de geïnterviewde beleidsmedewerkers weergegeven. De groen aangevinkte indicatoren werden door iedereen als nuttig beschouwd. Over de oranje aangevinkte indicatoren liepen de meningen uiteen en de rode werden door niemand als nuttig gezien. Het is goed hierbij op te merken dat het hier gaat om het feit of de respondent de data zelf nuttig vindt om te hebben. Het is dus geen mening over het nut van de data in

het algemeen of voor andere afdelingen van de gemeentelijke organisatie. Er wordt hier echter wel uitgegaan van de stelling dat het nut van de data groter is als meer respondenten aangeven het nuttig te vinden om te hebben.

Tabel 7.2 Meningen over de indicatoren gebruikt in de analyse voor Skartsterlån

Hoofdstuk 2 Bevolking		Hoofdstuk 6 Bedrijven	
Bevolkingsomvang		Totaal aantal vestigingen	
Bevolkingsopbouw naar leeftijd		Verdeling bedrijven naar grootteklasse	
Migratiesaldo		Aantal vestigingen per branche	
Verhuisbewegingen		Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo)	
Levensverwachting mannen en vrouwen		Aantal vestigingen per dorp	
Hoofdstuk 3 Arbeidsmarkt		Bedrijfseconomische gegevens uit ERBO	
Omvang van de potentiële beroepsbevolking		Hoofdstuk 7 Bedrijventerreinen	
Opbouw van de potentiële beroepsbevolking		Netto oppervlak bedrijventerrein	
Omvang van de werkzame beroepsbevolking		Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	
Omvang van de netto participatiegraad		Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Omvang van het aantal NWW'ers		Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden		Aantal uitgegeven hectares per jaar	
Omvang van het aantal arbeidsongeschikten		Oppervlakten en uitgiftegegevens per terrein	
Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen		Kenmerken van bedrijventerreinen	
Karakteristieken van personen in de bijstand		Hoofdstuk 8 Woningen	
Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen		Samenstelling woningvoorraad	
Onderwijsniveau van de beroepsbevolking		Gereedgekomen woningen in afgelopen 10 jaar	
Omvang van de pendel (totaal en stromen)		Samenstelling gereedgekomen woningen	
Werkgebieden van de inwoners van de gemeente		Hoofdstuk 9 Detailhandel	
Woongebieden van de werknemers in de gemeente		Aantal verkooppunten detailhandel	
Hoofdstuk 4 Inkomens		Totaal winkelvloeroppervlak	
Gemiddeld besteedbaar inkomen		Gemiddeld vloeroppervlak per winkel	
Inkomensverdeling huishoudens in klassen		Opbouw winkelbestand	
Hoofdstuk 5 Werkgelegenheid			
Totale werkgelegenheid			
Aantal banen per branche			
Werkgelegenheid per dorp			

Nuttig
 Discussie
 Niet nuttig

Over het nut van meer dan de helft van de indicatoren was men het unaniem eens. Dit zijn de indicatoren die betrekking hebben op de bevolking, de beroepsbevolking, de werkgelegenheid, de bedrijfsvestigingen en de bedrijventerreinen. Deze uitkomst komt goed overeen met de uitkomsten in tabel 7.1, waar de thema's werkgelegenheid en bedrijventerreinen het vaakst genoemd werden. Tevens komt dit ook weer goed overeen met de uit de theorie naar voren gekomen stelling dat de werkgelegenheid de primaire doelstelling van het lokale beleid is en dat dit hoofdzakelijk bereikt kan worden door het bieden van een goed verzorgd productiemilieu.

Over drie indicatoren was men het unaniem eens dat deze niet nuttig zijn om data over te hebben. Dit waren de indicatoren levensverwachting, werkgelegenheid per dorp en aantal vestigingen per dorp¹. Dat de laatste twee indicatoren als niet nuttig worden beschouwd is wel opvallend te noemen. Bij het CBS is namelijk de trend waar te nemen dat men steeds meer data beschikbaar stelt op beneden lokaal niveau. De tien geïnterviewde beleidsmedewerkers uit Noord-Nederland gaven echter aan de cijfers te gedetailleerd en oninteressant te vinden en zeiden ze niet te gebruiken.

¹ Bij de grote gemeenten is hier gevraagd naar het nut van data op wijkniveau

Vervolgens is er nog de groep indicatoren, waar discussie over het nut bestond. Te beginnen bij de indicatoren over verscheidene vormen van uitkeringen. De discussie over deze indicatoren gaat niet zozeer over het nut van de gegevens an sich, maar meer over de vraag of het nuttig is voor de geïnterviewde zelf. Hierbij speelt het takenpakket van geïnterviewde mee. De één vindt de cijfers zeer nuttig om te hebben en de andere vindt het meer iets voor de Afdeling Sociale Zaken. De medewerker van de gemeente Zwolle zei over deze cijfers: “Het is van groot belang om te weten wie in de bijstand zitten. Hier kunnen we als gemeente namelijk geld mee besparen/verdiene.” De medewerker van de gemeente Sneek vindt de cijfers voor zichzelf niet interessant, maar voor de afdeling Sociale zaken wel. De medewerker van de gemeente Groningen gaf aan vanuit economisch oogpunt niet meer nodig te hebben dan een overzicht van de omvang van verschillende groepen. Meer karakteristieken vindt hij vanuit sociaal oogpunt wel interessant, maar economisch niet van belang.

Het gegeven dat de structuur van de organisatie van invloed is op de vraag wat nuttig is voor de geïnterviewde komt ook bij de discussie over het thema wonen terug. In Groningen, Zwolle, Sneek en Vlagtwedde gaf men aan dat wonen geen onderdeel van de afdeling was en dat men de cijfers daarom niet zo interessant vond. In de andere gemeenten vindt men de cijfers wel nuttig om te hebben. De medewerker van de gemeente De Wolden gaf aan de cijfers erg belangrijk te vinden, omdat de politiek er momenteel erg bezig is met de vraag of er wel of niet meer gebouwd moet worden in De Wolden.

De discussie over de inkomenscijfers is van een andere aard. Hier draait de discussie om de actualiteit van de cijfers. De inkomenscijfers zijn namelijk altijd vier jaar oud, omdat ze in verband met de privacywetgeving niet eerder vrijgegeven mogen worden. De één vindt de cijfers dan nog wel handig als indicatie en de andere vindt ze niet meer relevant.

Over de indicatoren binnen het thema bedrijvigheid was niet heel veel discussie. Alleen in Zwolle werd aangegeven de bedrijfseconomische cijfers en de data over de grootteklasse van de bedrijven niet nuttig te vinden. In Hoogezand-Sappemeer werd net zo gedacht over de data over de grootteklasse. In de overige gemeenten was men wel positief over het nut van deze cijfers.

De cijfers over detailhandel vindt de meerderheid ook zeer nuttig om te hebben. Alleen in Vlagtwedde en Hoogezand-Sappemeer vond men de gegevens niet nuttig. Zij zouden liever andere gegevens over de detailhandel zien. Dit zal verderop besproken worden.

Gestimuleerd door de analyse van Skarsterlân kwamen de geïnterviewden nog met een aantal suggesties over data die zij ook wel beschikbaar zouden willen hebben. Hieronder waren indicatoren die al uit de theorie naar voren kwamen, maar niet in de analyse voor Skarsterlân opgenomen waren en geheel nieuwe indicatoren.

De volgende indicatoren die niet in de analyse voor Skarsterlân zaten, maar wel uit de theorie naar voren kwamen werden genoemd:

- Ruimtelijke spreiding van de bedrijvigheid en werkgelegenheid (genoemd door Zwolle en Vlagtwedde)
- Woningbehoefte, dus vraagzijde (genoemd door Sneek en Leek)

De volgende indicatoren (onderverdeeld naar thema) werden nieuw ingebracht:

Arbeidsmarkt

- Aantal personen dat langdurig in de bijstand zit (Groningen)
- Onderwijsniveau van personen in de bijstand (Leek)
- Samenspel tussen onderwijs en arbeidsmarkt/ vraag-aanbod verhoudingen (Groningen, Vlagtwedde, Leek)
- Aantal starters dat uit de groep niet werkenden komt (Sneek)
- De overlevingskans van starters (Sneek)

Werkgelegenheid

- Het aantal mensen dat fulltime werkt (Sneek)
- Werkgelegenheid in de sector toerisme (De Wolden)

Bedrijvigheid

- Het aantal fte's van een bedrijf (Assen)

Bedrijventerreinen

- De verhouding tussen vraag en aanbod van bedrijventerreinen (Groningen)
- De ontwikkeling van kavelgroottes door de jaren heen (Groningen)

Wonen

- Ruimtelijke verdeling van de voorraad (Sneek)

Detailhandel

- Ontwikkelingen en verschuivingen tussen winkelgebieden (Groningen)
- Leegstand in winkelcentra (Vlagtwedde)

7.2 Gebied

In de interviews is de beleidsmakers ook gevraagd of zij data gebruiken over andere gemeenten. In hoofdstuk 5 is beschreven dat gemeenten data kunnen gebruiken over omliggende gemeenten die van invloed zijn op de lokale economie en over andere vergelijkbare gemeenten om de prestaties van de lokale economie in een context te kunnen plaatsen. In tabel 7.3 is weergegeven in welke gemeenten data worden gebruikt over omliggende gemeenten en waar men data over andere gemeenten gebruikt voor benchmarkdoeleinden.

Tabel 7.3 Gebruik van data over andere gemeenten

	Groot			Middel			Klein			
	Gro	Zwo	Ass	Del	H-S	Sne	Lee	Ops	Vla	Wol
Omliggende gemeenten	■		■	■	■	■	■	■	■	■
Benchmark	■	■		■	■	■	■	■		

■ = genoemd

In negen van de tien gemeenten zei men data over omliggende gemeenten te gebruiken. De medewerker van de gemeente Zwolle gaf echter aan geen data over andere gemeenten te gebruiken. Hij zei hierover het volgende: *“Het is voor Zwolle ook niet zo interessant om gegevens over de omgeving te hebben. Het is leuk om te weten, maar de invloed van Zwolle is zo groot, dat het veel belangrijker is wat er in Zwolle gebeurt. We hebben 80.000 arbeidsplaatsen, dus alle Zwollenaren die willen werken, zouden in principe in Zwolle kunnen werken. Zwolle heeft een grote regiofunctie. Wat er in de omgeving gebeurt, is wel interessant, maar het levert nooit problemen op. Het is een makkelijke regio.”* Deze opmerking is apart te noemen gezien het belang van omgevingsdata dat in hoofdstuk 5 omschreven is. In hoofdstuk 5 is tevens aangegeven dat veel gemeenten samenwerken binnen economische verbanden en dat het vanuit dat perspectief goed zou zijn om data over de andere gemeenten binnen het verband beschikbaar te hebben. Negen van de tien gemeenten uit het veldonderzoek maken deel uit van een samenwerkingsverband. In tabel 7.4 is te zien welke gemeenten in een samenwerkingsverband zitten en welk verband.

Tabel 7.4 Deelname in regionale samenwerkingsverbanden

Gemeente	In samenwerkingsverband	Naam verband
Groningen	ja	Regio Groningen-Assen
Zwolle	ja	Zwolle-Kampen Netwerkstad
Assen	ja	Regio Groningen-Assen
Delfzijl	ja	Eemsdelta
Hoogezand-Sappemeer	ja	Regio Groningen-Assen Agenda voor de Veenkolonieën
Sneek	ja	A7-zone
Leek	ja	Regio Groningen-Assen
Opsterland	ja	A7-zone
De Wolden	nee	
Vlagtwedde	ja	Agenda voor de Veenkolonieën

In tabel 7.4 valt te zien dat de gemeente Zwolle deel uitmaakt van het samenwerkingsverband Netwerkstad Zwolle-Kampen. Op grond daarvan zou dan ook verwacht mogen worden dat men in Zwolle op zijn minst ook cijfers over Kampen gebruikt.

Hoewel de gedachten in Zwolle afwijken van de theorie, wordt deze in de andere gemeenten wel bevestigd. Er is de beleidsmakers niet gevraagd of hun gemeente deel uit maakt van een samenwerkingsverband. De beleidsmedewerkers uit de gemeenten Sneek, Opsterland, Groningen, Assen, Leek en Delfzijl refereerden echter wel aan het samenwerkingsverband en zeiden ook gegevens over de andere gemeenten binnen het verband te gebruiken. In Hoogezand-Sappemeer en Vlagtwedde werd niet de naam van het verband genoemd, maar noemde men wel andere gemeenten waarmee men in het verband zit.

Hoewel de gemeente De Wolden niet in een samenwerkingsverband zit gebruikt men ook hier wel data over omliggende gemeente. Er werd aangegeven dat in het verleden wel eens samen met de andere gemeenten in Zuidwest Drenthe een onderzoek is uitgevoerd.

In tabel 7.3 valt verder te zien dat meer dan de helft van de gemeenten ook data over andere gemeenten gebruikt voor benchmarkdoeleinden. Dit zijn voornamelijk de grotere gemeenten. In Vlagtwedde, De Wolden en Assen gaf men dit niet aan.

7.3 Periode

Er is in de interviews niet gevraagd naar de periode waarover de gemeenten data gebruiken en zouden willen hebben. Er is echter wel duidelijk geworden dat de meeste gemeenten gegevens als basis voor hun beleid gebruiken. Vanuit de theorie geredeneerd heeft men dus inzicht in de historische ontwikkeling nodig en toekomstprognoses.

Deze theoretische behoefte is aan de praktijk getoetst door er statistische jaarboeken² van de gemeenten op na te slaan en te bekijken over welke perioden daarin data beschikbaar zijn. Niet elke gemeente beschikt echter over een (redelijk recent) jaarboek. Voor de gemeenten Vlagtwedde, Sneek, Opsterland, De Wolden en Assen was dit niet beschikbaar. Vanuit de andere vijf jaarboeken kan desondanks wel een indruk gekregen worden.

Uit de analyse van de statistische jaarboeken van de gemeenten blijkt dat de periode wisselt per onderwerp en zelfs binnen dezelfde thema's. In de meeste gevallen is de periode waarop teruggekeken wordt vijf tot tien jaar. Alleen bij de bevolkingsomvang wordt er nog al eens een stuk langer teruggekeken; in Groningen zelfs tot 1860. Uitzondering op de periode van vijf tot tien jaar is de gemeente Zwolle. Hier kijkt men maar drie tot vier jaar terug.

Verder is het opvallend dat het merendeel van de statistische jaarboeken geen toekomstcijfers bevat. Alleen in de jaarboeken van Groningen en Delfzijl zijn prognoses opgenomen. In Groningen zijn dit alleen prognoses van de bevolkingsontwikkeling. Het rapport van Delfzijl over de Eemsdelta regio bevat ook prognoses voor de werkgelegenheidsgroei en behoefte aan bedrijventerreinen. Het rapport over de Eemsdelta is opgesteld door Bureau Louter en niet door een eigen organisatie. Bureau Louter is een commercieel adviesbureau dat gespecialiseerd is in het maken van toekomstprognoses. Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat het wel of niet hebben van toekomstprognoses misschien meer te maken heeft met de competenties van de eigen organisatie om prognoses te maken, dan met de behoefte aan prognoses.

De conclusie uit de analyse van de jaarboeken is dat het er sterk op lijkt dat in de praktijk de beschikbaarheid van cijfers een dominante invloed heeft op de lengte van de periode. Dat zou in ieder geval het onregelmatige patroon in de historische cijfers en het zo goed als ontbreken van toekomstcijfers kunnen verklaren. Als dat waar is, dan is er geen aanleiding om van de uit de theorie naar voren gekomen periode van tien jaar af te wijken.

² Gemeente Groningen (2006), Statistisch Jaarboek Groningen 2006; Gemeente Hoogezand-Sappemeer (2006), Statistisch jaaroverzicht 2005; Gemeente Zwolle (2006), Zwolle in Cijfers 2005/2006; Gemeente Leek (2007), Jaarverslag Economische Zaken 2006; Peter Louter en Pim van Eikeren (2007), *De economie van Eemsdelta; verleden, heden en toekomst*, Bureau Louter, Delft

8 De Databehoefte, koppeling tussen theorie en praktijk

Nu zowel de theorie als praktijk belicht zijn kan hieruit de databehoefte in Noord-Nederland afgeleid worden. Dit zal nu per “data-aspect” besproken worden.

8.1 De rol van kwantitatieve data

Uit hoofdstuk vier kwam naar voren dat data gedurende de hele beleidscyclus een duidelijk ondersteunende rol kunnen vervullen. De data kunnen gebruikt worden om ontwikkelingen te signaleren, te leren en (bij) te sturen en om het eigen handelen te verantwoorden.

Afhankelijk van de positie in de beleidscyclus zijn deze rollen in meer of mindere mate van toepassing. De gebruikswaarde van data kan het grootst zijn als deze via een meetsysteem in de beleidscyclus verankerd worden. De methode van de Cockpit van de organisatie lijkt hier geschikt voor.

In het vorige hoofdstuk is geconstateerd dat in de praktijk kwantitatieve data ook veelvuldig gebruikt worden ten behoeve van lokaal economisch beleid. De data worden het meest gebruikt als basis voor beleid. Verder worden de data ook veelvuldig gebruikt voor monitoring- en evaluatie doeleinden en om het beleid mee te verantwoorden. Kwantitatieve doelstellingen en een duidelijke rol van kwantitatieve data binnen de beleidscyclus zijn hierbij echter nog veel minder gebruikelijk. Dit lijkt een bevestiging te vormen voor wat Van Elsacker (2007) constateerde in zijn onderzoek: De data worden hoofdzakelijk gebruikt om ontwikkelingen te signaleren en er wordt niet aantoonbaar van geleerd.

De rol van data blijkt in de praktijk dus die van signaleren en verantwoorden te zijn. Hiermee blijft een belangrijke potentie van het gebruik van kwantitatieve data onbenut; namelijk de mogelijkheid om te leren en (bij) te sturen. Door een toenemende vraag naar bedrijfsmatig werken binnen de overheid is het wel mogelijk dat deze rol van kwantitatieve data in de toekomst toe zal gaan nemen.

Kwantitatieve data kunnen dus een belangrijke rol vervullen binnen de beleidscyclus, maar er moeten ook een aantal kanttekeningen gemaakt worden. Zo dient men er voor te waken dat er een overvloed aan data ontstaat waardoor beleidsmakers en bestuurders door de bomen het bos niet meer zien. De data moeten duidelijk een doel dienen en dat is het bijdragen aan één van de processen in de beleidscyclus.

Verder dient men zich er van bewust te zijn dat data maar één kant van de medaille zijn. In het theoretische deel is al aangegeven dat er binnen de bestuurskunde verschillende zienswijzen op beleidsprocessen zijn. De rol van kwantitatieve data binnen de beleidscyclus is hier vanuit de analytische visie benaderd, maar de politieke visie dient ook zeker niet veronachtzaamd te worden. Veel beleidsprocessen verlopen niet volgens een net stappenplan en binnen het beleidsproces is ook een grote rol weggelegd voor de strijd tussen verschillende actoren. Uiteindelijk gaat het er bij de keuze voor een bepaalde beleidsrichting om dat er voldoende draagvlak voor bestaat en het verkrijgen van dit draagvlak vereist meer dan een gedegen analyse. (Rosenthal et al., 1996) Kwantitatieve data kunnen ingezet worden als effectief communicatiemiddel bij het creëren van voldoende draagvlak. Dit gebeurt in de praktijk ook al.

8.2 Het object van kwantitatieve data

Het object van data zal net als in de vorige hoofdstukken weer naar onderwerp, gebied en periode besproken worden.

De onderwerpen waar een databehoeft voor bestaat

Uit de theorie kwam een brede set indicatoren naar voren waarmee economische ontwikkelingen op lokale schaal beschreven kunnen worden. De behoefte aan deze indicatoren werd tijdens het veldonderzoek bevestigd. Er is wel een onderscheid te maken tussen indicatoren waar elke lokale beleidsmaker behoefte aan heeft en indicatoren die niet iedereen wil. Dit onderscheid blijkt niet zo zeer veroorzaakt te worden door het nut van de indicator an sich, maar hoofdzakelijk door de inhoud van de portefeuille van de beleidsmaker. Vanuit de praktijk werden ook nog wat aanvullingen gegeven op de theorie.

Tabel 8.1 Onderwerpen waarover lokale beleidsmedewerkers data beschikbaar willen hebben

Productiestructuur	Arbeidsmarkt
Bedrijvigheid	Arbeidsmarkt - pendel
Toegevoegde waarde per sector	Omvang van de pendel (totaal en stromen)
Totaal aantal vestigingen	Werkgebieden van de inwoners van de gemeente
Aantal vestigingen per branche	Woongebieden van de werknemers in de gemeente
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters/TEA)	Arbeidsmarkt opbouw
Oorsprong en levensverwachting starters	Omvang van de potentiële beroepsbevolking
Data uit Erbo-enquete	Leeftijdsopbouw van de werkzame beroepsbevolking
Werkgelegenheid	Omvang van de werkzame beroepsbevolking
Totale werkgelegenheid in banen en fte's	Omvang van de netto participatiegraad
Aantal banen en fte's per branche	Omvang van het aantal NWW'ers
Detailhandel	Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden
Aantal verkooppunten detailhandel	Omvang van het aantal arbeidsongeschikten
Totaal winkelvloeroppervlak	Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen
Opbouw winkelbestand	Omvang van de groep langdurig werklozen
Leegstand in winkelcentra	Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen
Ruimtelijke spreiding van de detailhandel	Onderwijsniveau van de beroepsbevolking
Inkomen	Aantal geslaagden per opleiding
Gemiddeld besteedbaar inkomen	Aantal vacatures naar branche
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	Bevolking
Toerisme	Bevolkingsomvang
Aantal dag en verblijfstoeristen	Bevolkingsopbouw naar leeftijd
Uitgaven van toeristen	Groene en grijze druk
Productiemilieu	Migratiesaldo
Bedrijfsruimten	Verhuisbewegingen
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	
Locatie van bedrijventerreinen	
Netto oppervlak bedrijventerrein	behoefte van iedereen
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	bepaalde behoefte
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	
Uitgifte van kavels naar grootte, prijs en totaal	
Woningmarkt	
Samenstelling woningvoorraad	
Woningbehoefte	
Kantoren	
Opbouw voorraad (totaal panden, vvo, leegstand)	
Ruimtelijke spreiding voorraad	
Aanbod van kantoorruimte	
Opname van kantoorruimte	

Tabel 8.1 vormt het resultaat van de koppeling tussen de theorie en praktijk. Aan de grijze indicatoren in de tabel heeft elke gemeente behoefte en aan de oranje indicatoren heeft een deel van de gemeenten behoefte.

Aan de indicatoren voor de thema's inkomen, woningmarkt, kantoren en toerisme is dus een beperkte behoefte. Het thema kantoren was in hoofdstuk 5 om deze reden eerst ook aan de kant geschoven. Het thema werd in het veldonderzoek echter wel weer aangedragen door de beleidsmedewerkers. Uit het veldonderzoek kwam niet naar voren welke indicatoren binnen deze thema's zij van belang achtten. Deze zijn dus op theoretische gronden in de tabel ingevuld.

Om een goed beeld van de kantorenmarkt te krijgen dient er inzicht te zijn in de kenmerken van de kantorenvoorraad en de dynamiek op de kantorenmarkt. Dit kan door gegevens te verzamelen over de opbouw van de voorraad, de ruimtelijke spreiding van de voorraad, het aanbod van kantoorruimte en de opname van kantoorruimte. (Van Werven, 2005) Daarom zijn deze indicatoren voor het thema kantoren gekozen.

De gebieden waar een databehoeft voor bestaat

In het theoretisch deel kwam naar voren dat gemeenten data over andere gebieden zouden moeten hebben om de eigen gegevens in een context te kunnen plaatsen en omdat omliggende gebieden van invloed zijn op de lokale economie. In de praktijk blijkt dat bijna alle gemeenten data over omliggende gemeenten gebruiken. Het merendeel van de beleidsmakers gebruikt ook data over andere gemeenten voor benchmarkdoeleinden. Het is uit het veldonderzoek niet heel duidelijk naar voren gekomen of de beleidsmakers de data over omliggende gemeenten ook gebruiken, omdat deze gemeenten van invloed zijn op hun lokale economie. Hier is de beleidsmakers in het veldonderzoek ook niet expliciet naar gevraagd. Het is dus ook niet duidelijk geworden of gemeenten kiezen voor het verzamelen van data over omliggende gemeenten op basis van het in de theorie naar voren gebrachte werkgelegenheidsgebied en bedrijfslocatiemarktgebied.

Het is dus niet duidelijk waarom men kiest voor data over omliggende gemeenten die de lokale economie beïnvloeden. Het is wel duidelijk dat men deze data kiest. De beleidsmakers gaven namelijk aan samen te werken met de andere gemeenten waar zij data over beschikbaar hebben. Bijna alle gemeenten maken ook deel uit van een regionaal samenwerkingsverband en de beleidsmakers gaven aan data te gebruiken over andere gemeenten binnen het verband.

De algemene conclusie over de behoefte aan data blijft, dat lokale beleidsmakers naast gegevens over hun eigen gemeente ook behoefte hebben aan gegevens over andere gemeenten. Om deze behoefte te kunnen bevredigen zouden er over alle gemeenten in Nederland dus voldoende data op lokaal niveau beschikbaar moeten zijn. Bij de vraag of dit aanbod aanwezig is, wordt in het volgende deel stilgestaan.

De periode waar een databehoeft voor bestaat

Uit de theorie kwam naar voren dat er data beschikbaar zouden moeten zijn over een periode van tien jaar terug en prognoses voor de komende tien jaar. Er is tijdens het veldonderzoek niet gevraagd over welke periode men data gebruikt, maar onderzoek van een vijftal statistische rapportages wijst uit dat in de praktijk de periode waarover men data

gebruikt nogal wisselt. Dit doet vermoeden dat in de praktijk de lengte van de periode bepaald wordt door het aanbod van gegevens en niet zo zeer door de vraag. Er is in de praktijk dus geen goede reden te vinden om af te wijken van de theoretische beredeneerde behoefte van tien jaar terug en vooruit kijken.

Beantwoording van de databehoefte

In het vorige deel is in kaart gebracht hoe in Noord-Nederland de lokale behoefte aan economische data eruit ziet. In dit deel zal beschreven worden hoe deze behoefte met het huidige data-aanbod ingevuld kan worden.

9 Het aanbod van data

In de eerste paragraaf zal besproken worden in welke mate de databehoefte met het huidige aanbod ingevuld kan worden. In de tweede paragraaf wordt besproken hoe beleidsmakers in de praktijk aan hun data komen.

9.1 Mogelijkheden om in de databehoefte te voorzien

In deze paragraaf zal besproken worden hoe de lokale behoefte aan economische data met behulp van het huidige aanbod ingevuld kan worden. Om te bepalen hoe de behoefte ingevuld kan worden is aan de hand van de tabel met indicatoren gezocht naar beschikbare data. Deze zoektocht is opgesplitst in twee stappen. Ten eerste is gekeken naar de beschikbaarheid van de data en ten tweede naar de manier waarop deze data worden aangeboden en welke aanbieder het best genomen kan worden.

Tijdens de eerste stap is achtereenvolgens gelet op de volgende zaken:

- Zijn er data beschikbaar over deze indicator?
- Zijn er data op lokaal niveau beschikbaar
- Zijn er data over de afgelopen tien jaar beschikbaar?
- Zijn er prognoses voor de komende tien jaar beschikbaar?

Uit de eerste stap volgde een lijst met aanbieders. Hier is in de tweede stap mee verder gewerkt. Tijdens deze stap is achtereenvolgens gelet op de volgende zaken:

- Welke aanbieder voldoet het best aan de criteria van stap 1
- Worden de data gratis aangeboden?
- Zijn de data online beschikbaar? (en daarmee dus het eenvoudigst beschikbaar)

De resultaten van de zoektocht naar het aanbod van data zullen nu besproken worden per element van de lokale economie (productiestructuur, arbeidsmarkt, productiemilieu).

Productiestructuur

In tabel 9.1 is de beschikbaarheid van data over de productiestructuur-indicatoren weergegeven. In tabel 9.2 is per indicator de aanbieder en manier van aanbod weergegeven.

Over bijna alle indicatoren zijn data beschikbaar. Alleen over de oorsprong en de levensverwachting van starters zijn geen data beschikbaar. Naar deze indicator bestaat maar een beperkte behoefte, dus dat zou het gebrek aan aanbod wellicht kunnen verklaren.

Tabel 9.1 Het aanbod van data over de productiestructuur

Indicatoren	Aanwezigheid van data			
	Onderwerp?	Lokaal niveau?	-10 jaar?	+10 jaar?
Productiestructuur				
Bedrijvigheid				
Toegevoegde waarde per sector	Ja	Nee	Nee	Nee
Totaal aantal vestigingen	Ja	Ja	Ja	Nee
Aantal vestigingen per branche	Ja	Ja	Ja	Nee
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters)	Ja	Ja	Ja	Nee
Oorsprong en levensverwachting starters	Nee	Nee	Nee	Nee
Data uit Erbo-enquete	Ja	Ja	Nee	Nee
Werkgelegenheid				
Totale werkgelegenheid in banen en fte's	Ja	Ja	Ja	Nee
Aantal banen en fte's per branche	Ja	Ja	Ja	Nee
Inkomen				
Gemiddeld besteedbaar inkomen	Ja	Ja	Ja	Nee
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	Ja	Ja	Ja	Nee
Toerisme				
Aantal dag en verblijfstoeristen	Ja	Ja	Ja	Nee
Uitgaven van toeristen	Ja	Ja	Ja	Nee
Detailhandel				
Aantal verkooppunten detailhandel	Ja	Ja	Nee/ 2001	Nee
Totaal winkelvloeroppervlak	Ja	Ja	Nee	Nee
Opbouw winkelbestand	Ja	Ja	Nee	Nee
Leegstand in winkelcentra	Ja	Ja	Nee	Nee
Ruimtelijke spreiding van de detailhandel	Ja	Nee	Nee	Nee

Legenda: Ja, beschikbaar Nee, niet beschikbaar Ja, beschikbaar met beperkingen

Tabel 9.2 De aanbieders van data over de productiestructuur

Indicatoren	Aanbieders van data		
	Bron(nen)	Gratis?	Online?
Productiestructuur			
Bedrijvigheid			
Toegevoegde waarde per sector	CBS	Ja	Ja
Totaal aantal vestigingen	CBS	Ja	Ja
Aantal vestigingen per branche	CBS	Ja	Ja
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters)	CAB/Fokus/ KvK	Ja	Ja
Oorsprong en levensverwachting starters	x	x	x
Data uit Erbo-enquete	KvK	Ja	Ja
Werkgelegenheid			
Totale werkgelegenheid in banen en fte's	LISA	Ja	Nee
Aantal banen en fte's per branche	LISA	Ja	Nee
Inkomen			
Gemiddeld besteedbaar inkomen	CBS	Ja	Ja
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	CBS	Ja	Ja
Toerisme			
Aantal dag en verblijfstoeristen	Toerdata Noord	Nee	Nee
Uitgaven van toeristen	Toerdata Noord	Nee	Nee
Detailhandel			
Aantal verkooppunten detailhandel	Locatus	Nee	Nee
Totaal winkelvloeroppervlak	Locatus	Nee	Nee
Opbouw winkelbestand	Locatus	Nee	Nee
Leegstand in winkelcentra	Locatus	Nee	Nee
Ruimtelijke spreiding van de detailhandel	Locatus	Nee	Nee

Data over de werkgelegenheidsindicatoren zijn beperkt beschikbaar. Er zijn wel gegevens beschikbaar over het aantal banen, maar niet over het aantal fte.

Data over de toegevoegde waarde per sector zijn niet op het juiste schaalniveau beschikbaar. Deze gegevens zijn alleen bij het CBS beschikbaar op Corop-niveau. Dat is spijtig aangezien deze cijfers een goede indicatie kunnen geven van de prestaties van individuele sectoren en de lokale economie als geheel.

De data over de ruimtelijke spreiding van de detailhandel zijn ook niet op lokaal niveau beschikbaar. Dataleverancier Locatus heeft wel data over de spreiding van typen winkels per hoofdwinkelgebied beschikbaar. Er zijn echter geen kaarten voor alle winkels in een hele gemeente beschikbaar. Hier zou wat gedaan kunnen worden met het handelsregister van de Kamer van Koophandel, omdat hierin per bedrijfsvestiging de branche en locatie weergegeven is. De detailhandel kan er zo dus uitgefilterd worden en er kan bekeken worden waar de vestigingen zich bevinden.

Tot slot kennen de cijfers over het Toerisme ook nog hun beperkingen. Alleen voor de Provincies Groningen, Fryslân en Drenthe zijn cijfers op lokaal niveau beschikbaar. Deze data worden verzameld door Toerdata Noord. Toerdata Noord is een samenwerkingsverband tussen de drie provincies en de uitvoering is in handen van het Instituut Service Management van de Christelijke Hogeschool Nederland in Leeuwarden. Toerdata Noord brengt sinds 1997 elk jaar het rapport Toerisme in Cijfers uit en eens in de drie jaar het Consumentenonderzoek Toerisme waarin ook de uitgaven van de toeristen en meer kwalitatieve aspecten meegenomen worden. In beide publicaties worden de cijfers niet op lokaal niveau gepresenteerd. Het is echter wel mogelijk om tegen betaling een lokaal rapport door Toerdata Noord op te laten stellen.

Er zijn niet voor alle indicatoren data online beschikbaar over de afgelopen tien jaar. De gegevens over bedrijvendynamiek zijn voor de Provincie Fryslân wel online over de afgelopen tien jaar beschikbaar, maar voor de andere Provincies niet. De cijfers over Fryslân worden gepresenteerd op de website fokus-op-friesland.nl³. Op de site zijn de cijfers ook onderverdeeld naar sector te bekijken. Voor Groningen en Drenthe zijn de cijfers beschikbaar op de site economieinhetnoorden.nl⁴. Hier gaat de datareeks niet tien jaar terug, maar slechts tot het jaar 2000. Voor Overijssel is geen website waar de data over bedrijvendynamiek vandaan gehaald kunnen worden. Voor deze provincie zijn data over het afgelopen jaar beschikbaar via de site van de Kamers van Koophandel. Data over voorgaande jaren zal bij de Kamer aangevraagd moeten worden.

De ERBO-enquête wordt al sinds 1974 door de Kamers van Koophandel afgenomen. De data zijn online echter alleen voor het afgelopen jaar beschikbaar. Data over eerdere jaren zullen dus bij de Kamer aangevraagd moeten worden.

Bij de inkomens ligt het probleem iets anders. De inkomenscijfers gaan wel tien jaar terug, maar zijn niet up-to-date. Aan dit probleem is in hoofdstuk 7 ook al gerefereerd.

³ De website wordt beheerd door FOKUS (Fries Onderzoeksnetwork voor Kennis-Uitwisseling over de Samenleving). Dit is een samenwerkingsverband van een tiental partijen waaronder de Provincie Fryslân.

⁴ De website wordt in opdracht van de Provincie Groningen, Provincie Drenthe en de Kamers van Koophandel beheerd door het CAB.

Voor geen enkele indicator zijn prognoses beschikbaar op lokaal niveau.

Data over het aantal vestigingen en de werkgelegenheid zijn zowel bij het CBS als LISA verkrijgbaar. Voor de vestigingen kan het beste voor het CBS gekozen worden, want het CBS heeft de cijfers online beschikbaar via de tool Statline. In Statline kan de gebruiker zelf selecteren welke data hij wenst en aan de hand van de selectie wordt dan een te downloaden tabel getoond. De LISA-gegevens zijn online niet voor alle jaren beschikbaar. Ook zijn de cijfers op lokaal niveau niet onderverdeeld naar sector. Het LISA heeft de gegevens wel in huis, maar deze moeten dan aangevraagd worden. Voor gemeenten is deze aanvraag (mits niet al te uitgebreid) gratis.

Voor de werkgelegenheidscijfers kan wel het beste voor de LISA-data gekozen worden. Dit ondanks het feit dat het CBS de gegevens weer via Statline beschikbaar heeft en de LISA-gegevens aangevraagd moeten worden. De LISA-gegevens zijn namelijk completer. Het CBS telt een baan pas mee als deze minimaal twaalf uur per week omvat. In het LISA-bestand worden alle banen ongeacht het aantal uren meegenomen. Hierbij maakt men onderscheid tussen fulltime (meer dan twaalf uur) en part-time (minder dan 12 uur) banen.

De gegevens over de detailhandel zijn niet gratis online verkrijgbaar. Locatus heeft als enige de detailhandelscijfers en vraagt hier ook geld voor. Sinds 2001 geeft Locatus jaarlijks een Retailhandboek uit. In dit boek staan de basisgegevens per kernwinkelgebied weergegeven. Door de boeken van verscheidene jaren erbij te pakken kan een historische reeks van data geconstrueerd worden. Cijfers over leegstand in winkelcentra zijn niet in het handboek opgenomen en moeten apart bij Locatus besteld worden.

Arbeidsmarkt

In tabel 9.3 is de beschikbaarheid van data over de arbeidsmarktindicatoren weergegeven. In tabel 9.4 is per indicator de aanbieder en manier van aanbod weergegeven.

Over alle indicatoren worden data op lokaal schaalniveau aangeboden. Alleen voor de omvang van de pendel, het aantal geslaagden per opleiding en de groene en grijze druk is het aanbod beperkt. De pendelcijfers zijn voor de Provincie Fryslân het best verkrijgbaar. De Provincie Fryslân geeft namelijk al sinds 1994 de Atlas van de Friese pendel uit. Dit is een rapportage die de omvang van alle pendelstromen tussen de Friese gemeenten in kaart brengt. Voor de andere provincies zijn zulke gegevens niet beschikbaar, maar kunnen de cijfers berekend worden met behulp van de hoofdbanenstatistiek van het CBS. Hierin zijn voor alle hoofdbanen⁵ de woon en werkgemeente opgenomen. Per woongemeente kan zo bekeken worden waar de mensen werken en vice-versa. Op deze manier kunnen ook de gegevens over de andere twee pendelindicatoren verkregen worden.

De hoofdbanenstatistiek is voor de jaren 1998, 2000, en 2004 beschikbaar, dus niet voor alle afgelopen tien jaren.

Het aanbod van het aantal geslaagden per opleiding is ook beperkt. Het CBS heeft hier vanaf het jaar 2000 gegevens over beschikbaar op lokaal niveau. In de statistieken van het CBS is

⁵ Als een persoon twee banen heeft, geldt volgens de definitie van het CBS de baan met het meeste uren als hoofdbaan. In deze statistiek worden alleen deze banen geteld.

het aantal geslaagden per diplomavorm opgenomen. Hieruit wordt wel het onderwijsniveau duidelijk, maar niet of de geslaagde is afgestudeerd in bijvoorbeeld een technische of administratieve richting. Hierdoor kan qua opleidingsniveau wel de match worden gelegd met de vacatures in de regio, maar niet qua beroepsprofiel.

Het leggen van een match tussen de vacatures en het aantal geslaagden wordt verder door nog twee andere zaken bemoeilijkt. Ten eerste heeft het CWI de gegevens over het aantal vacatures pas beschikbaar vanaf het jaar 2005 en heeft het CBS de geslaagdenstatistiek voor Mbo-opleidingen ook pas beschikbaar vanaf 2005. Ten tweede heeft het CWI nauwelijks gegevens over het aantal vacatures op HBO en WO-niveau. Dit is logisch, want bedrijven met vacatures voor deze opleidingsniveaus stappen niet zo snel naar het CWI. Het blijft wel spijtig, want zo kan eigenlijk geen goede match worden gelegd tussen de groep schoolverlaters en de beschikbare vacatures in een gemeente.

Ten slotte zijn er geen gegevens over de groene en grijze druk beschikbaar. Deze zijn echter zelf eenvoudig uit te rekenen met behulp van de bevolkingsstatistieken van het CBS.

Voor slechts drie indicatoren zijn prognoses beschikbaar. Voor de bevolkingsomvang -en opbouw zijn prognoses beschikbaar via Statline van het CBS. De omvang van de potentiële beroepsbevolking is met behulp van deze prognoses gemakkelijk zelf te bepalen.

Tabel 9.3 Het aanbod van data over de arbeidsmarkt

Indicatoren	Aanwezigheid van data			
	Onderwerp?	Lokaal niveau?	-10 jaar?	+10 jaar?
Arbeidsmarkt				
Arbeidsmarkt - pendel				
Omvang van de pendel (totaal en stromen)	Ja	Ja	Ja	Nee
Werkgebieden van de inwoners van de gemeente	Ja	Ja	Ja	Nee
Woongebieden van de werknemers in de gemeente	Ja	Ja	Ja	Nee
Arbeidsmarkt opbouw				
Omvang van de potentiële beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Ja
Leeftijdsopbouw van de werkzame beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van de werkzame beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van de netto participatiegraad	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van het aantal NWW'ers	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van het aantal arbeidsongeschikten	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van de groep langdurig werklozen	Ja	Ja	Ja	Nee
Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen	Ja	Ja	Ja	Nee
Onderwijsniveau van de beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee
Aantal geslaagden per opleiding	Ja	Ja	Nee	Nee
Aantal vacatures naar branche	Ja	Ja	Nee	Nee
Bevolking				
Bevolkingsomvang	Ja	Ja	Ja	Ja
Bevolkingsopbouw naar leeftijd	Ja	Ja	Ja	Ja
Groene en grijze druk	Ja	Ja	Ja	Ja
Migratiesaldo	Ja	Ja	Ja	Nee
Verhuisbewegingen	Ja	Ja	Ja	Nee

Legenda: Ja, beschikbaar Nee, niet beschikbaar Ja, beschikbaar met beperkingen

Voor bijna alle indicatoren zijn de data gratis online verkrijgbaar via Statline van het CBS. Gegevens op lokaal niveau over het aantal vacatures zijn alleen via het CWI te verkrijgen. Het CWI heeft deze data ook gratis online beschikbaar.

Tabel 9.4 De aanbieders van data over de arbeidsmarkt

Indicatoren	Aanbieders van data		
	Bron(nen)	Gratis?	Online?
Arbeidsmarkt			
Arbeidsmarkt - pendel			
Omvang van de pendel (totaal en stromen)	CBS/Prov. Fr.	Ja	Ja
Werkgebieden van de inwoners van de gemeente	CBS	Ja	Ja
Woongebieden van de werknemers in de gemeente	CBS	Ja	Ja
Arbeidsmarkt opbouw			
Omvang van de potentiële beroepsbevolking	CBS	Ja	Ja
Leeftijdsopbouw van de werkzame beroepsbevolking	CBS	Ja	Ja
Omvang van de werkzame beroepsbevolking	CBS	Ja	Ja
Omvang van de netto participatiegraad	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal NWW'ers	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal arbeidsongeschikten	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen	CBS	Ja	Ja
Omvang van de groep langdurig werklozen	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen	CBS	Ja	Ja
Onderwijsniveau van de beroepsbevolking	CBS	Ja	Ja
Aantal geslaagden per opleiding	CBS	Ja	Ja
Aantal vacatures naar branche	CWI	Ja	Ja
Bevolking			
Bevolkingsomvang	CBS	Ja	Ja
Bevolkingsopbouw naar leeftijd	CBS	Ja	Ja
Groene en grijze druk	CBS	Ja	Ja
Migratiesaldo	CBS	Ja	Ja
Verhuisbewegingen	CBS	Ja	Ja

Productiemilieu

In tabel 9.5 is de beschikbaarheid van data over de productiemilieu-indicatoren weergegeven. In tabel 9.6 is per indicator de aanbieder en manier van aanbod weergegeven.

Over twee indicatoren zijn geen gegevens op lokaal schaalniveau beschikbaar. Ten eerste zijn er geen data beschikbaar over de ruimtelijke spreiding van bedrijfsvestigingen. Deze cijfers zouden theoretisch wel zelf geconstrueerd kunnen worden met behulp van gegevens uit het handelsregister van de Kamer van Koophandel. In dit register zijn namelijk voor alle vestigingen ook de NAW-gegevens opgenomen. Dit is echter een erg bewerkelijk karwei en daarom mag niet verwacht worden dat lokale beleidsmakers het gaan doen.

Ten tweede zijn er geen data beschikbaar over de uitgifte van bedrijfskavels. Volgens de geïnterviewde beleidsmedewerker van de gemeente Groningen kan de ontwikkeling in kaart worden gebracht door goed met de interne gegevens om te gaan. Dit gebeurt nu nog niet.

Er is ook nog een serie indicatoren waarvoor een beperkt aanbod is op lokaal niveau. Ten eerste is het aanbod voor data over de kantorenmarkt erg beperkt. Over de omvang en opbouw van de voorraad hebben Dynamis en CB Richard Ellis data beschikbaar. Beiden hebben echter hun beperkingen. CBRE neemt geen kantoorpanden met een vloeroppervlak

kleiner dan 500m² mee in de statistieken. Bij Dynamis ligt deze beperking op 250m² meter. Dit is jammer want het segment kantoorpanden kleiner dan 250m² kan in met name de wat kleinere steden behoorlijk groot zijn. Dynamis neemt dan ook alleen maar de grootste kantoorsteden van Nederland mee in de rapportage. Voor Noord-Nederland zijn dit Groningen, Leeuwarden, Assen, Zwolle en Enschede. CBRE neemt meer gemeenten mee, maar legt ook een grens. Gemeenten met een totaal kantoorvloeroppervlak kleiner dan 10.000m² worden door CBRE niet meegenomen. Dit is minder erg, want die gemeenten hebben zelf naar alle waarschijnlijkheid ook geen behoefte aan cijfers over de kantorenmarkt. Als laatste geven beide aanbieders geen leegstand cijfers. CBRE geeft nog wel aan welk deel van de voorraad huur en koopsector is. Dynamis doet dit niet. Het lijkt het beste om hier voor CBRE te kiezen, omdat zij over meer gemeenten data hebben en meer gegevens over de opbouw van de voorraad beschikbaar hebben. Het aanbod blijft echter lang niet volledig. Het kan vollediger worden als de gemeentelijke WOZ-registratie wordt gebruikt. Hier staan namelijk wel alle kantoorpanden in geregistreerd. Dit betekent echter weer veel rekenwerk dat nog zelf uitgevoerd moet worden.

Voor het aanbod en de opname van kantoorpanden heeft alleen Dynamis gegevens op lokaal niveau beschikbaar. Hier gelden echter weer dezelfde beperkingen als voor de cijfers over de opbouw van de voorraad. De NVM heeft deze cijfers wel compleet in huis. Helaas stelt de NVM deze cijfers alleen maar beschikbaar aan haar leden.

De ruimtelijke spreiding van kantoorpanden is bij IBIS beschikbaar, maar ook deze gegevens hebben hun beperkingen. IBIS heeft namelijk alleen maar kaarten met de locatie van kantoorlocaties en los verspreide kantoorpanden komen zo niet in beeld. Al met al is het aanbod van data over de kantorenmarkt dus beperkt; ook al is de behoefte ook beperkt.

Tabel 9.5 Het aanbod van data over het productiemilieu

Indicatoren	Aanwezigheid van data			
	Onderwerp?	Lokaal niveau?	-10 jaar?	+10 jaar?
Productiemilieu				
Bedrijfsruimten				
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	Nee	Nee	Nee	Nee
Locatie van bedrijventerreinen	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.
Netto oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee
Uitgifte van kavels naar grootte, prijs en totaal	Nee	Nee	Nee	Nee
Woningmarkt				
Omvang van de woningvoorraad	Ja	Ja	Ja	Ja
Samenstelling woningvoorraad	Ja	Ja	Nee	Nee
Kantoren				
Opbouw voorraad (totaal panden, vvo, leegstand)	Ja	Ja	Nee	Nee
Ruimtelijke spreiding voorraad	Ja	Ja	Nee	Nee
Aanbod van kantoorruimte	Ja	Ja	Nee	Nee
Opname van kantoorruimte	Ja	Ja	Nee	Nee

Legenda: Ja, beschikbaar Nee, niet beschikbaar Ja, beschikbaar met beperkingen

Ten tweede zijn de cijfers over de samenstelling van de woningvoorraad beperkt. Het CBS geeft alleen voor het jaar 2006 weer wat de verhouding tussen koop en huur woningen is. Er is wel een statistiek van gereedgekomen woningen met data voor een veel langere periode.

Voor de jongste groep woningen is daarom wel bekend of het huur of koop is. Of het eengezins of meergezinswoningen zijn en hoeveel kamers de woningen hebben. Meer informatie over de opbouw van de woningvoorraad kan ook weer uit de gemeentelijke WOZ-registratie worden gehaald. Hiervoor geldt hetzelfde als voor de kantoren: veel rekenwerk.

Voor de meeste indicatoren zijn geen data tot tien jaar terug beschikbaar. Alleen de gegevens over bedrijventerreinen van IBIS gaan zo ver terug.

Alleen voor de woningvoorraad zijn prognoses beschikbaar via de site van het Ministerie van VROM. Daar is de jaarlijkse Primosprognose te bekijken. De Primosprognose bevat prognoses voor de ontwikkeling van de bevolking en huishoudens. Aan de hand daarvan worden ook prognoses gemaakt van de woningbehoefte, de ontwikkeling van de woningvoorraad en het te verwachten woningtekort of overschot.

Alle cijfers zijn gratis online beschikbaar.

Tabel 9.6 De aanbieders van data over het productiemilieu

Indicatoren	Aanbieders van data		
	Bron(nen)	Gratis?	Online?
Productiemilieu			
Bedrijfsruimten			
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	x	x	x
Locatie van bedrijventerreinen	IBIS	Ja	Ja
Netto oppervlak bedrijventerrein	IBIS	Ja	Ja
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	IBIS	Ja	Ja
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	IBIS	Ja	Ja
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	IBIS	Ja	Ja
Uitgifte van kavels naar grootte, prijs en totaal	x	x	x
Woningmarkt			
Omvang van de woningvoorraad	CBS/Primos	Ja	Ja
Samenstelling woningvoorraad	CBS	Ja	Ja
Kantoren			
Opbouw voorraad (totaal panden, vvo, leegstand)	CBRE	Ja	Ja
Ruimtelijke spreiding voorraad	IBIS	Ja	Ja
Aanbod van kantoorruimte	Dynamis	Ja	Ja
Opname van kantoorruimte	Dynamis	Ja	Ja

9.2 Wijze waarop men in de praktijk aan data komt

In de vorige paragraaf is duidelijk geworden hoe de lokale databehoeftte ingevuld kan worden. De volgende vraag is nu hoe beleidsmedewerkers in de praktijk aan hun data komen. In de interviews met de beleidsmedewerkers is hen gevraagd: Hoe komt u aan uw gegevens? De resultaten zijn weergegeven in tabel 9.7.

Tabel 9.7 Manier waarop beleidsmedewerkers aan data komen

	Groot			Middel			Klein			
	Gro	Zwo	Ass	Del	H-S	Sne	Lee	Ops	Vla	Wol
Zelf op zoek		■				■		■	■	■
Medewerker statistiek			■		■		■	■	■	
Statistisch bureau	■	■								
Extern bureau	■			■		■			■	■

■ = genoemd

Uit de interviews kwamen vier manieren naar voren waarop de beleidsmedewerkers aan hun data komen:

- 1) Hij/zij gaat zelf op zoek naar data
- 2) Hij/zij krijgt de data via een medewerker statistiek
- 3) Hij/zij krijgt de data via een afdeling statistiek
- 4) Hij/zij krijgt de data via een extern onderzoeksbureau

Uit tabel 9.7 blijkt dat de meeste beleidsmedewerkers meerdere manieren gebruiken om aan hun data te komen. Zeven van de tien gemeenten hebben een medewerker statistiek in dienst of een eigen statistische afdeling. Het wekt geen verbazing dat het de grote gemeenten Groningen en Zwolle zijn die over een eigen afdeling beschikken.

Logischerwijs gaan de beleidsmedewerkers die niet over een statistisch medewerker beschikken zelf op zoek en/of schakelen een extern bureau in. Vier van de zeven beleidsmedewerkers die wel over een medewerker beschikken blijken dit echter ook te doen. De medewerker van de gemeente Groningen zei hier het volgende over:

“We hebben als gemeente zelf wel data voor handen, maar het is als je een onderzoek gaat doen de vraag of deze specifiek genoeg zijn voor het thema dat je wilt onderzoeken of dat je extra data moet gaan verzamelen. Het statistisch jaarboek geeft een globaal overzicht van wat er aan cijfers voor handen is, maar de vraag is of dat bij bepaalde onderzoeken waar beleidsontwikkeling aan bod komt voldoende informatie biedt. Het kan zijn dat je dan meer de diepte in moet om de zaak te specificeren. Verder hangt het er ook nog vanaf van welke kant deze gegevens verzameld zijn. Als je alleen gegevens hebt over de gemeente en het gaat om marktontwikkelingen, dan heb je eigenlijk te weinig en zul je ook aanvullende data moeten hebben van andere partijen. Bij een behoefte aan extra gegevens hangt het van de complexiteit van de gegevens en de beschikbaarheid en knowhow van eigen mensen af wat je zelf doet en waar je externen voor inhuurt.”

De medewerker van de gemeente Zwolle gaf aan dat er op zijn afdeling veel zelf uitgezocht wordt en er weinig gebruik gemaakt wordt van het statistisch bureau van de gemeente.

In Vlagtwedde worden externen ingehuurd, omdat de medewerker statistiek niet veel meer dan bevolkingscijfers beschikbaar heeft. Het hoofd economische zaken gaf aan zelf niet zo goed te weten waar ze data vandaan kan halen.

Het lijkt er dus op dat de aansluiting tussen de statistische afdeling en de beleidsmedewerker economische zaken niet altijd optimaal is. Hierdoor kunnen de volgende probleemsituaties volgens Boekema et. al. (1992) ontstaan:

- situatie van overinformatie
- situatie van onderinformatie
- situatie van misinformatie (het sluit niet aan op beleidsvragen)

Dat het verkrijgen van de data niet altijd optimaal verloopt werd ook door de beleidsmedewerkers aangestipt. In Vlagtwedde werd hierover gezegd: “De cijfers worden nu steeds ad-hoc ergens weggehaald. Iedereen haalt overal wat weg en dit is erg tijdrovend. Je wilt de cijfers eigenlijk gebundeld bij de hand hebben, zodat je niet elke keer opnieuw het wiel hoeft uit te vinden.” In Opsterland komen de cijfers na verloop van tijd meestal wel aan het licht, maar dit gebeurt ook onregelmatig.

Zowel in Sneek als Hoogezand-Sappemeer werd aangegeven dat het als beleidsmedewerker zaak is duidelijke onderzoeksvragen te formuleren en met een duidelijke datavraag te komen. “Doe je dit niet, dan krijg je allerlei gegevens die je niet wilt hebben en ontstaat een diffuus verhaal”; aldus de beleidsmedewerker van de gemeente Sneek. Dan kunnen dus de probleemsituaties van Boekema ontstaan.

Tijdens het veldonderzoek is niet gevraagd bij welke aanbieders men data vandaan haalt en welke zoekcriteria men hanteert. De beleidsmedewerkers noemden echter wel spontaan enkele bronnen. In tabel 9.8 is weergegeven welke bronnen spontaan door de beleidsmedewerkers werden genoemd. Er staat ook bij vermeld in welke gemeente deze bron wordt gebruikt. Omdat de bronnen spontaan werden genoemd en er niet specifiek naar is gevraagd, kunnen uit deze gegevens moeilijk conclusies getrokken worden over de mate waarin bronnen gebruikt worden. De tabel kan wel vergeleken worden met de bronnen die uit de zoektocht voor dit onderzoek naar voren zijn gekomen. Als die vergelijking wordt gemaakt blijken er veel overeenkomsten te zijn, maar de volgende drie zaken vallen op:

Ten eerste gaven zes beleidsmedewerkers aan werkgelegenheidscijfers uit het Provinciale werkgelegenheidsregister te gebruiken. Men gebruikt in meerderheid dus niet de cijfers van het LISA. Dit valt te verklaren uit het feit dat de beleidsmedewerkers de cijfers van de Provincie vaak toegestuurd krijgen en de cijfers van het LISA aan moeten vragen.

Ten tweede maken de beleidsmedewerkers gebruik van cijfers, die door de gemeentelijke organisatie in eigen beheer bijgehouden worden. Dit lijkt vrij logisch, maar de gang van zaken omtrent de bevolkingscijfers is vrij omslachtig. De gemeenten houden de bevolkingscijfers namelijk bij in de Gemeentelijke Basis Administratie. Deze cijfers leveren zij aan het CBS, die er vervolgens statistieken van maakt. Het zou dan dubbel werk zijn als gemeenten zelf ook nog statistieken gaan maken waar het CBS dit al doet. Dit is echter in veel gemeenten wel het geval.

Ten derde werden de NOM en de VVV als databron genoemd. Deze beide bronnen waren in het eigen onderzoek niet naar voren gekomen. In Zwolle heeft men een convenant afgesloten met de VVV, dat deze de gemeente jaarlijks toerismecijfers verstrekt. Dit is voor Zwolle een prima oplossing, omdat deze gemeente niet in het “Toerdatagebied” ligt. Voor

andere gemeenten zou dit ook geen verkeerde optie zijn, omdat de cijfers van Toerdata Noord op lokaal niveau tegen betaling besteld moeten worden. In Vlagtwedde werkt men veel samen met de NOM. De NOM verstrekt de gemeente hierbij ook economische kengetallen. Samenwerking tussen gemeenten en andere organisaties lijkt dus ook een prima manier om aan data te komen.

Tabel 9.8 Spontaan genoemde databronnen

Bron	Gemeenten
Provinciaal Werkgelegenheidsregister	Hoogezand-Sappemeer, Sneek, Opsterland, De Wolden, Zwolle, Leek
Kamer van Koophandel	Sneek, Opsterland, De Wolden, Zwolle, Vlagtwedde
www.arbeidsmarktgroningen.nl	Vlagtwedde
NOM	Vlagtwedde
LISA	De Wolden
CBS	Leek
CWI	Opsterland
Toerdata Noord	Vlagtwedde
VVV	Zwolle
In eigen beheer bijgehouden registers	Opsterland, Vlagtwedde, Leek

Koppeling van bevindingen

10 Optimalisatie van de aansluiting tussen vraag en aanbod

In het voorgaande hoofdstuk zijn een aantal knelpunten in de aansluiting tussen datavraag en aanbod naar voren gekomen. Deze knelpunten kunnen grofweg in twee categorieën worden ingedeeld: knelpunten die ontstaan door een gebrekkig aanbod van data en knelpunten die ontstaan door een gebrekkige organisatie van het dataverkeer tussen aanbieder en beleidsmedewerker. Per categorie zal in twee paragrafen besproken worden hoe de knelpunten opgelost zouden kunnen worden.

10.1 Knelpunten door gebreken in het aanbod en aanbevelingen om deze op te lossen

Na de observatie van het aanbod in paragraaf 9.1 kan gesteld worden dat de databehoeftte op lokaal niveau voor een groot gedeelte ingevuld kan worden. Op de volgende vier punten is het aanbod echter niet toereikend:

- Data over macro-economische indicatoren
- Data over de ruimtelijke spreiding van verschijnselen
- Data over drie specifieke segmenten van de lokale economie; de kantorenmarkt, de detailhandel en het toerisme
- Prognoses op lokaal niveau

Er zijn ook lang niet voor elke indicator historische data tot tien jaar terug beschikbaar. Voor veel indicatoren is dit echter wel voor vijf jaar of meer beschikbaar. Wanneer deze statistieken elk jaar opgesteld blijven worden kan dit probleem met een paar jaar opgelost zijn.

Het aanbod van macro-economische cijfers over de toegevoegde waarde per sector en inkomens van de lokale bevolking is te beperkt. Data over de toegevoegde waarde zijn niet op lokaal niveau beschikbaar en de inkomenscijfers zijn niet up-to-date. Het zou goed zijn als hier verandering in kwam, want aan de hand van beide indicatoren kan goed zicht verkregen worden op de algemene staat en prestaties van de lokale economie. Hier zou een taak voor het CBS kunnen liggen om de cijfers, die men al wel op Coropniveau beschikbaar heeft uit te breiden. Ook zou het goed zijn als er een deal met de belastingdienst gesloten kan worden, dat er wel meer recente inkomensgegevens beschikbaar gesteld worden.

Data over de ruimtelijke spreiding van verschijnselen zijn ook nauwelijks beschikbaar. Er is zo onvoldoende inzicht in de locatie van werkgelegenheid, bedrijvigheid en bedrijfsruimten. Informatie die zeker van belang is, omdat het goed inrichten van het productiemilieu het belangrijkste instrument voor lokale beleidsmakers op economische zaken is. Dan dient men wel inzicht te hebben in de ruimtelijke structuur van dit productiemilieu.

Statistieken over de ruimtelijke spreiding van de werkgelegenheid en bedrijfsvestigingen kunnen opgesteld worden met behulp van het Handelsregister van de Kamer van Koophandel. Dit zou door de Kamers zelf kunnen gebeuren of doordat een andere partij

een overeenkomst met de Kamers afsluit. Statistieken over de ruimtelijke spreiding van bedrijfruimten kunnen gemeenten zelf genereren met behulp van de WOZ-registratie.

Drie specifieke segmenten van de lokale economie waarover het data-aanbod in gebreke blijft zijn de kantorenmarkt, de detailhandel en het toerisme. Voor de kantorenmarkt zijn er twee belangrijke problemen. Er zijn voor een groot deel van de gemeenten weinig tot geen data beschikbaar en er zijn geen data beschikbaar over kantoorpanden met een vloeroppervlak kleiner dan 250m². Deze problemen kunnen opgelost worden door gebruik te maken van de gemeentelijke WOZ-registratie en de aanbod en opname cijfers van de NVM.

Wat betreft het toerisme zou Toerdata Noord gefinancierd kunnen worden om haar onderzoek uit te breiden en ook lokale cijfers te publiceren. Gemeenten kunnen zelf overnachtingcijfers construeren aan de hand van de geïnde toeristenbelasting. Ook zou er naar het voorbeeld van Zwolle een convenant met de VVV afgesloten kunnen worden.

Voor de detailhandeldcijfers is Locatus de partij met ervaring. De overheid zou samen kunnen gaan werken met Locatus om de gegevens openbaar beschikbaar te maken. Het is namelijk niet ongebruikelijk voor de overheid om met commerciële partijen samen te werken. Zo worden de bevolkingsprognoses van het CBS bijvoorbeeld opgesteld door het commerciële adviesbureau ABF-research uit Delft. Het is echter zeer de vraag of Locatus hiertoe bereid is, want zij dankt haar huidige marktpositie aan het feit dat de data niet openbaar beschikbaar zijn.

Er zijn nauwelijks prognoses op lokaal niveau beschikbaar. Het is ook moeilijk om betrouwbare prognoses op lokaal niveau op te stellen. Door het lage schaalniveau kunnen onverwachte gebeurtenissen grote doorwerkingen hebben en zo veel schommelingen in ontwikkelingen veroorzaken. Toch kunnen prognoses wel heel nuttig zijn voor lokale beleidsmakers om een richting aan te geven.

Er zijn wel prognoses voor de werkgelegenheidsontwikkeling en daaraan gekoppelde ruimte vraag beschikbaar op landelijk niveau. Deze prognoses worden aangeboden door het Ruimtelijk Plan Bureau (RPB). Het planbureau heeft korte termijn en lange termijn prognoses beschikbaar. De lange termijn prognoses lopen tot 2020 en zijn onderverdeeld naar vier door het RPB ontwikkelde toekomstscenario's. Deze prognoses kunnen niet zomaar doorgetrokken worden naar een lokaal schaalniveau. De lokale economische structuur ziet er namelijk anders uit dan de landelijke en daarom zal de lokale economie zich dus ook anders ontwikkelen.

Er zijn wel commerciële adviesbureaus die lokale prognoses maken met behulp van de RPB-scenario's. Hierbij houden zij dan rekening met het verschil tussen de nationale en lokale economische structuur. Het is niet waarschijnlijk dat lokale beleidsmakers of statistisch medewerkers zelf dergelijke berekeningen gaan uitvoeren. Hier zullen zij dan een extern bureau voor in moeten huren. Voor de toekomst zou het goed zijn als het RPB ook prognoses op lokaal niveau beschikbaar zou stellen. Al dan niet door samen te werken met commerciële bureaus, zoals dat voor de bevolkingsprognoses ook al gebeurt.

10.2 Knelpunten in het dataverkeer en aanbevelingen om deze op te lossen

In het vorige hoofdstuk is gebleken dat het aanbod van data in de meeste gevallen aan de behoefte kan voldoen. De beschikbare data komen echter nog niet altijd bij beleidsmedewerker terecht. Dit doet het vermoeden rijzen dat het “dataverkeer” tussen aanbieder en beleidsmedewerker niet altijd optimaal verloopt. Dit vermoeden wordt ook ondersteund door de bevindingen van het veldonderzoek. Hieruit bleek dat de beleidsmedewerkers meestal verschillende bronnen gebruiken om aan hun data te komen en dat dit vaak niet gestructureerd gebeurt. Er is geen heldere relatie tussen de beleidsmedewerker en de persoon of instantie die de data aanlevert. Hierdoor kunnen situaties van onder- over en misinformatie ontstaan.

Deze probleemsituaties zouden opgelost kunnen worden door:

- 1) Het stellen van een heldere datavraag
- 2) Het verankeren van het gebruik van data in de beleidscyclus door middel van een meetstelsel

Deze twee punten zullen in deze paragraaf nader worden toegelicht.

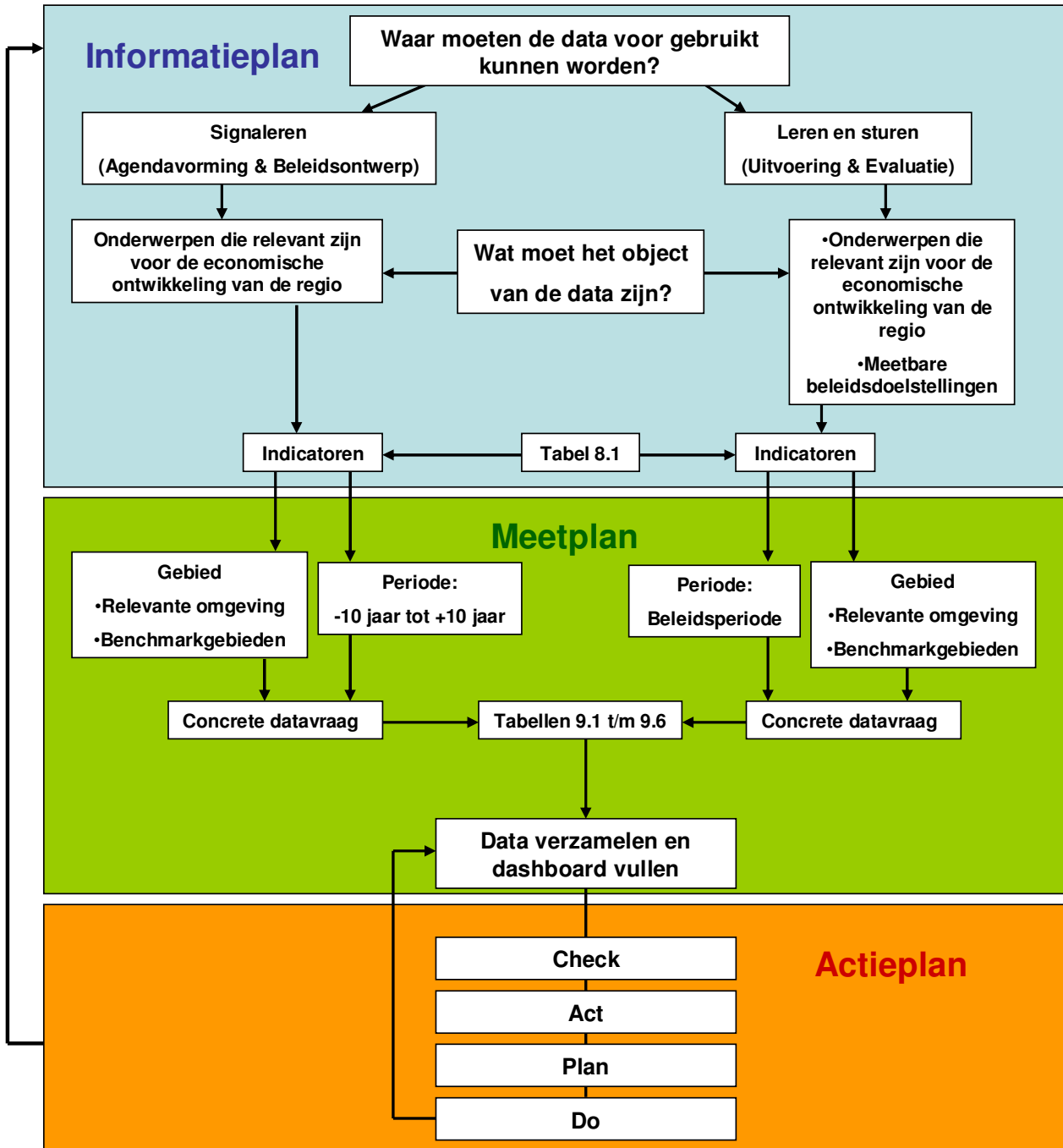
Zoals ook al door enkele beleidsmedewerkers werd aangegeven, is het van belang dat de datavraag duidelijk wordt geformuleerd. Het zou goed zijn als de beleidsmedewerker een soort van “boodschappenlijstje” opstelt dat hij mee kan geven aan de persoon of instantie die de data aan moet leveren. Op het lijstje moet staan over welke onderwerpen, gebieden en periode de beleidsmedewerker data nodig heeft. De statistisch medewerker, dan wel een extern bureau, kan dan met dit lijstje gericht gaan “winkelen”.

Het stellen van een heldere datavraag is niet zo eenvoudig als het lijkt. Hier moet goed over worden nagedacht. Dat je het lijstje niet zomaar even uit de mouw schudt blijkt wel uit het veldonderzoek waar de respondenten na wat stimulering met nog veel meer zaken kwamen, dan waar zij in eerste instantie aan hadden gedacht. De belangrijkste reden waarom er goed over de lijst moet worden nagedacht is natuurlijk dat de data moeten kunnen worden gebruikt ten behoeve van het beleid. De lijst vormt het ontwerp van een meetinstrument waarmee ontwikkelingen gesignaleerd kunnen worden en waar indien nodig van geleerd en op gestuurd kan worden. Zoals in hoofdstuk twee al beschreven is, verdient het aanbeveling om dit meetinstrument door de beleidsmedewerker en statistisch medewerker/onderzoeker gezamenlijk te laten ontwikkelen en de ontwikkeling en het gebruik van het meetinstrument te koppelen aan het doorlopen van de beleidscyclus.

Om effectief tot een meetinstrument te komen kan het stappenplan uit figuur 10.1 gevolgd worden. Dit stappenplan is gebaseerd op de resultaten van dit onderzoek en opgebouwd volgens de trits informatieplan-meetplan-actieplan van Kerklaan (2004).

Het informatie plan beslaat de stappen tot en met het bepalen van de indicatoren. Hierbij moet antwoord gegeven worden op twee vragen die ook in dit onderzoek behandeld zijn: Waar moeten de data voor gebruikt kunnen worden en wat moet het object van de data zijn?

Figuur 10.1 Stappenplan om data effectief in te zetten ten behoeve van beleid

De eerste stap is bepalen waar de data voor gebruikt moeten kunnen worden. Met andere woorden: wat de rol van de data moet zijn. In de theorie hebben we gezien dat er drie rollen onderscheiden kunnen worden: signaleren, leren en sturen en verantwoorden. De keus of men de data wil gebruiken om ontwikkelingen te signaleren of er ook van wil leren en op wil sturen is van verschillende invloed op de data die benodigd zijn. Dit verschil kan verklaard worden aan de hand van het MAPE-model van Sintobin en Bouckaert (2002). Op het moment dat de data uitsluitend gebruikt worden om ontwikkelingen te signaleren, kan

volstaan worden met data over geconstateerde economische effecten in de omgeving. Op het moment dat men ook van de data wil leren, dan wil men leren wat de effectiviteit van het gevoerde beleid is. Uit het model van Sintobin en Bouckaert (2002) (zie figuur 2.1) valt op te maken dat wanneer men iets wil zeggen over effectiviteit er naast data over de effecten ook data over de beleidsprestaties beschikbaar moeten zijn. Uit de koppeling van de gemeten prestaties en omgevingseffecten kunnen vervolgens lessen over de effectiviteit van het beleid getrokken worden. Op basis van deze lessen kan dan waar nodig bijgestuurd worden.

Concreet is het resultaat van een keuze voor de rol van signaleren dat onderwerpen die relevant zijn voor de economische ontwikkeling van de regio het object van de data bepalen. Wanneer gekozen wordt voor de rol van leren en sturen zullen naast de relevante onderwerpen over de economische ontwikkeling ook beleidsdoelstellingen bepalend zijn voor het object van de data.

De lijst met indicatoren (tabel 8.1) die in dit onderzoek geconstateerd is als databehoeft kan gebruikt worden om de economische effecten mee te meten. Beleidsdoelstellingen verschillen per gemeente en voor het meten van de prestaties valt daarom geen algemene lijst te geven. Per individueel geval zal men daarom de beleidsdoelstellingen meetbaar moeten maken door hier indicatoren aan te koppelen. Met behulp van deze indicatoren kunnen dan de beleidsprestaties gemeten worden.

De rol van verantwoorden hoeft niet direct invloed te hebben op het object van de data. De meeste data kunnen namelijk wel in mindere of meerdere mate gebruikt worden om het handelen te verantwoorden. Wel is het zo dat met zowel prestatie-informatie als omgevingsinformatie meer gezegd kan worden, dan met alleen omgevingsinformatie. Zo kan met omgevingsinformatie wel aangetoond worden dat een onderwerp aandacht verdient, maar een verandering in de omgeving kan niet zonder meer gebruikt worden om beleidacties mee te verantwoorden.

Zodra de indicatoren bepaald zijn gaat men over op het meetplan. In het meetplan wordt bepaald op welke gebieden en periode de indicatoren betrekking moeten hebben, waar de data vandaan gehaald gaan worden en hoe vaak en op welke manier de data gepresenteerd gaan worden.

Als gebied dient de voor de lokale economische ontwikkeling relevante omgeving gekozen te worden. Met andere woorden: het gebied dat duidelijk een relatie heeft met de lokale economische ontwikkeling. De keuze voor de gebieden kan per indicator verschillen. Een indicator over de potentiële beroepsbevolking zal een groter relevant gebied kennen dan een indicator die gebaseerd is op een beleidsdoelstelling om de werkloosheid in specifieke achterstandsbuurtten te verkleinen. Naast de relevante omgeving kunnen ook een aantal benchmarkgebieden gekozen worden.

De periode is afhankelijk van de keuze die men in de eerste stap gemaakt heeft. Hoewel in de praktijk de data bijna uitsluitend gebruikt worden om zaken te signaleren hebben we in de theorie gezien dat de rol van signaleren goed aansluit bij de beleidsfasen van de agendavorming en het beleidsontwerp en de rol van leren en sturen bij de fasen van beleidsuitvoering –en evaluatie. Als er gekozen is voor de rol van signaleren dan kan, gebaseerd op de gedachte dat men zich dan in de eerste twee beleidsfasen bevindt, voor de

uit het onderzoek naar voren gekomen periode van +/- 10 jaar gekozen worden. Wanneer gekozen is voor de rol van leren en sturen lijkt het, gebaseerd op de gedachte dat men zich dan in de laatste twee beleidsfasen bevindt, verstandiger om de periode te bepalen aan de hand van beleidsperioden. Vanzelfsprekend is data over de prestaties en effecten in de huidige beleidsperiode gewenst, maar het kan ook nuttig zijn om dit af te zetten tegen de voorgaande beleidsperiode.

Zodra het gebied en de periode waar de indicator betrekking op moet hebben zijn gekozen resulteert een concrete datavraag. Het zogenaamde “boodschappenlijstje” is dan opgesteld. De volgende stap binnen het meetplan is dan om te bepalen waar men de “boodschappen” vandaan gaat halen. Hierbij kunnen de tabellen 9.1 t/m 9.6 als zeer waardevolle input gebruikt worden.

Als bepaald is waar de data vandaan gehaald worden resteert het “winkelen” en het op een duidelijke manier rapporteren van de data. In de eerste hoofdstukken is al geconstateerd dat dit zeer goed kan door gebruik te maken van de rapportagemethode van het performance dashboard.

Zodra het performance dashboard gevuld is met gegevens komt men terecht in de fase van het actieplan. Dit is de fase waarin het opgebouwde meetinstrument gebruikt kan gaan worden. Bij het gebruik worden achtereenvolgens, zoals door Kerklaan (2004) beschreven, de Check, Act, Plan, Do stappen doorlopen: de indicatorwaarde wordt afgelezen, er wordt bepaald welke actie nodig is, deze wordt gepland en uitgevoerd. Deze cyclus kan zich blijven herhalen. Hiervoor is het dan wel noodzakelijk dat het dashboard tijdig ververs wordt met actuele data. Daarnaast is het, zoals ook in hoofdstuk 2 is beschreven, goed om af en toe ook te blijven controleren of de gekozen indicatoren (nog) wel voldoen. In dat geval koppelt men weer terug naar het informatieplan. Dit is ook middels een pijl weergegeven in figuur 10.1.

11 Conclusie

In de inleiding werd geconstateerd dat we in ons land op lokaal niveau te maken hebben met een groeiende vraag naar kwantitatieve data ten behoeve van lokaal economische beleid. Deze vraag is gevoed vanuit het feit dat lokale overheden meer verantwoordelijkheden hebben gekregen en dat daarbij van ze verwacht wordt dat ze bedrijfsmatiger gaan werken en meer verantwoording afleggen over het gevoerde beleid. De aanbieders van ruimtelijk-economische data spelen op deze vraag in en er zijn de laatste jaren dan ook steeds meer data op lokaal schaalniveau beschikbaar gekomen. Desondanks sluiten vraag en aanbod van data niet altijd goed aan, waardoor probleemsituaties kunnen ontstaan. Hieruit volgt de volgende onderzoeksvraag:

Welke kwantitatieve data zijn nodig voor lokaal economisch beleid en kan het huidige aanbod in deze behoefte voorzien?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het antwoord gezocht op de volgende vier deelvragen:

- 1) *Wat is de rol van kwantitatieve data bij lokaal beleid?*
- 2) *Wat is het object van de data benodigd voor het ruimtelijk-economisch beleid?*
- 3) *Hoe ziet het aanbod van kwantitatieve data voor lokaal beleid eruit?*
- 4) *Op welke manier kan met het huidige aanbod van data in de behoeften van lokale bestuurders en beleidsmakers worden voorzien?*

Om de rol van data te bepalen is bekeken waar de data theoretisch voor gebruikt kunnen worden en hoe data in de praktijk gebruikt worden. Data kunnen gebruikt worden om ontwikkelingen te signaleren, hiervan te leren en er op te sturen en ter verantwoording van beleidskeuzen. In de praktijk worden data het meest gebruikt om te signaleren en verantwoorden. De rol van leren en sturen komt veel minder voor.

Om het object van de data te bepalen is wederom eerst een theoretische behoefte geschetst en deze is vervolgens aan de praktijk getoetst. Hierbij is gekeken wat het onderwerp van de data zou moeten zijn en op welke gebieden en perioden de data betrekking zouden moeten hebben. De lijst met onderwerpen die hieruit naar voren is gekomen is afgebeeld in tabel 11.1. Qua gebied hebben de lokale beleidsmedewerkers naast een behoefte aan data over hun eigen gemeente ook behoefte aan gegevens over vergelijkbare gemeenten en gemeenten waar zij mee samenwerken. Wat betreft de periode lijkt het goed om historische data tot tien jaar terug en prognoses tot tien jaar vooruit beschikbaar te hebben.

Op basis van de geconstateerde behoefte zijn vervolgens deelvraag drie en vier beantwoord. Er is gekeken hoe de beleidsmedewerkers aan hun data komen en in welke mate de data waar zij behoefte aan hebben beschikbaar zijn. De beschikbaarheid van de data is ook afgebeeld in tabel 11.1. In de tabel is aan de rode en oranje kleur te zien waar knelpunten liggen in het aanbod van data. Er blijkt dat de databehoefte met het huidige aanbod van data voor een groot deel ingevuld kan worden. Op de volgende vier punten is het aanbod echter niet toereikend:

- Data over macro-economische indicatoren
- Data over de ruimtelijke spreiding van verschijnselen
- Data over drie specifieke segmenten van de lokale economie: de kantorenmarkt, de detailhandel en het toerisme
- Prognoses op lokaal niveau

Tabel 11.1 Databehoeftes en invulling met bestaand aanbod

Indicatoren	Aanwezigheid van data				Aanbieders van data		
	Onderwerp?	Lokaal niveau?	-10 jaar?	+10 jaar?	Bron(nen)	Gratis?	Online?
Productiestructuur							
Bedrijvigheid							
Toegevoegde waarde per sector	Ja	Nee	Nee	Nee	CBS	Ja	Ja
Totaal aantal vestigingen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Aantal vestigingen per branche	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Bedrijvendynamiek (oprichtingen, opheffingen, groeisaldo, starters)	Ja	Ja	Ja	Nee	CAB/Fokus/ KvK	Ja	Ja
Oorsprong en levensverwachting starters	Nee	Nee	Nee	Nee	x	x	x
Data uit Erbo-enquete	Ja	Ja	Nee	Nee	KvK	Ja	Ja
Werkgelegenheid							
Totale werkgelegenheid in banen en fte's	Ja	Ja	Ja	Nee	LISA	Ja	Nee
Aantal banen en fte's per branche	Ja	Ja	Ja	Nee	LISA	Ja	Nee
Inkomen							
Gemiddeld besteedbaar inkomen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Inkomensverdeling naar inkomensklassen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Toerisme							
Aantal dag en verblijfstoeristen	Ja	Ja	Ja	Nee	Toerdata Noord	Nee	Nee
Uitgaven van toeristen	Ja	Ja	Ja	Nee	Toerdata Noord	Nee	Nee
Detailhandel							
Aantal verkooppunten detailhandel	Ja	Ja	Nee/ 2001	Nee	Locatus	Nee	Nee
Totaal winkelvloeroppervlak	Ja	Ja	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Opbouw winkelbestand	Ja	Ja	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Leegstand in winkelcentra	Ja	Ja	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Ruimtelijke spreiding van de detailhandel	Ja	Nee	Nee	Nee	Locatus	Nee	Nee
Arbeidsmarkt							
Arbeidsmarkt - pendel							
Omvang van de pendel (totaal en stromen)	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS/Prov. Fr.	Ja	Ja
Werkgebieden van de inwoners van de gemeente	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Woongebieden van de werknemers in de gemeente	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Arbeidsmarkt opbouw							
Omvang van de potentiële beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Leeftijdopbouw van de werkzame beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van de werkzame beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van de netto participatiegraad	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal NWW'ers	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal niet werkzaam en niet zoekenden	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal arbeidsongeschikten	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal bijstandsuitkeringen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van de groep langdurig werklozen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Omvang van het aantal werkloosheidswetuitkeringen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Onderwijsniveau van de beroepsbevolking	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Aantal geslaagden per opleiding	Ja	Ja	Nee	Nee	CBS	Ja	Ja
Aantal vacatures naar branche	Ja	Ja	Nee	Nee	CWI	Ja	Ja
Bevolking							
Bevolkingsomvang	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Bevolkingsopbouw naar leeftijd	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Groene en grijze druk	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS	Ja	Ja
Migratiesaldo	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Verhuisbewegingen	Ja	Ja	Ja	Nee	CBS	Ja	Ja
Productiemilieu							
Bedrijfsruimten							
Ruimtelijke spreiding bedrijfsvestigingen	Nee	Nee	Nee	Nee	x	x	x
Locatie van bedrijventerreinen	Ja	Ja	n.v.t.	n.v.t.	IBIS	Ja	Ja
Netto oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Totaal uitgegeven oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Totaal nog uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Totaal terstond uitgeefbaar oppervlak bedrijventerrein	Ja	Ja	Ja	Nee	IBIS	Ja	Ja
Uitgifte van kavels naar grootte, prijs en totaal	Nee	Nee	Nee	Nee	x	x	x
Woningmarkt							
Omvang van de woningvoorraad	Ja	Ja	Ja	Ja	CBS/Primos	Ja	Ja
Samenstelling woningvoorraad	Ja	Ja	Nee	Nee	CBS	Ja	Ja
Kantoren							
Opbouw voorraad (totaal panden, vvo, leegstand)	Ja	Ja	Nee	Nee	CBRE	Ja	Ja
Ruimtelijke spreiding voorraad	Ja	Ja	Nee	Nee	IBIS	Ja	Ja
Aanbod van kantooruimte	Ja	Ja	Nee	Nee	Dynamis	Ja	Ja
Opname van kantooruimte	Ja	Ja	Nee	Nee	Dynamis	Ja	Ja

Legenda: Ja, beschikbaar Nee, niet beschikbaar Ja, beschikbaar met beperkingen

Er zijn ook lang niet voor elke indicator historische data tot tien jaar terug beschikbaar. Voor veel indicatoren is dit echter wel voor vijf jaar of meer beschikbaar. Wanneer deze statistieken elk jaar opgesteld blijven worden kan dit probleem met een paar jaar opgelost zijn.

De andere beperkingen in het aanbod kunnen opgelost worden door:

- data te construeren met behulp van bestaande registratiesystemen
- onderzoeken uit te breiden, zodat uitspraken op lokaal niveau gedaan kunnen worden
- door samenwerking tussen instanties die gegevens registreren (als bijvoorbeeld KvK, Kadaster en gemeentelijke afdelingen) en aanbieders van data.

Het aanbod van data kan dus in veel gevallen aan de behoefte voldoen. Het grootste knelpunt wordt dan ook gevormd door het feit dat de benodigde data niet bij de beleidsmedewerker terecht komen. Het “dataverkeer” tussen aanbieder en beleidsmedewerker verloopt lang niet altijd optimaal. Er is dan geen heldere relatie tussen de beleidsmedewerker en de persoon of instantie die de data aanlevert. Hierdoor kunnen situaties van onder- over en misinformatie ontstaan.

Deze probleemsituaties zouden opgelost kunnen worden door:

- Het stellen van een heldere datavraag
- Het verankeren van het gebruik van data in de beleidscyclus door middel van een meetsysteem

Dit kan bereikt worden door het volgen van het stappenplan dat is afgebeeld in figuur 10.1. Bij het doorlopen van dit stappenplan wordt gekeken waarvoor men de data wil gebruiken, welke data men wil gebruiken, waar men ze vandaan wil halen, op welke wijze en hoe vaak de data gerapporteerd moeten worden en ten slotte kan men de data gebruiken. Bij het doorlopen van de stappen kunnen de resultaten van dit onderzoek als nuttige input dienen. Het is van groot belang dat de stappen gezamenlijk doorlopen worden door de beleidsmedewerker en diegene die hem of haar de data aan moet leveren. Dit waarborgt dat de beleidsmedewerker ook daadwerkelijk de data krijgt die hij of zij nodig heeft.

Tot slot kan gesteld worden dat huidige knelpunten bij het gebruik van economische data op lokaal niveau en mogelijke knelpunten in de toekomst opgelost en voorkomen kunnen worden doordat:

- beleidsmedewerkers zich bewuster worden van de mogelijkheden van kwantitatieve data en hun eigen databehoeftes.
- er goed gecommuniceerd wordt tussen de gebruikers en aanbieders van data

De resultaten van dit onderzoek kunnen daarvoor een goede aanzet vormen.

Literatuurlijst

- B. Baas & M.S. de Vries (1998), *Het gaat goed in de gemeente*, in Bestuurskunde jaargang 7, nummer 2, p.50-61
- F. Boekema, A.J. Hendriks, J.G. Lambooy (1992), *Lokale economie en lokaal economisch beleid*, Wolters Noordhoff, Groningen
- F.W.M. Boekema & G.J. Hospers (2002), *Porters diamant mist glans*, Economisch Statistische Berichten, 18-01-2002
- CBS (2007), *Het Nederlandse ondernemingsklimaat in cijfers 2007*, CBS, Voorburg
- CBS (2003), *Sturen op Statistieken - Visies uit de samenleving*, CBS, Voorburg
- Centrum voor Beleidsevaluatie (2007), op www.bagroep.nl (bezocht op 15-4-2007)
- R. Depré & G. Bouckaert (1987), *Verkenning van het beleidsvoeringsprobleem bij de overheid*, Handboek Beleidsvoering Overheid 1987
- J. van Dijk (2001), *Arbeidsmarkt en regio*, Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen Rijksuniversiteit Groningen, Groningen
- M.J. Earl & A.G. Hopwood (1979), *From management information to information management*, The information system environment p.3-13
- W.J. van Elsacker (2007), *Roles of performance measurement in local government: explorative case studies in Dutch municipalities*, EPM, Sneek
- Gemeente Groningen (2006), *Statistisch Jaarboek Groningen 2006*
- Gemeente Hoogezand-Sappemeer (2006), *Statistisch jaaroverzicht 2005*
- Gemeente Leek (2007), *Jaarverslag Economische Zaken 2006*
- Gemeente Zwolle (2006), *Zwolle in Cijfers 2005/2006*
- W. de Graaff & F.W.M Boekema (1997), *Regionale data: vraag, aanbod en toepassing*, Van Gorcum, Assen
- G. J. van Helden & E.H. Jansen (1996), *Prestatiemeting bij gemeenten – Pleidooi voor een breed effectiviteitsbegrip*, Rotterdams Instituut voor Bedrijfseconomische Studies, Rotterdam
- P.H.M. van Hoessel, F.L. Leeuw, J.W.M. Mevissen (2005), *Beleidsonderzoek in Nederland: kennis voor beleid; ontwikkeling van een professie*, Van Gorcum, Assen
- G.S.H. Janssen & J.C. Hellendoorn (1999), *Heeft beleid effect?: enkele benaderingen voor de evaluatie van bestaand beleid*, SDU uitgeverij, Den Haag (derde geheel herziene druk)

R.S. Kaplan & D.P. Norton (1996), *The Balanced Scorecard: translating strategy into action*, Harvard Business School Press, Boston

L.A.F.M. Kerklaan (2004), *De cockpit van de organisatie – prestatiemanagement met behulp van scorecards*, Kluwer, Deventer

H. Kraaijenga (2000), *Lokaal economisch beleid: Een overzicht van lokaal economische aspecten en gemeentelijk werkgeversbeleid*, (doctoraalscriptie Faculteit der Ruimtelijke Wetenschappen Rijksuniversiteit Groningen)

P.J. Louter (1999), *De economie van steden en stadsgewesten: verleden en toekomst*, TNO Intro Delft

P.J. Louter en P. van Eikeren (2007), *De economie van Eemsdelta; verleden, heden en toekomst*, Bureau Louter, Delft

Ministerie van Economische Zaken (2006), *Pieken in de Delta- gebiedsgerichte economische perspectieven*, Ministerie van Economische Zaken, Den Haag

Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (1988), *Vierde Nota over de ruimtelijke ordening*, SDU uitgeverij, Den Haag

OECD (2005), *Local governance and the drivers of growth*, OECD, Parijs

P.H. Pellenbarg (1996), in: F. Boekema, D.J.F. Kamann (1996), *Lokaal Economisch beleid Nieuwe ideeën in Nederlands ruimtelijk onderzoek.*, Geo Pers/Regional Science Association Nederland

P.H. Pellenbarg, P.J.M. van Steen, L.J.G. van Wissen (2005), *Ruimtelijke aspecten van de bedrijvendynamiek in Nederland*, Koninklijke Van Gorcum, Assen

M.E. Porter (1990), *The competitive advantage of nations*, The Free Press, New York

O. Raspe & F. van Oort (2007), *Ruimtelijk-economisch beleid in de kenniseconomie*, Ruimtelijk Planbureau, Den Haag

U. Rosenthal et al. (1996), *Openbaar bestuur. Beleid, organisatie en politiek*, Samson H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan den Rijn (vijfde druk)

B. Sintobin & G. Bouckaert (2002), *Effectiviteit van lokaal overheidsbeleid*, Katholieke Universiteit Leuven, Instituut voor de Overheid

Sociaal Economische Raad (2004), *Nota Ruimte*, Sociaal Economische Raad, Den Haag

T. van der Tak & G. Wijnen (2007), *Programmamanagement – sturen op samenhang*, Kluwer, Deventer

J. Theeuwes (2003), *Epur si muove; en toch beweegt het*, Lemma, Utrecht

M. van der Werff & R. Kloosterman (2006), *Lokale diversiteit en innovatie: op zoek naar een verband*, Nicis Institute op www.nicis.nl

Van Werven (2005), *Kantorenmonitor gemeente Groningen 2005*, Van Werven, Groningen

Bijlage: Vragenlijst gebruikt tijdens de interviews

Vraag 1

Maakt u bij het opstellen en uitvoeren van ruimtelijk economisch beleid gebruik van kwantitatieve gegevens?

Vraag 2

Waar gebruikt u kwantitatieve gegevens voor?

- Opstellen beleid?
- Monitoring en effectmeting van beleid?
- Het met “harde” gegevens overtuigen van andere partijen bij onderhandelingen?

Vraag 3

Wat voor gegevens over welke onderwerpen gebruikt u dan?

Vraag 4

Hoe komt u aan uw gegevens? (statistisch bureau, medewerker, extern)

Vraag 5

Zou u meer gegevens willen hebben, dan u nu voorhanden heeft?

- Nee, waarom niet?
- Ja, waar zou u dan meer over willen weten?

Vraag 6 (*Voor deze vraag twee keer analyse Skarsterlân meenemen. 1 voor de gesprekspartner en 1 om zelf aantekeningen op te maken.*)

U hebt aangegeven de volgende gegevens (lees bijgehouden lijst vraag 4&5) te gebruiken, dan wel te willen gebruiken. Ik wil nu met u een voorbeeld doornemen van een kwantitatieve analyse die wij onlangs hebben uitgevoerd voor de gemeente Skarsterlân. Zou u kunnen aangegeven welke gegevens hieruit u:

- Zeker zou gebruiken
- Eventueel zou gebruiken
- Overbodig vindt
- Welke gegevens u mist?

Vraag 7

Zoals u hebt kunnen zien hebben wij in de analyse voor Skarsterlân de gemeente vergeleken met een aantal andere gemeenten. Gebruikt u ook gegevens over andere gemeenten om uzelf mee te vergelijken?

Zo nee,

- Waarom niet?
- Zou u deze gegevens wel willen hebben?
- Over welke gemeenten dan?
- Waar gaat u deze gegevens dan voor gebruiken?
- Hoe denkt u aan deze gegevens te kunnen komen?
-

Zo ja,

- Welke gemeenten dan?
- Waar gebruikt u deze gegevens voor? (opstellen beleid, meten effect beleid, etc.)
- Hoe komt u aan deze gegevens?

